وَّالْمُحْصَنٰتُ مِنَ النِّسَآءِ اِلَّا مَا مَلَكَتْ اَيْمَانُكُمْ ۚ كِتٰبَ اللّٰهِ عَلَيْكُمْ ۚ وَاُحِلَّ لَكُمْ مَّا وَرَآءَ ذٰلِكُمْ اَنْ تَبْتَغُوْا بِاَمْوَالِكُمْ مُّحْصِنِيْنَ غَيْرَ مُسٰفِحِيْنَ ؕ

(२४) र (तिम्रा निम्ति) विवाहित नारीहरू (निषेध गरिएका छन्) तर जुन (दासीं) तिम्रा स्वामित्वमा छन्,[1] यो आदेश तिमीलाई अल्लाहले अनिवार्य गरिदिएको छ तथा यिनीबाहेक अन्य स्त्रीहरू तिम्रा निम्ति उचित गरिए कि आफ्नो महर (धन) ले उनीसित विवाह गर,

[1]कुर्आनमा (إحصان) चारवटा अर्थमा प्रयोग गरिएको छ (१) विवाह (२) स्वतन्त्रता (३) पवित्रता (४) तथा इस्लाम, यस आधारमा (محصنات) का चार अर्थ छन् । (१) विवाहित स्त्रीहरू (२) स्वतन्त्र स्त्रीहरू (३) चरित्रवान स्त्रीहरू (४) तथा मुसलमान स्त्रीहरू । यहाँ तात्पर्य पहिलो अर्थसित छ । यसको अवतरणको विशेषता यो हो कि जब केही युद्धहरुमा केही काफिरहरूका स्त्री पनि मुसलमानहरूको बन्दी भएर आईनन् त मुसलमान उनीसित सहवास गर्ने कुरोमा राम्रो आभास गरिराखेको थिएन किनभने उनीहरू विवाहित थिइन् । सहावाले नवी (सल्लल्लाहु अलैहि वसल्लम) सित यसबारे सोधे, जसमा यो आयत उत्र्यो । (इब्ने कसीर) यसवाट यो ज्ञान भयो कि युद्धमा प्राप्त हुने काफिर स्त्रीहरू जव मुसलमानहरूका दासी हुन्छन्, त विवाहित भए उपरान्त पनि उनीसित सहवास गर्नु उचित छ । तर गर्भाशयको स्वच्छता आवश्यक छ, अर्थात् एक मासिक धर्म पश्चात अथवा यदि गर्भवती छैन त प्रसव पश्चात सम्भोग गरून् ।

दासताको समस्या : कुर्आनको अवतरणको समय दास-दासीको प्रचलन सामान्य थियो जसलाई कुर्आनले वन्द गरेन, तर उनको लागि त्यो कार्य प्रणाली निर्धारित गर्‍यो जसबाट दास तथा दासीहरूलाई अधिकभन्दा अधिक सुविधा प्राप्त हुन सकोस् ताकि दासताको अवहेलना होस् । यसका दुई माध्यम थिए । एक त परिवारका केही पुरुष-स्त्री सदियौंदेखि वेचिन्थे, यही किनिएका पुरुष-स्त्री दास तथा दासीहरू कहलाइन्थे । मालिकलाई उनीवाट हरप्रकारको लाभ उठाउने अधिकार थियो । दोस्रो माध्यम युद्धमा वन्दीहरूको थियो । काफिरहरूका बन्दी स्त्रीहरूलाई मुसलमानहरूमा वितरण गरिन्थ्यो, उनीहरू तिनका दासी बनेर उनको पासमा रहन्थे । त्यस कालमा वन्दीहरूका लागि कुनै अन्तर्राष्ट्रिय नियम थिएन, यसकारण यो त्यसबेलाको श्रेष्ठ समाधान थियो । किनभने यदि उनीहरूलाई समाजमा त्यसै स्वतन्त्र छोडिदिएको भए, समाजमा उनीहरूद्वारा कैयन् कुकर्महरू उत्पन्न हुन्थे (विस्तारको लागि हेर्नुस किताबुल रिक्क फिल इस्लाम "इस्लाममा दासताको वास्तविकता" लेखक मौलाना सईद अकवरावादी) वस्तुत: मुसलमान विवाहित स्त्रीहरू त्यसै अवैध छन्, तैपनि काफिर स्त्रीहरू पनि निषेध छन् जवसम्म उनीहरूको स्वामित्वमा आउँदैनन् । यस स्थितिमा गर्भाशय स्वच्छता पश्चात नै उनी तिनका लागि वैध छन् ।

فَمَا اسْتَمْتَعْتُمْ بِهٖ مِنْهُنَّ فَاٰتُوْهُنَّ
اُجُوْرَهُنَّ فَرِيْضَةً ۗ وَلَا جُنَاحَ
عَلَيْكُمْ فِيْمَا تَرٰضَيْتُمْ بِهٖ
مِنْۢ بَعْدِ الْفَرِيْضَةِ ۗ اِنَّ اللّٰهَ كَانَ
عَلِيْمًا حَكِيْمًا ﴿٢٤﴾

व्यभिचारको लागि होइन, पवित्रताको लागि[1] अतः जसबाट तिमी लाभ उठाउँछौ, उनीहरूलाई उनको महर देऊ,[2] तथा तिमी निर्धारित महर पश्चात परस्पर सहमतिबाट जे चाहन्छौ तय गर, तिमीलाई कुनै दोष छैन,[3] वस्तुतः अल्लाह तआला बुद्धिमान छ।

وَمَنْ لَّمْ يَسْتَطِعْ مِنْكُمْ طَوْلًا اَنْ
يَّنْكِحَ الْمُحْصَنٰتِ الْمُؤْمِنٰتِ فَمِنْ
مَّا مَلَكَتْ اَيْمَانُكُمْ مِّنْ فَتَيٰتِكُمُ

(२५) तथा तिमीमध्ये जो स्वतन्त्र मुसलमान नारीसित विवाहको योग्यता राख्दैन, त्यो त्यस मुसलमान दासीसित (बिहे गरोस्) जो तिम्रो स्वामित्वमा छ। अल्लाह तिम्रा कर्महरूसित

[1]अर्थात् वर्णित कुर्आन र हदीसद्वारा वर्जित स्त्रीहरूको अतिरिक्त शेष सबैसित विवाह गर्नु उचित छ। परन्तु त्यसमा चार विशेषताहरु हुनुपर्छ। प्रथम यो कि मंगनी गर أن تبتغوا अर्थात् दुबै पक्षद्वारा ग्रहण तथा स्वीकार हुनुपर्छ। द्वितीय यो कि माल अर्थात् महर तिर्न स्वीकार होस्, तृतीय यो कि उनलाई विवाह बन्धनमा बाँध्नु उद्देश्य हुनुपर्छ, केवल संभोगको विचार नहोस् (जस्तो व्यभिचार अथवा त्यस मुतआमा हुन्छ, जुन शियाहरूमा प्रचलित छ अर्थात् लिङ्गीय इच्छाहरूको सन्तुष्टिको लागि केही दिन अथवा केही घण्टाको लागि विवाह) तथा चतुर्थ यो कि गुप्त प्रेम नहोस् बरु साक्षीहरुको उपस्थितिमा विवाह होस्। यी चार शर्तहरू यस आयतबाट उपलब्ध हुन्छन्। यसबाट जहाँ मुतआको खण्डन हुन्छ, त्यहीं प्रचलित हलालाको प्रचलन पनि अनुचित सिद्ध हुन्छ किनभने यसको उद्देश्य पनि स्त्रीलाई स्थाई विवाहको बन्धनमा बाँध्नु हुँदैन, यो केवल एक रातको लागि निर्धारित तथा प्रचलित छ।

[2]यो यस कुरामा जोड छ कि जुन स्त्रीहरूसित तिमी विवाह धार्मिक रुपले गरी लाभान्वित तथा सुख प्राप्त गर्दछौ, उनीहरूलाई उनको निर्धारित महर अवश्य दिदेउ।

[3]यसमा आपसको सहमतिले महरमा कमी-बढीको अधिकार दिएको छ।

<u>नोट</u> : (استمتاع) को शब्दबाट शियाहरू "मुतआविवाह" को अर्थमा लिन्छन्, जबकि यसको तात्पर्य विवाह पश्चात सहवास तथा संभोगको लाभ हो, जस्तो कि हामीले लेखेका छौं। अवश्य मुतआ इस्लामको आरम्भिक कालमा प्रचलित रहेको छ र त्यसको औचित्य यस आयतको आधारमा थिएन, बरु इस्लामको पूर्व समयदेखि नै चलिआइराखेको थियो, अनि नबी (सल्लल्लाहु अलैहि वसल्लम) ले अत्यन्त स्पष्ट शब्दहरूमा यसलाई केयामत सम्मका लागि अवैध गरिदिनु भयो। जस्तो कि सहीह हदीसमा यसको विस्तृत विवरण विद्यमान छ।

الْمُؤْمِنٰتِ ۭ وَاللّٰهُ اَعْلَمُ بِاِيْمَانِكُمْ ۭ
بَعْضُكُمْ مِّنْۢ بَعْضٍ ۚ فَانْكِحُوْهُنَّ
بِاِذْنِ اَهْلِهِنَّ وَ اٰتُوْهُنَّ
اُجُوْرَهُنَّ بِالْمَعْرُوْفِ مُحْصَنٰتٍ
غَيْرَ مُسٰفِحٰتٍ وَّلَا مُتَّخِذٰتِ
اَخْدَانٍ ۚ فَاِذَآ اُحْصِنَّ فَاِنْ اَتَيْنَ
بِفَاحِشَةٍ فَعَلَيْهِنَّ نِصْفُ مَا عَلَى
الْمُحْصَنٰتِ مِنَ الْعَذَابِ ۭ ذٰلِكَ لِمَنْ
خَشِيَ الْعَنَتَ مِنْكُمْ ۭ وَاَنْ تَصْبِرُوْا
خَيْرٌ لَّكُمْ ۭ وَاللّٰهُ غَفُوْرٌ رَّحِيْمٌ ﴿٢٥﴾

पूर्णतः अवगत छ, तिमी परस्पर एउटा नै हौ, अतः तिमी उनका संरक्षकहरूको अनुमतिले उनीसित विवाह गर[1] तथा रीति अनुसार उनको महर देउ, उनी पवित्र हुनुपर्छ, व्यभिचारिणी हुनुहुँदैन, न गुप्त प्रेमी राख्नेहरू, त जब यिनी विवाहमा आउँछिन्, अनि कु-कर्म गर्छिन् भने उनलाई स्वतन्त्र नारीहरूको आधा दण्ड छ[2] यो विवाहको आदेश त्यसको लागि छ जसलाई व्यभिचारको भय छ तथा सहन गर्नु तिम्रो लागि उत्तम छ र अल्लाह क्षमाशील कृपानिधि छ ।[3]

يُرِيْدُ اللّٰهُ لِيُبَيِّنَ لَكُمْ وَيَهْدِيَكُمْ
سُنَنَ الَّذِيْنَ مِنْ قَبْلِكُمْ وَيَتُوْبَ
عَلَيْكُمْ ۭ وَاللّٰهُ عَلِيْمٌ حَكِيْمٌ ﴿٢٦﴾

(२६) अल्लाह (तआला) तिम्रो निम्ति स्पष्ट गर्न एवं तिमीभन्दा पूर्वका (सदाचारीहरूको) मार्गदर्शन तथा तिम्रो क्षमा-याचना स्वीकार गर्न चाहन्छ र अल्लाह ज्ञाता, बुद्धिमान छ ।

وَ اللّٰهُ يُرِيْدُ اَنْ يَّتُوْبَ عَلَيْكُمْ ۣ
وَيُرِيْدُ الَّذِيْنَ يَتَّبِعُوْنَ الشَّهَوٰتِ

(२७) र अल्लाह तआला चाहन्छ कि तिम्रो क्षमा स्वीकार गरोस् र जो

[1]यसबाट ज्ञात भयो कि दासीको मालिक नै दासीको संरक्षक हो, दासीको विवाह कोहीसित उसको आज्ञा बिना गर्न सकिन्न । यसैप्रकार दास पनि मालिकको आज्ञा बिना कसैसित विवाह गर्न सक्दैन ।

[2]अर्थात् दासीहरूलाई सयको सट्टा (आधा अर्थात्) पचास कोर्राको दण्ड दिइनेछ । अर्थात् उनलाई ढुङ्गाले हानेर मार्ने दण्ड दिन सकिदैंन, किनभने त्यो आधा हुन सक्दैन, तथा अविवाहित दासीलाई निन्दनीय दण्ड हुनेछ । (विस्तृत जानकारीको लागि तफ़सीर इब्ने क़सीर हेर्नुस्)

[3]अर्थात् दासीसित विवाह तिनीहरूमात्र गर्न सक्छन्, जो आफ्नो जवानीको आवेगमा नियन्त्रण गर्ने शक्ति राख्दैनन्, र कु-कर्ममा पर्नुको भय छ, यदि यस्तो भएको छैन भने त्यस समयसम्म धैर्य राख्नु श्रेष्ठ छ, जबसम्म कुनै स्वतन्त्र पारिवारिक स्त्रीसँग विवाह गर्न योग्य हुँदैन ।

أَنْ تَمِيلُوا مَيْلًا عَظِيمًا ﴿٢٧﴾

कामवासनको अधीन छन् उनीहरू चाहन्छन् कि तिमी मार्गबाट धैरे टाढा पुग ।[१]

يُرِيدُ اللَّهُ أَنْ يُخَفِّفَ عَنْكُمْ ۚ وَخُلِقَ الْإِنْسَانُ ضَعِيفًا ﴿٢٨﴾

(२८) अल्लाह तिम्रो बोझ हल्का गर्न चाहन्छ तथा मनुष्य निर्बल पैदा गरिएको छ ।[२]

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَأْكُلُوا أَمْوَالَكُمْ بَيْنَكُمْ بِالْبَاطِلِ إِلَّا أَنْ تَكُونَ تِجَارَةً عَنْ تَرَاضٍ مِنْكُمْ ۚ

(२९) हे मुसलमानहरू ! आफ्ना माल परस्पर गलत तरीकाले नखाउ,[३] परन्तु यो अर्कै कुरा हो कि तिम्रो आपसको सहमतिले व्यापार होस् ।[४] र

[१](أن تميلوا) अर्थात् सत्यवाट असत्यतिर ढल्किनु ।

[२]यस क्षीणताको कारण त्यसलाई पापमा पर्नुको अधिक सम्भावना छ । यसकारण अल्लाह तआलाले त्यसलाई यथासंभव सुविधा प्रदान गरेको छ । तिनैमध्ये दासीसित विवाह गर्नुको आज्ञा पनि छ । केहीले यस क्षीणताको सम्बन्ध स्त्रीहरूसित भनेका छन् अर्थात् स्त्रीको विषयमा क्षीण छ, यसैकारण स्त्री पनि आफ्नो मन्द बुद्धिको उपरान्त पनि पुरुषहरूलाई आफ्नो जालमा फसाईहाल्छ ।

[३](بالباطل) मा धोका, छल-कपट तथा मिसावटको अतिरिक्त त्यो सबै व्यापार पनि सम्मिलित छ, जुन गर्नबाट धार्मिक नियमहरूले निषेध गरेका छन् जस्तै जुवा, ब्याज आदि । यसैप्रकार निषेध तथा हराम (अवैध) कुराहरुको व्यापार गर्नु पनि सम्मिलित छ ।

[४]यसको लागि शर्त छ कि लेनदेन वैध पदार्थको हुनुपर्छ । निषेधको व्यापार परस्पर सहमतिले पनि अनुचित नै रहनेछ । यसको अतिरिक्त सहमतिमा खियार-ए-मजलिसको पनि समस्या आउँछ अर्थात् एक-अर्काबाट बिदा नहुन्जेल, सौदा निरस्त गर्ने अधिकार रहनेछ । जस्तो कि हदीसमा छ :

البيّان بالخيارِ ما لَم يتفرَّقا

"दुवै आपसमा सौदा गर्नेवालाहरूलाई, जबसम्म बिदा हुँदैनन्, अधिकार छ ।" (सहीह बुखारी र मुस्लिम किताबुल बोयुअ)

وَلَا تَقْتُلُوْٓا اَنْفُسَكُمْ ۭ اِنَّ اللّٰهَ كَانَ بِكُمْ رَحِيْمًا ۝٢٩

न आफुहरुलाई हत्या गर,[1] नि:सन्देह अल्लाह तआ़ला तिमीमाथि कृपालु छ ।

وَمَنْ يَّفْعَلْ ذٰلِكَ عُدْوَانًا وَّظُلْمًا فَسَوْفَ نُصْلِيْهِ نَارًا ۭ وَكَانَ ذٰلِكَ عَلَي اللّٰهِ يَسِيْرًا ۝٣٠

(३०) र जो व्यक्ति यो (अवज्ञा) सीमा उल्लंघन गरी तथा अत्याचारले गर्नेछ,[2] त निकट भविष्यमा हामीले उसलाई आगोमा हाल्नेछौं, र यो अल्लाहको लागि सरलतम् छ ।

اِنْ تَجْتَنِبُوْا كَبَاۗىِٕرَ مَا تُنْهَوْنَ عَنْهُ نُكَفِّرْ عَنْكُمْ سَيِّاٰتِكُمْ وَنُدْخِلْكُمْ

(३१) यदि तिमी यी महापापहरूबाट बेच्दै रहनेछौ, जसबाट तिमीलाई मनाही गरिएको छ,[3] त हामील

[1]यसको तात्पर्य आत्महत्या पनि हुनसक्छ, जुन महापाप हो र पाप गर्नु पनि जुन विनाशको कारण हो, र कुनै मुसलमानको हत्या गर्नु पनि, किनभने सबै मुसलमान एक शरीर समान छन्, यसकारण उसको हत्या गर्नु पनि यस्तै छ, जस्तो आफैंले आफूलाई हत्या गरिहालेको छ ।

[2]अर्थात् निषेधाज्ञाको उल्लंघन जानी-जानी, अत्याचार र अवज्ञाकारिताले नै गर्नेछ ।

[3]महापापको परिभाषामा मतभेद छ, केहीका निकट त्यो पाप हो, जसमा दण्ड निर्धारित छ, केहीका निकट त्यो पाप जसको लागि कुरआन र हदीसमा तीव्र चेतावनी अथवा श्राप दिइएको होस्, केहीका समीप प्रत्येक त्यो कार्य जसबाट अल्लाहले अथवा त्यसका रसूल (सल्लल्लाहु अलैहि वसल्लम) ले निषेध (हराम) भएको कारणले रोक्नु भएको छ र वास्तविकता यो हो कि यिनीहरू मध्येबाट कुनै एउटा कुरा पनि कुनै पापमा पाईन्छ भने त्यो महापाप हो । हदीसहरूमा विभिन्न महापापहरूको वर्णन छ, जसलाई केही आलिमहरूले एक किताबमा संकलित गरेका छन् । जस्तै अल-कबाएर लिज़हबी, अल-ज़वाजिर अन इक़तिराफ़ अल कबाएर लिल हैथ्मी आदि । यहाँ यस नियमको वर्णन छ कि जो मुसलान महापाप (शिर्क, माता-पिताको अधिकारको अवहेलना, झूठो आदि) बाट रोकिइरहनेछ, त हामीले त्यसका तुच्छ पाप क्षमा गरिदिनेछौं । सूर: नज्ममा यस विषयको वर्णन छ, तर त्यहाँ महापापका साथ असभ्य (अनैतिक) कार्यबाट रोक्नेलाई पनि तुच्छ पापहरुको क्षमाको लागि आवश्यक भनिएको छ । परन्तु यसको अतिरिक्त तुच्छ पापहरूको पुनरावृत्ति उनलाई महापाप बनाईदिन्छ । यसैप्रकार महापापबाट रोकिनुका साथ-साथै इस्लाम धर्मको नियम तथा अनिवार्य कार्यहरूलाई निश्चित रूपले गर्नु र सत्कर्म गर्नु पनि अति आवश्यक छ । सहाबा कराम رضی اللہ عنہم ले इस्लाम धर्मको यस रूपलाई बुझेका थिए, यसकारण उनीहरूले केवल क्षमाको वचनमा मात्र भरोसा गरेनन्, बरु अल्लाह तआ़लाको कृपा प्राप्तिको लागि वर्णित सबै कुराको प्रयोजन गरे । जबकि हाम्रो

तिम्रा तुच्छ पापहरूलाई हटाइदिनेछौं र मान-सम्मानको ढोकामा प्रवेश दिनेछौं ।

مُّدْخَلًا كَرِيمًا ﴿٣١﴾

(३२) र त्यस कुराको इच्छा नगर, जसको कारण अल्लाहले तिमीमध्ये कसैलाई कसैमाथि श्रेष्ठता प्रदान गरेको छ । पुरुषहरूको त्यो भाग हो जो उनीहरूले कमाए र स्त्रीहरूका लागि त्यो भाग हो, जुन उनीहरूले कमाए । र अल्लाह (तआला) बाट त्यसको कृपा माँग ।[1] अवश्य अल्लाह (तआला) प्रत्येक विषयको ज्ञाता छ ।

وَلَا تَتَمَنَّوْا مَا فَضَّلَ اللَّهُ بِهِۦ
بَعْضَكُمْ عَلَىٰ بَعْضٍ ۚ لِّلرِّجَالِ
نَصِيبٌ مِّمَّا اكْتَسَبُوا ۖ وَلِلنِّسَاءِ
نَصِيبٌ مِّمَّا اكْتَسَبْنَ ۚ وَسْـَٔلُوا
اللَّهَ مِن فَضْلِهِۦٓ ۗ إِنَّ اللَّهَ كَانَ بِكُلِّ
شَيْءٍ عَلِيمًا ﴿٣٢﴾

(३३) माता-पिता अथवा निकटका सम्बन्धि जे छाडेर मर्छन्, त्यसका उत्तराधिकारी हामीले

وَلِكُلٍّ جَعَلْنَا مَوَالِيَ مِمَّا تَرَكَ الْوَالِدَانِ

पल्लू त सत्कर्महरूबाट शून्य छ, परन्तु हाम्रा हृदय आशा तथा आकांक्षाहरूले परिपूर्ण छन् ।

[1]यसको अवतरणको विशेषतामा यो वर्णन गरिन्छ कि आदरणीय उम्मे सलमा رضى الله عنهم ले भन्नुभयो कि पुरुष धर्मयुद्धमा भाग लिन्छन् र शहीद हुन्छन् । हामी स्त्रीहरू यी श्रेष्ठ कर्महरूबाट बञ्चित छौं र हाम्रो उत्तराधिकार पनि आधा छ, यसपछि यो आयत उत्र्यो । (मुसनद अहमद भाग ६, पृष्ठ ३२२) अल्लाह तआलाको यस आदेशको यो अर्थ छ कि अल्लाह तआलाले पुरुषहरूलाई जुन शारीरिक शक्ति तथा स्फूर्ति आफ्नो बुद्धिमत्ता एवं इच्छाको कारण प्रदान गरेको छ र जसको आधारमा उनी धर्मयुद्धमा जान्छन्, अन्य बाहिरी कार्य पनि गर्दछन् । यो उनका निम्ति अल्लाहको विशेष उपहार हो, यसलाई देखेर स्त्रीहरूले पुरुषको योग्य गरिने कामहरुको इच्छा गर्नु हुँदैन । परन्तु अल्लाह तआलाका आदेशहरुको पालना तथा सत्कर्ममा बढी-चढी भाग लिनुपर्दछ । र यस क्षेत्रमा जे-जति उनी पुरुषहरू सरह कमाउने छन्, त्यसको पूरा-पूरा प्रतिफल दिइनेछ । यसको अतिरिक्त अल्लाह तआलासित उसको कृपाको प्रश्न गरुन् किनभने पुरुष-स्त्रीको बीचमा जुन प्राकृतिक तथा शक्तिको अन्तर छ, त्यो प्रकृतिको अटल नियम हो, जुन मात्र इच्छाले परिवर्तित हुन सक्दैन । तर उसको कृपाले लाभ तथा मेहनतद्वारा शेष रहने कमी पूरा गर्न सकिन्छ ।

وَالْأَقْرَبُونَ ۚ وَالَّذِينَ عَقَدَتْ أَيْمَانُكُمْ فَآتُوهُمْ نَصِيبَهُمْ ۚ إِنَّ اللَّهَ كَانَ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ شَهِيدًا ﴿٣٣﴾

प्रत्येक व्यक्तिका लागि निर्धारित गरिसकेका छौं ।[1] र जोसित तिमीले आफ्नो हातले सन्धि गरेका छौ, उनीहरूलाई उनको भाग देउ,[2] वास्तवमा अल्लाह तआला प्रत्येक कुरोलाई देखिराखेको छ ।

[1] موالی बहुवचन हो مولی । र مولی का कैयन् अर्थ छन् मित्र, मुक्त गरिएको दास, काकाको भाई, छिमेकी । परन्तु यहाँ यसको तात्पर्य उत्तराधिकारी हुन् । अर्थ यो हो कि प्रत्येक पुरुष-स्त्री जे-जति छाडेर मर्नेछन्, त्यसका उत्तराधिकारी माता-पिता तथा अन्य निकटवर्ती सम्बन्धी हुनेछन् ।

[2] यो आयत प्रचलित हुने अथवा निरस्त हुने कुरोमा व्याख्याकारहरूको मतभेद छ । इब्ने जरीर तबरी आदि यसलाई निरस्त होइन (आदेशित) मान्दछन् तथा أيمانكم (सन्धि) बाट तात्पर्य त्यो प्रतिज्ञा तथा सन्धि मान्दछन् जुन एक-अर्काको सहायताको लागि इस्लामभन्दा पूर्व दुई व्यक्तिहरू अथवा दुई क़बीलाहरूको बीचमा र इस्लामको पश्चात पनि चलिआइराखेको थियो । (نصيبهم) (भाग) सित तात्पर्य त्यसै प्रतिज्ञा तथा सन्धिको पालना गरे अनुसार सहायता तथा सहयोगको भाग हो । तथा इब्ने कसीर एवं अन्य व्याख्याकारहरूको निकट यो आयत निरस्त छ । किनभने (أيمانكم) उनका निकट त्यो सन्धि हो जुन हिज्रत पछि एक अन्सारी मुहाजिरको बीचमा भाईचाराको रूपमा भएको थियो । यसमा एक मोहाजिर, अन्सारीको मालको त्यसका सम्बन्धीहरूको साटो उत्तराधिकारी हुने गर्थ्यो । परन्तु यो एउटा अस्थाई व्यवस्था थियो, यसकारण पछि

﴿وَأُولُوا الْأَرْحَامِ بَعْضُهُمْ أَوْلَىٰ بِبَعْضٍ فِي كِتَابِ اللَّهِ إِنَّ اللَّهَ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمٌ﴾

"सम्बन्धी अल्लाहको आदेशानुसार एक-अर्काको अधिक अधिकारी छन् ।" (अल-अन्फ़ाल-७५)

लाई उतारेर यसलाई निरस्त गरिदियो । अब فآتوهم نصيبهم को तात्पर्य मित्रता, प्रेम तथा एक-अर्काको सहायता छ । र वसीयत अनुसार केही दिइदिनु पनि सम्मिलित छ । सन्धिको अनुसार, प्रतिज्ञाको अनुसार अथवा भाइचाराको अनुसार अब उत्तराधिकारको विचार हुँदैन । ज्ञानीहरूको एक समूहले यसबाट यस्ता दुई व्यक्तिलाई लिए, जसमा कमसेकम एक व्यक्ति निरुत्तराधिकारी छ र एक अर्कासित यो तय गर्छ कि म तिम्रो उत्तराधिकारी हूँ । यदि कुनै ठूलो अपराध गर्दछु भने मेरो सहायता गर्नु र यदि म मरिहाल्छु भने त मेरो देयत (खूनको बदलामा धन) लिइहाल्नू । यस निरुत्तराधिकारीको मृत्यु पश्चात त्यसको मालको त्यो उपरोक्त व्यक्ति उत्तराधिकारी नहोस् । केही अन्य ज्ञानी यस आयतको एउटा अन्य अर्थ वर्णित गर्दछन् । उनी भन्दछन् والذين عقدت أيمانكم सित तात्पर्य पति-पत्नी हुन् । यसका

(३४) पुरुषहरू स्त्रीहरूमाथि अधिपति (संरक्षक) हुन् । यसकारण कि अल्लाहले एकलाई अर्कोमाथि श्रेष्ठता प्रदान गरेको छ तथा यसकारण कि पुरुषहरूले आफ्नो धन खर्च गरेका छन्,[1] अतः सुशील आज्ञाकारी स्त्रीहरू पतिको अनुपस्थितिमा अल्लाहको रक्षाद्वारा (मर्यादा एवं धन) का रक्षक नारीहरू हुन् र जुन स्त्रीहरूबाट तिमीलाई दुराचारको भय छ, तिनीहरूलाई सचेत गर तथा तिनको ओछ्यान् अलग गरिदेउ (तैपनि मान्दैनन्) भने कुट्नु अति आवश्यक भए र यदि तिम्रो भनाई मान्दछन् भने तिनका विरुद्ध कुनै मार्ग नखोज ।[2] निश्चय अल्लाह परम महान छ ।

اَلرِّجَالُ قَوّٰمُوْنَ عَلَى النِّسَآءِ بِمَا فَضَّلَ اللّٰهُ بَعْضَهُمْ عَلٰى بَعْضٍ وَّبِمَآ اَنْفَقُوْا مِنْ اَمْوَالِهِمْ ؕ فَالصّٰلِحٰتُ قٰنِتٰتٌ حٰفِظٰتٌ لِّلْغَيْبِ بِمَا حَفِظَ اللّٰهُ ؕ وَالّٰتِيْ تَخَافُوْنَ نُشُوْزَهُنَّ فَعِظُوْهُنَّ وَاهْجُرُوْهُنَّ فِي الْمَضَاجِعِ وَاضْرِبُوْهُنَّ ۚ فَاِنْ اَطَعْنَكُمْ فَلَا تَبْغُوْا عَلَيْهِنَّ سَبِيْلًا ؕ اِنَّ اللّٰهَ كَانَ عَلِيًّا كَبِيْرًا ﴿٣٤﴾

सम्बन्ध الأقربون सित छ । अर्थ यो हो कि "माता-पिताले, निकटवर्ती सम्बन्धिले र जसको तिमीसित आपसमा सन्धि भइसकेछ (अर्थात् पति अथवा पत्नी) तिनीहरूले जे-जति छाडे, त्यसको उत्तराधिकारी अर्थात् भागीदार हामीले निर्धारित गरिदिएका छौं । अतः ती उत्तराधिकारीहरूलाई तिनको अधिकार दिइहाल ।" अर्थात् पछिल्ला आयतहरुमा उत्तराधिकारीहरूको भागको सम्बन्धमा जुन विस्तारपूर्वक वर्णन गरिएको छ त्यसलाई यहाँ संक्षेपमा तिर्ने कुरोमा जोड दिएको छ ।

[1]यसमा पुरुषको अधिपत्य तथा श्रेष्ठताका दुईटा कारण भनिएका छन् । एक ईश्वरीय छ जुन उसको शारीरिक शक्ति तथा तीव्र बुद्धि छ, जसमा पुरुष स्त्रीभन्दा निश्चित रूपले श्रेष्ठ छ । दोस्रो कारण अर्जित छ, जसलाई प्राप्त गर्ने अधिकार इस्लाम धर्मले पुरुषलाई दिएको छ र स्त्रीलाई त्यसको प्राकृतिक कमजोरी तथा विशेष शिक्षाको कारण जुन इस्लामले स्त्रीलाई चारित्रिक सामर्थ्य र त्यसको पवित्रताको रक्षाको लागि आवश्यक बताएको छ । स्त्रीलाई आर्थिक उल्झनहरूबाट टाढा राखेको छ । स्त्रीको नेतृत्वको विरुद्ध कुरआन करीमको यो अत्यन्त स्पष्ट दृढ तर्क छ, जसको अत्यन्त दृढता बुखारीको त्यस हदीसबाट हुन्छ कि "त्यो समुदाय कहिल्यै सफल हुन सक्दैन, जसको नेतृत्व एउटा महिलाले गरिराखेको हुन्छ ।" (सहीह बुखारी किताबुल मग़ाजी, बाब किताबुन्नबी इला किसरा व कैसर, किताबुल फ़ेतन, बाब १८)

[2]अवज्ञाकारिताको स्थितिमा सर्वप्रथम स्त्रीलाई सम्झाउनु-बुझाउनु हो, अनि अस्थाई रूपले अलग भईहाल्नु हो, जुन एउटा बुद्धिमान स्त्रीको लागि निकै ठूलो चेतावनी हो । जब यसबाट पनि मान्दैन् भने सामान्य रुपले पिट्ने आज्ञा छ,

وَإِنْ خِفْتُمْ شِقَاقَ بَيْنِهِمَا فَابْعَثُوا حَكَمًا مِّنْ أَهْلِهِ وَحَكَمًا مِّنْ أَهْلِهَا إِن يُرِيدَا إِصْلَاحًا يُوَفِّقِ اللَّهُ بَيْنَهُمَا إِنَّ اللَّهَ كَانَ عَلِيمًا خَبِيرًا ﴿٣٥﴾

(३५) यदि तिमीलाई (पति-पत्नीको) बीच बिगाड हुने कुराको भय छ भने एक निर्णय गर्ने पतिको परिवारबाट र एक निर्णायक पत्नीको परिवारबाट नियुक्त गर,[1] यदि यी दुबै परस्पर सन्धि गर्न चाहन्छन् भने अल्लाह ती दुबैको मेलमिलाप गराईदिनेछ, निश्चय अल्लाह ज्ञाता सूचित छ।

وَاعْبُدُوا اللَّهَ وَلَا تُشْرِكُوا بِهِ شَيْئًا وَبِالْوَالِدَيْنِ إِحْسَانًا وَبِذِي الْقُرْبَىٰ وَالْيَتَامَىٰ وَالْمَسَاكِينِ وَالْجَارِ ذِي الْقُرْبَىٰ وَالْجَارِ الْجُنُبِ

(३६) तथा अल्लाहको आराधना गर, त्यससँग कसैलाई मिश्रण नगर, तथा माता-पिता एवं सम्बन्धीहरू, अनाथ, निर्धनहरूलाई तथा नजिकका छिमेकी तथा टाढाका छिमेकी[2] तथा

तर यो कुटाई पशुतहपूर्ण वा अत्याचारी हुनुहुँदैन, जस्तो कि अशिक्षितहरूको बानी हुन्छ। अल्लाह र त्यसका रसूल सल्लल्लाहु अलैहि वसल्लमले यस अत्याचारको आज्ञा कुनै पुरुषलाई दिनुभएको छैन। यदि उनी सुधार गरिहाल्छन् भने मार्ग नखोज अर्थात् कुटपीट नगर, दुख नदेउ, तलाक नदेउ अर्थात् तलाक अन्तिम सीमा हो जब अन्य कुनै मार्ग रहँदैन। परन्तु पुरुष यस अधिकारलाई पनि अधिक अनुचित रूपले प्रयोग गर्दछन् र स-साना कुरोमा तुरुन्त तलाक दिइहाल्छन् र साथै आफ्नो जीवन नष्ट गरिहाल्छन् र त्यसको साथ-साथै यदि बच्चा छन् भने तिनीहरूको जीवन पनि नष्ट गरिदिन्छन्।

[1]घरभित्र उपरोक्त तीनवटै प्रयत्न विफल हुन्छन् भने चौथो उपाय दुई मध्यस्त छन्। यदि सद्भावक छन् भने निश्चय उनको सुधार्ने कोशिश सफल हुनेछ अनि विफलताको अवस्थामा मध्यस्थहरूलाई पति-पत्नीमा विभाजन अर्थात् तलाक (विवाह विच्छेद) को अधिकार छ अथवा छैन ? यसमा विद्वानहरूमा मतभेद छ। केहीले यसलाई अस्थाई न्यायधीसको निर्णय अथवा पति-पत्नीको विभाजनको अधिकार दिनबाट प्रबन्धित गर्दछन्, परन्तु साधारण ज्ञानीहरूले यसलाई बिना त्यस अधिकार मान्दछन्। (विस्तृत जानकारीको लागि तफ़सीर तबरी, फ़तहुल कदीर, तफ़सीर इब्ने कसीर हेर्नुस्)

[2]الجار الجنب सम्बन्धी छिमेकीको तुलनामा भएको छ, जसको अर्थ यस्तो छिमेकी छ, जो सम्बन्धी नहोस् अर्थात यो कि छिमेकीसित छिमेकीको रूपमा प्रेम व्यवहार गरियोस्, त्यो सम्बन्धी होस् या नहोस्। जुन प्रकारले हदीसमा पनि यस कुरोमा बडो जोड दिएर वर्णन गरिएको छ।

وَالصَّاحِبِ بِالْجَنْۢبِ وَابْنِ السَّبِيْلِ ۙ وَمَا مَلَكَتْ اَيْمَانُكُمْ ؕ اِنَّ اللّٰهَ لَا يُحِبُّ مَنْ كَانَ مُخْتَالًا فَخُوْرَا ۙ

साथको यात्री[1] सँग उपकार गर तथा यात्री र जो तिम्रो अधीन छन्[2] (उनीसित), नि:सन्देह अल्लाह अंहकारी, अभिमानीसित प्रेम गर्दैन ।[3]

الَّذِيْنَ يَبْخَلُوْنَ وَيَاْمُرُوْنَ النَّاسَ بِالْبُخْلِ وَيَكْتُمُوْنَ مَاۤ اٰتٰىهُمُ اللّٰهُ مِنْ فَضْلِهٖ ؕ وَاَعْتَدْنَا لِلْكٰفِرِيْنَ عَذَابًا مُّهِيْنًا ۚ

(३७) जुन मानिसहरू (स्वयं) कंजूसीपन गर्दछन् र अरुहरूलाई पनि कंजूसीपन गर्न भन्दछन् र अल्लाह तआ़लाले जुन आफ्नो कृपाले उनीहरूलाई प्रदान गरेको छ, त्यसलाई लुकाउँछन्, हामीले ती कृतघ्नहरूका लागि अपमानजनक यातना तयार गरेका छौं ।

وَالَّذِيْنَ يُنْفِقُوْنَ اَمْوَالَهُمْ رِئَآءَ النَّاسِ وَلَا يُؤْمِنُوْنَ بِاللّٰهِ وَلَا بِالْيَوْمِ الْاٰخِرِ ؕ وَمَنْ يَّكُنِ

(३८) र जुन मानिसहरू आफ्ना माल मानिसहरूलाई देखाउनको निम्ति व्यय गर्दछन् र अल्लाह (तआ़ला) मा तथा केयामतको दिनमा

---

[1]यसबाट तात्पर्य यो हो यात्राको साथी, साझेदार, पत्नी तथा त्यो व्यक्ति जो लाभको आशामा कसैको निकटता तथा साथ गर्दछ । बरु यसको परिभाषामा ती मानिसहरू पनि आउन सक्दछन्, जसलाई शिक्षा प्राप्त गर्नको निम्ति अथवा प्रशिक्षण प्राप्त गर्नको लागि अथवा कुनै व्यापारिक उद्देश्यले तपाईंको निकट बस्ने अवसर प्राप्त होस् । (फ़तहुल कदीर)

[2]यसमा घर, दूकान, उद्योग, मिलहरुका कर्मचारी पनि आउँछन् । दासीहरूसँग सद्व्यवहारमाथि हदीसहरूमा बडो जोड दिइएको छ ।

[3]घमण्ड, गर्व तथा अभिमान अल्लाह तआ़लालाई कदापि प्रिय छैन । बरु एक हदीसमा यहाँसम्म भनिएको छ, "त्यो व्यक्ति स्वर्गमा जाने छैन जसको हृदयमा रायोको एक दाना समान पनि घमण्ड हुनेछ ।" (सहीह मुस्लिम, किताबुल ईमान, वाव तहरीमिल, किब्रे व बयानिहि हदीस संख्या ९१) यस ठाउँमा घमण्डको विशेषरुपले आलोचना गर्नुबाट यो उद्देश्य छ कि अल्लाह तआ़लाको आराधना र जुन-जुन व्यक्तिहरूसित सद्व्यवहार गर्नमा जोड दिइएको छ, यसको अनुसार कर्म त्यसैले गर्नसक्छ, जसको हृदयमा घमण्ड छैन, घमण्डबाट शून्य छ । अभिमानी र अहंकारी व्यक्ति सही अर्थहरुमा न त इबादत उचित रूपले गर्न सक्दछ र न आफन्ती र अन्यसँग सद्व्यवहार नै गर्न सक्दछ ।

الشَّيْطٰنُ لَهٗ قَرِيْنًا فَسَآءَ قَرِيْنًا ۝٣٨

विश्वास गर्दैनन्, र जसको संगी-साथी शैतान छ,[1] त्यो साह्रै नराम्रो साथी हो ।

وَمَا ذَا عَلَيْهِمْ لَوْ اٰمَنُوْا بِاللّٰهِ وَالْيَوْمِ الْاٰخِرِ وَاَنْفَقُوْا مِمَّا رَزَقَهُمُ اللّٰهُ ؕ وَكَانَ اللّٰهُ بِهِمْ عَلِيْمًا ۝٣٩

(३९) र उनीहरूको के हानि हुन्थ्यो यदि उनीहरू अल्लाह (तआला) मा प्रलय (केयामत) को दिनमा विश्वास गरेको भए र अल्लाह (तआ़ला) ले जे उनीहरूलाई प्रदान गरेको छ, त्यसबाट खर्च गरेको भए, अल्लाह (तआ़ला) उनीहरूलाई राम्ररी जान्दछ ।

اِنَّ اللّٰهَ لَا يَظْلِمُ مِثْقَالَ ذَرَّةٍ ۚ وَاِنْ تَكُ حَسَنَةً يُّضٰعِفْهَا وَيُؤْتِ مِنْ لَّدُنْهُ اَجْرًا عَظِيْمًا ۝٤٠

(४०) निःसन्देह, अल्लाह (तआ़ला) एक कण बराबर पनि अत्याचार गर्दैन र यदि पुण्य छ भने त्यसलाई दुईगुना गरिदिन्छ एवं विशेषरूपले आफ्नो तर्फबाट निकै ठूलो प्रत्युपकार प्रदान गर्दछ ।

فَكَيْفَ اِذَا جِئْنَا مِنْ كُلِّ اُمَّةٍ بِشَهِيْدٍ وَّجِئْنَا بِكَ عَلٰى هٰٓؤُلَآءِ شَهِيْدًا ۝٤١

(४१) तं के हाल हुनेछ जुनबेला प्रत्येक समुदाय (उम्मत) मध्येबाट एक साक्षी हामीले ल्याउनेछौं र तपाईंलाई उनीहरूमाथि साक्षी बनाएर ल्याउनेछौं ।[2]

[1]कन्जूसी (अर्थात् अल्लाहको मार्गमा व्यय नगर्नु) अथवा व्यय त गर्नु तर प्रदर्शन एवं देखावटीको लागि गर्नु । यी दुबै कुरा अल्लाहलाई अति अप्रिय छन् । र तिनको निन्दाको निम्ति यो कुरा नै काफी छ कि यहाँ कुरआन करीममा यी दुबै कुरालाई काफ़िरहरूको आचरण भनिएको छ जो अल्लाह र अन्त दिवसप्रति विश्वास गर्दैनन् र शैतान उनको साथी हो ।

[2]प्रत्येक समुदाय (उम्मत) को पैग़म्बर (सन्देष्टा) अल्लाहको सदनमा गवाही दिनेछ, "हे अल्लाह ! हामीले त तिम्रो सन्देश आ-आफ्ना कौमसम्म पुऱ्याइदिएका थियौं । अब उनीहरूले मानेनन् भने यसमा हाम्रो के अपराध छ ?" फेरि उनीहरूको बारेमा नबी करीम (सल्लल्लाहु अलैहि वसल्लम) गवाही दिनेछन् "हे अल्लाह ! यिनीहरू सत्य भन्दछन् ।" तपाईं सल्लल्लाहु अलैहि वसल्लम यो गवाही (साक्ष्य) त्यस कुरआनको कारण दिनुहुनेछ जुन उहाँमाथि अवतरित भयो र जसमा पूर्वका नबीहरू र उनका कौमका घटनाहरु आवश्यकता अनुसार वर्णित छन् । यो एउटा कठिन अवस्था हुनेछ, यसको विचारले नै शरीरमा कम्पन

يَوْمَئِذٍ يَوَدُّ الَّذِينَ كَفَرُوا وَعَصَوُا الرَّسُولَ لَوْ تُسَوَّىٰ بِهِمُ الْأَرْضُ وَلَا يَكْتُمُونَ اللَّهَ حَدِيثًا ﴿٤٢﴾

(४२) जुन दिन काफ़िर (अस्वीकार गर्ने) र रसूलका अवज्ञाकारीहरू यो कामना गर्नेछन् कि उनीहरूलाई धर्तीसँग समतल गरिदिए हुन्थ्यो र अल्लाह (तआ़ला) सित कुनै कुरा लुकाउन सक्ने छैनन् ।

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَقْرَبُوا

(४३) हे निष्ठावानहरू ! यदि तिमी नशामा टिल्ल छौ भने नमाज़को निकट नजाउ,[1] जबसम्म कि

उत्पन्न गरिदिन्छ। हदीसमा छ कि एकपटक नबी करीम सल्लल्लाहु अलैहि वसल्लमले आदरणीय अब्दुल्लाह इब्ने मसऊद सित कुर्आन सुन्ने इच्छा व्यक्त गर्नुभयो, उनी सुनाउँदै जब यस आयतमा पुगे त उहाँ (सल्लल्लाहु अलैहि वसल्लम) ले भन्नुभयो, "वस अब काफी छ ।" आदरणीय इब्ने मसऊद भन्नुहुन्छ, "मैले देखें कि उहाँ (सल्लल्लाहु अलैहि वसल्लम) का आँखाहरुबाट अश्रु प्रभावित थिए ।" (सहीह बुख़ारी फज़ाएले कुर्आन) केही भन्छन् कि साक्ष्य त्यतिखेर मात्र दिन सकिन्छ, जब सबैकुरा साक्षीले आफ्नो आँखाले देखेको हुन्छ । यसकारण उनी शहीदको अर्थ "सर्वव्यापी" सिद्ध गर्दछन् र यसप्रकार नबी करीम (सल्लल्लाहु अलैहि वसल्लम) लाई प्रत्येक स्थानमा विद्यमान सिद्ध गर्दछन्, तर नबी करीम (सल्लल्लाहु अलैहि वसल्लम) लाई प्रत्येक स्थानमा उपस्थित ठान्नु उहाँ सल्लल्लाहु अलैहि वसल्लम लाई अल्लाहका गुणहरुमा सम्मिलित गर्नु हो, जुन शिर्क हो । किनभने प्रत्येक स्थानमा अल्लाह (तआ़ला) लाई आफ्नो ज्ञानद्वारा उपस्थित हुने गुण छ। "शहीद" शब्दबाट यो भाव निकाल्नु आफुमा कुनै शक्ति राख्दैन, यसकारण कि साक्ष्य निश्चित ज्ञानकै आधारमा पनि हुन्छ र कुर्आन करीममा वर्णित घटनाहरुभन्दा अधिक निश्चित ज्ञान कसको हुनसक्छ ? यसै निश्चित ज्ञानको आधारमा स्वयं मुसलमानहरूलाई पनि شهداء على الناس (सृष्टिमा मानिसहरूको साक्ष्य) भनिएको छ। यदि साक्ष्यको निम्ति उपस्थिति आवश्यक छ भने प्रत्येक मुसलमान व्यक्तिलाई सर्वव्यापी मान्नु पर्नेछ । अन्ततः नबी सल्लल्लाहु अलैहि वसल्लमको विषयमा यो विश्वास मिश्रणवाद एवं निराधार हो ।

[1]यो आदेश त्यस वेला दिइएको थियो, जबसम्म मदिरा निषेध गरिएको थिएन । अतः एक भोजमा मदिरापानको पश्चात जब नमाज़को लागि उभिए, त नशामा कुर्आनको शब्द पनि इमाम साहब गलत पढ्नथाले । (विस्तारको लागि हेर्नुस् तिर्मिज़ी, तफसीर सूरः अल-निसा) जसमा यो आयत उत्र्यो कि नसाको अवस्थामा नमाज़ नपढ्ने गर । अर्थात् त्यसबेलासम्म नमाज़को समयमा मदिरापान निषेध गरिएको थियो पूर्ण-निषेधाज्ञा र वर्जित हुने आदेशपछि अवतरित भयो ।

الصَّلٰوةَ وَاَنۡتُمۡ سُكٰرٰى حَتّٰى تَعۡلَمُوۡا مَا تَقُوۡلُوۡنَ وَلَا جُنُبًا اِلَّا عَابِرِىۡ سَبِيۡلٍ حَتّٰى تَغۡتَسِلُوۡا‌ ؕ وَاِنۡ كُنۡتُمۡ مَّرۡضٰۤى اَوۡ عَلٰى سَفَرٍ اَوۡ جَآءَ اَحَدٌ مِّنۡكُمۡ مِّنَ الۡغَآٮِٕطِ اَوۡ لٰمَسۡتُمُ النِّسَآءَ فَلَمۡ تَجِدُوۡا مَآءً فَتَيَمَّمُوۡا صَعِيۡدًا طَيِّبًا فَامۡسَحُوۡا بِوُجُوۡهِكُمۡ وَاَيۡدِيۡكُمۡ‌ ؕ

आफ्नो कुरा बुझ्न थाल्दैनौ, र जनाबत (अशुद्धि) को अवस्थामा जबसम्म स्नान गर्दैनौ[1] हो, यदि बाटोमा हिंडिराखेका छौ भने अर्कै कुरा हो ।[2] र यदि तिमी रोगी छौ, अथवा यात्रामा छौ अथवा तिमीमध्येबाट कोही शौचालयबाट आएको छ अथवा तिमीले स्त्रीहरूसँग संभोग गरेका छौ र तिमीलाई पानी उपलब्ध छैन त पवित्र माटोबाट काम चलाउ र त्यसमा हात लगाएर आफ्नो मुख र हातहरुमा दल ।[3] निःसन्देह अल्लाह

[1]अर्थात अपवित्रताको अवस्थामा पनि नमाज़को लागि पवित्रता आवश्यक छ ।

[2]यसको अर्थ यो होइन कि यदि पानी उपलब्ध छैन भने अपवित्रताको अवस्थामा नै नमाज़ पढ (जस्तो कि केहीले भनेका छन्) बरु धेरै आलिमहरूको मत छ कि अपवित्रताको अवस्थामा तिमी मस्जिदमा नबस, परन्तु यदि मस्जिद भित्रबाटै जानुपरेको छ भने जान सक्छौ । केही सहाबाका घर यस्ता थिए कि उनलाई हर परिस्थितिमा मस्जिद-ए-नववी भित्रबाट जानु पर्दथ्यो, यो छुट उनीहरूकै कारण प्रदान गरियो । (इब्ने कसीर) अन्यथा यात्रीको आदेश अगाडी आउँदैछ ।

[3](१) रोगीबाट तात्पर्य त्यो रोगी हो जसलाई पानीको प्रयोगबाट हानि अथवा रोगमा बृद्धि हुने कुराको भय छ । (२) सामान्य यात्री, लामो यात्रा छ अथवा छोटो, यदि पानी उपलब्ध छैन भने तयमुम्म गर्ने आज्ञा छ । पानी उपलब्ध नभएको स्थितिमा यो आज्ञा निवासीलाई पनि छ, तर रोगी तथा यात्रीलाई यसप्रकारको आवश्यकता सामान्यतः आइपर्ने कारणले विशेषरुपले उनको लागि आज्ञाको वर्णन गरिदिएको छ । (३) शौचबाट आउनेवाला (४) तथा पत्नीसित संभोग गर्नेवाला, उनलाई पनि पानी उपलब्ध नभएको स्थितिमा तयम्मुम गरी नमाज पढ्ने आज्ञा छ ।

तयम्मुमको विधि : यो हो कि एकै पटक हात पवित्र माटोमा छोएर नाडीसम्म दुवै हात एक-अर्कामाथि मलून् (कूइनोसम्म आवश्यक छैन) र अनुहारमा पनि दलून् । “قال في التيمم ”ضربة للوجه والكفين (मुसनद अहमद, भाग ४ पृष्ठ २६३) अम्मार رضی الله عنه ले भन्नुभयो, “नबी सल्लल्लाहु अलैहि वसल्लमले तयम्मुमको विषयमा भन्नुभयो कि यी दुवै हातहरू तथा अनुहारको लागि एकै पटक छ ﴿صَعِيدًا طَيِّبًا﴾ सित तात्पर्य पवित्र माटो हो । धर्तीबाट निस्कने प्रत्येक कुरो होइन जस्तो कि केहीको विचार छ । हदीसमा विशेषरुपले स्पष्ट गरिदिएको छ ।

«جُعِلَتْ تُرْبَتُهَا لَنَا طَهُورًا إِذَا لَمْ نَجِدِ الْمَاءَ»

إِنَّ اللّٰهَ كَانَ عَفُوًّا غَفُوْرًا ۝

(तआ़ला) अति क्षमाशील (माफ गर्ने) दयालु छ ।

أَلَمْ تَرَ إِلَى الَّذِيْنَ أُوْتُوْا نَصِيْبًا مِّنَ الْكِتٰبِ يَشْتَرُوْنَ الضَّلٰلَةَ وَيُرِيْدُوْنَ أَنْ تَضِلُّوا السَّبِيْلَ ۝

(४४) के तिमीले उनीहरूलाई देखेनौ जसलाई किताबको केही भाग दिइयो ? उनीहरू पथ-भ्रष्टता किन्दछन् र चाहन्छन् कि तिमी पनि मार्ग-विचलित होउ ।

وَاللّٰهُ أَعْلَمُ بِأَعْدَآئِكُمْ ؕ وَكَفٰى بِاللّٰهِ وَلِيًّا ۙ وَّكَفٰى بِاللّٰهِ نَصِيْرًا ۝

(४५) र अल्लाह (तआ़ला) तिम्रा शत्रुहरूलाई राम्रो प्रकारले जान्दछ र अल्लाह (तआ़ला) को मित्र हुनु नै पर्याप्त छ तथा अल्लाह (तआ़ला) सहायकको रूपमा पर्याप्त छ ।

مِنَ الَّذِيْنَ هَادُوْا يُحَرِّفُوْنَ الْكَلِمَ عَنْ مَّوَاضِعِهٖ وَيَقُوْلُوْنَ سَمِعْنَا وَعَصَيْنَا وَاسْمَعْ غَيْرَ مُسْمَعٍ وَّرَاعِنَا لَيًّا بِأَلْسِنَتِهِمْ وَطَعْنًا فِي الدِّيْنِ ؕ وَلَوْ أَنَّهُمْ قَالُوْا سَمِعْنَا وَأَطَعْنَا وَاسْمَعْ وَانْظُرْنَا لَكَانَ خَيْرًا لَّهُمْ

(४६) केही यहूदी कथनहरुलाई तिनका उचित ठाउँबाट फेर-बदल गरिदिन्छन् र भन्दछन् कि हामीले सुन्यौं र अवज्ञा गर्‍यौं र सुन, जबकि तिमी सुन्ने योग्य छैनौ[1] र हाम्रो अधीनता स्वीकार गर (तर यो भन्नुमा) आफ्नो जिभ्रो बटार्छन् र धर्मलाई कलंकित गर्दछन्, र यदि यिनीहरू भन्दछन् कि हामीले सुन्यौं र हामीले मान्यौं र तपाईं सुन्नुस र हामीलाई हेर्नुस् त यो उनको

"जब हामीलाई पानी प्राप्त हुँदैन त धर्तीको माटोलाई हाम्रो निम्ति पवित्र बनाइयो ।" (सहीह मुस्लिम किताबुल मसाजिद)

[1]यहूदीहरूका दुराचरण तथा कुकर्महरू मध्येबाट यो पनि एउटा थियो कि "हामीले सुन्यौं का साथ भन्थ्यौं परन्तु हामी पालन गर्ने छैनौं" "अर्थात् अनुसरण गर्ने छैनौं ।" उनी हृदयमा भन्दथे अथवा आफ्ना साथीहरूसित भन्दथे अथवा निर्भयताको प्रदर्शन गरी मुखकै अगाडी भन्थे । यसैप्रकार غير مسمع (तिम्रो कुरा नसुनियोस्) यो शापको रूपमा भन्दथे अर्थात् तिम्रो कुरा स्वीकार नहोस् । راعنا को विषयमा सूर: बक़र: आयत १०४ को व्याख्यामा वर्णन भइसकेको छ ।

وَاَقْوَمَ ۙ وَلٰكِنْ لَّعَنَهُمُ اللّٰهُ بِكُفْرِهِمْ فَلَا يُؤْمِنُوْنَ اِلَّا قَلِيْلًا ﴿٤٦﴾

लागि अति श्रेष्ठ थियो र अत्याधिक उचित थियो, तर अल्लाह (तआ़ला) ले उनीहरूका कुफ्रका कारणले उनीहरूलाई धिक्कृत गरेको छ, अनि यिनी बहुत कम ईमान स्थापित गर्दछन् (विश्वास गर्दछन्) ।[1]

يٰٓاَيُّهَا الَّذِيْنَ اُوْتُوا الْكِتٰبَ اٰمِنُوْا بِمَا نَزَّلْنَا مُصَدِّقًا لِّمَا مَعَكُمْ مِّنْ قَبْلِ اَنْ نَّطْمِسَ وُجُوْهًا فَنَرُدَّهَا عَلٰٓى اَدْبَارِهَآ اَوْ نَلْعَنَهُمْ كَمَا لَعَنَّآ اَصْحٰبَ السَّبْتِ ۭ وَكَانَ اَمْرُ اللّٰهِ مَفْعُوْلًا ﴿٤٧﴾

(४७) हे अहले किताब ! जे-जति हामीले उतारेका छौं, जुन त्यसको प्रमाणकारी छ जुन तिम्रो पासमा छ, यसमा विश्वास गर यसभन्दा पूर्व कि हामी अनुहारहरूका रुपरेखा बिगारिदिन्छौं ।[2] अथवा तिनीहरूमाथि धिक्कार पठाउँछौं जस्तो कि हामीले शनिवारवाला दिनका मानिसहरूमाथि धिक्कार गरेका छौं ।[3] र अल्लाह (तआ़ला) को निर्णय त अवश्य पूरा भएर नै रहन्छ ।[4]

اِنَّ اللّٰهَ لَا يَغْفِرُ اَنْ يُّشْرَكَ بِهٖ وَيَغْفِرُ مَا دُوْنَ ذٰلِكَ لِمَنْ يَّشَاۤءُ ۚ

(४८) अवश्य अल्लाह (तआ़ला) आफ्नो साथमा मिश्रण गरिने कुरोलाई क्षमा गर्दैन र यसका अतिरिक्त जसलाई चाहन्छ क्षमा गरिदिन्छ ।[5]

[1]अर्थात् विश्वास गर्नेवाला बहुत थोरै छन्, जस्तो कि पहिले वर्णन भइसकेको छ कि यहूदीहरू मध्येबाट ईमान ल्याउनेहरूको संख्या दससम्म पनि पुगेन अथवा यो अर्थ छ कि बहुत कम कुरामा विश्वास गर्दछन्, जबकि लाभकारी ईमान यो हो कि सबै कुराहरूमा विश्वास गरियोस् ।

[2]अर्थात् यदि अल्लाह तआ़ला चाहन्छ भने तिमीलाई तिम्रा कुकर्महरुको प्रतिफल स्वरुप दण्ड दिन सक्छ ।

[3]यो घटना सूर: अल-आराफमा आउनेछ, केही संकेत पहिला पनि गुज्रिसकेको छ । अर्थात् तिमी पनि उनीहरूकै समान तिरस्कृत हुनसक्छौ ।

[4]अर्थात् जब त्यो कुनै कुराको आदेश गर्दछ तब न कोही त्यसको विरोध गर्न सक्दछ न त्यसलाई रोक्न सक्दछ ।

[5]अर्थात् यस्ता पाप जसको लागि ईमानवाला क्षमा नमागी मर्दछन्, अल्लाह तआ़ला यदि कसैलाई चाहन्छ भने विना दण्ड दिई क्षमा गरिदिनेछ, धेरै मानिसहरूलाई दण्ड दिए पश्चात र धेरैजसोलाई नबी सल्लल्लाहु अलैहि वसल्लमको शिफ़ाअत (सिफ़ारिश) मा क्षमा गरिदिनेछ,

وَمَنْ يُّشْرِكْ بِاللّٰهِ فَقَدِ افْتَرٰٓى اِثْمًا عَظِيْمًا ﴿٤٨﴾

र जसले अल्लाह (तआ़ला) को साथमा मिश्रण गर्‍यो, त्यसले अल्लाहमाथि ठूलो आरोप लगायो (रच्यो)।[1]

اَلَمْ تَرَ اِلَى الَّذِيْنَ يُزَكُّوْنَ اَنْفُسَهُمْ ؕ بَلِ اللّٰهُ يُزَكِّيْ مَنْ يَّشَآءُ وَلَا يُظْلَمُوْنَ فَتِيْلًا ﴿٤٩﴾

(४९) के तपाईंले तिनीहरूलाई देख्नु भएन जो आफ्नो पवित्रता (र प्रशंसा) स्वयं गर्दछन् ? बरु अल्लाह (तआ़ला) जसलाई चाहन्छ पवित्र गर्दछ, तथा उनी एउटा धागो बराबर पनि अत्याचारमा पर्ने छैनन्।[2]

اُنْظُرْ كَيْفَ يَفْتَرُوْنَ عَلَى اللّٰهِ الْكَذِبَ ؕ وَكَفٰى بِهٖٓ اِثْمًا مُّبِيْنًا ﴿٥٠﴾

(५०) हेर यिनीहरू अल्लाह (तआ़ला) माथि कुन प्रकार मिथ्यारोपण गर्दछन्[3] तथा यो घोर पापको लागि धेरै छ।[4]

तर शिर्क कुनै पनि परिस्थितिमा क्षमा हुनेछैन किनभने मुश्रिकको लागि अल्लाह तआ़लाले स्वर्ग हराम (निषेध) गरिदिएको छ।

[1]अर्को ठाउँमा आदेश छ ﴿اِنَّ الشِّرْكَ لَظُلْمٌ عَظِيْمٌ﴾ (लुकमान) "शिर्क बहुत ठूलो अत्याचार हो।" हदीसमा यसलाई महापाप भनिएको छ "أكبر الكبائر الشرك بالله"।

[2]यहूदी आफूले आफैंलाई ठूलो ठान्दछन्। जस्तै "हामी अल्लाहका छोरा तथा त्यसका प्रिय पात्र हौं" आदि। अल्लाह तआ़लाले आदेश गर्‍यो, "पवित्रताको अधिकार पनि अल्लाहलाई छ र त्यसको ज्ञान पनि उसैलाई छ।" "फ़तील" खजूरको बियाँको कटावमा जुन धागो अथवा सूतको समान निस्किराखेको देखिन्छ, त्यसलाई भनिन्छ। अर्थात् यति थोरै पनि अत्याचार गरिने छैन।

[3]अर्थात् उपरोक्त पवित्रताको दावा गरेर।

[4]अर्थात् उनको यो व्यवहार (आफ्नो पवित्रताको दाबी) उनको झूठ र बनावटीको लागि पर्याप्त छ। कुर्आ़न करीमको यस आयत र त्यसको अवतरणको विशेषताहरूका कथनबाट यो ज्ञात हुन्छ कि एक-अर्काको प्रशंसा तथा गुणगान् विशेषगरी हृदयहरुको पवित्रताको दाबी गर्नु ठीक एवं उचित छैन। यस कुरालाई कुर्आ़न करीममा अर्को स्थानमा यसप्रकार भनिएको छ :

﴿فَلَا تُزَكُّوْٓا اَنْفُسَكُمْ هُوَ اَعْلَمُ بِمَنِ اتَّقٰى﴾

"स्वयं आफ्नो पवित्रता र प्रशंसा नगर, अल्लाह तआ़ला नै जान्दछ कि तिमीमध्ये संयमी को छ।"(अल-नज्म-३२)

(५१) के तपाईंले उनीहरूलाई देख्नु भएन जसलाई किताबको केही भाग प्राप्त भएको छ, जो मूर्ति तथा झूठा दाबीहरुमा विश्वास गर्दछन्, र काफिरहरूको पक्षमा भन्दछन् कि यिनीहरू ईमान भएकाहरूभन्दा अधिक सत्यमार्गमा छन् ?[1]

أَلَمْ تَرَ إِلَى الَّذِينَ أُوتُوا نَصِيبًا مِّنَ الْكِتَابِ يُؤْمِنُونَ بِالْجِبْتِ وَالطَّاغُوتِ وَيَقُولُونَ لِلَّذِينَ كَفَرُوا هَٰؤُلَاءِ أَهْدَىٰ مِنَ الَّذِينَ آمَنُوا سَبِيلًا ﴿٥١﴾

(५२) यिनै ती मानिसहरू हुन्, जसलाई अल्लाह (तआ़ला) ले धिक्कारेको छ र जसलाई अल्लाह (तआ़ला) धिक्कार दिन्छ त तिमी कसैलाई त्यसको सहायता गर्न पाउने छैनौ ।

أُولَٰئِكَ الَّذِينَ لَعَنَهُمُ اللَّهُ ۖ وَمَن يَلْعَنِ اللَّهُ فَلَن تَجِدَ لَهُ نَصِيرًا ﴿٥٢﴾

हदीसमा छ कि आदरणीय मिकदाद رضی الله عنه भन्दछन्, "नबी करीम सल्लल्लाहु अलैहि वसल्लमले हामीलाई आदेश दिनुभयो कि प्रशंसा गर्नेवालाहरूको मुखमा हालिदिनुस् ।" «أَنْ نَحْثُوَ فِي وُجُوهِ الْمَدَّاحِينَ التُّرَابَ» (सहीह मुस्लिम किताबुज जुहद)

एक अन्य हदीसमा छ कि रसूलुल्लाह सल्लल्लाहु अलैहि वसल्लमले एउटा मान्छेलाई अर्को मान्छेको प्रशंसा गरिराखेको सुने पश्चात भन्नुभयो :

"وَيحك قطعت عُنق صاحبك" "अफसोच छ तिमीमाथि कि तिमीले आफ्नो साथीको गर्दन काटिदियौ ।" अनि आदेश गर्नुभयो कि यदि तिमीमध्येबाट कसैलाई कसैको विवश भई प्रशंसा गर्नु छ भने यसप्रकार भन्ने गर أَحسبُهُ كذا "म त्यसलाई यसप्रकार ठान्दछु, अल्लाहमाथि कसैको स्वच्छता वर्णित नगर ।". (सहीह बुखारी किताबुश शहादत वल अदब, मुस्लिम किताबुज़ जुहद)

[1]यस आयतमा यहूदीहरूको एउटा अर्को कर्ममाथि आश्चर्य व्यक्त गरिएको छ कि अहले किताब़ भए उपरान्त यिनी "जिब्त" (मूर्ति, ज्योतिषि अथवा जादूगर) तथा तागूत (झूठा देवताहरु) मा विश्वास गर्दछन् र मक्काका काफ़िरहरूलाई मुसलमानहरूभन्दा बढी सत्य-मार्गमा भएको ठान्दछन् । जिब्तका यी सबै वर्णित अर्थ गरिएका छन् । एक हदीसमा आउँछ :

إنَّ العِيافة والطرق والطيرة من الجبت

"पंक्षी उडाएर, रेखा तानेर भाग्य जान्नु एवं अपशगुन लिनु जिब्त मध्येबाट छन् ।"(सुनन अबी दाऊद किताबुत तिब)

अर्थात् यी शैतानी काम हुन् । यहूदीहरूमा यी कुरा सामान्य रूपले पाइन्थे । तागूतको एक अर्थ शैतान पनि गरिएको छ । वास्तवमा झूठा देवताहरूको पूजा शैतानकै अनुसरण हो, यसकारण शैतान पनि अवश्य तागूतमा सम्मिलित छ ।

(५३) के उनीहरूको कुनै भाग राज्यमा छ ? यदि यस्तो भएको भए त उनी कसैलाई एक खजूरको गेडाको एक सानो टुक्राको बराबर पनि केही दिने छैनन् ।[1]

أَمْ لَهُمْ نَصِيبٌ مِّنَ الْمُلْكِ فَإِذًا لَّا يُؤْتُونَ النَّاسَ نَقِيرًا ﴿٥٣﴾

(५४) अथवा यिनीहरू मानिसहरूसित ईर्ष्या गर्दछन्, त्यस कुरोमा जुन अल्लाह (तआला) ले आफ्नो कृपाले उनीहरूलाई प्रदान गरेको छ ।[2] त हामीले त इब्राहीमका सन्तानलाई किताब तथा विवेक पनि प्रदान गरेका छौं र ठूलो राज्य पनि प्रदान गरेका छौं ।

أَمْ يَحْسُدُونَ النَّاسَ عَلَىٰ مَا آتَاهُمُ اللَّهُ مِن فَضْلِهِ ۖ فَقَدْ آتَيْنَا آلَ إِبْرَاهِيمَ الْكِتَابَ وَالْحِكْمَةَ وَآتَيْنَاهُم مُّلْكًا عَظِيمًا ﴿٥٤﴾

(५५) अनि तिनीहरू मध्ये केहीले त त्यस किताबलाई माने र केही त्यसबाट रोकिए ।[3] र यस्ताको लागि नरकको आगो पर्याप्त छ ।

فَمِنْهُم مَّنْ آمَنَ بِهِ وَمِنْهُم مَّن صَدَّ عَنْهُ ۚ وَكَفَىٰ بِجَهَنَّمَ سَعِيرًا ﴿٥٥﴾

[1]यो नकारात्मक प्रश्न हो अर्थात् राज्यमा यिनको कुनै भाग छैन । यदि यसमा अलिकति पनि भाग भएको भए यी यहूदीहरू यति कंजूस छन् कि मानिसहरूलाई विशेषरुपले परम आदरणीय मुहम्मद सल्लल्लाहु अलैहि वसल्लमलाई खजूरको बीउको एक टुक्रा पनि दिने थिएनन् । (نقير) नक़ीर त्यस बिन्दुलाई भन्दछन् जुन खजूरको गेडाको माथिल्लो भागमा हुन्छ । (इब्ने कसीर)

[2](أم) (अम्), (بل) (बल्) का अर्थहरुमा पनि हुनसक्छ अर्थात् बरु यिनी यस कुरामा ईर्ष्या गर्छन् कि अल्लाह तआलाले इस्राईलको सन्तानलाई छाडी अरुहरूमा नबी (अर्थात् अन्तिम नबी) किन बनायो ? नबूअत अल्लाहको सबभन्दा ठूलो कृपा हो ।

[3]अर्थात् इस्राईलका सन्तानलाई जो आदरणीय इब्राहीमको परिवार एवं वंश मध्येका हुन्, हामीले नबूअत पनि दियौं र ठूलो राज्य तथा राज्यअधिकार पनि । तैपनि यी सबै यहूदी उनमा विश्वास गरेनन् केहीले विश्वास गरे र केही रोकिए । तात्पर्य यो छ कि हे मुहम्मद सल्लल्लाहु अलैहि वसल्लम, यदि यिनीहरू तपाईंमा विश्वास गरिराखेकाका छैनन् भने यो कुनै अनौठो कुरा होइन यिनको त इतिहास नै नबीहरुलाई झुठ्लाउने कुराले भरिएको छ । यहाँसम्मकि यिनीहरू त आफ्नो वंशका नबीहरुमा पनि विश्वास गरेनन् । केहीले (آمن به) मा (ही) सर्वनामसित तात्पर्य नबी सल्लल्लाहु अलैहि वसल्लम भनेका छन् । अर्थात् ती यहूदीहरूमा केही नबी सल्लल्लाहु अलैहि वसल्लममा विश्वास गरे र केहीले नकारे । यी इन्कार गर्नेहरूको अन्त्य नरक छ ।

إِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا بِآيَاتِنَا سَوْفَ نُصْلِيهِمْ نَارًا كُلَّمَا نَضِجَتْ جُلُودُهُم بَدَّلْنَاهُمْ جُلُودًا غَيْرَهَا لِيَذُوقُوا الْعَذَابَ ۗ إِنَّ اللَّهَ كَانَ عَزِيزًا حَكِيمًا ﴿٥٦﴾

(५६) जसले हाम्रा अयतहरुलाई अस्वीकार गरे, तिनीहरूलाई हामीले अवश्य अग्निमा हाल्नेछौं ।[1] जब तिनका छालाहरु (चर्म) पाक्छन्, हामी तिनका अतिरिक्त अन्य छालाहरु परिवर्तित गरिदिनेछौं, ताकि उनीहरू यातनाका स्वाद चाखिरहून् ।[2] अवश्य अल्लाह तआला प्रभुत्वशाली, बुद्धिमान छ ।

وَالَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ سَنُدْخِلُهُمْ جَنَّاتٍ تَجْرِي مِن

(५७) र जो ईमान स्थापित गरे र सभ्य कर्म गरे,[3] हामी निकट भविष्यमा उनीहरूलाई ती

[1]अर्थात् नरकमा अहले किताबका नकार्नेवालामात्र जाँदैनन्, बरु अन्य काफ़िहरूको वासस्थान पनि नरक नै हो ।

[2]यो नरकको यातनाको कठोरता, निरन्तरता तथा नित्यताको वर्णन हो । सहाबा केराम (رضى الله عنهم) द्वारा कथित केही वाक्यहरुमा भनिएको छ कि छालाहरुको यो परिवर्तन दिनमा बीसौं बरु सयौं पटक हुनेछ र मुसनद अहमदका अनुसार "नरकवासी यति सुन्निने छन् कि तिनका कानहरुको लव (लुर्को) देखि पछाडी गर्दनसम्मको दुरी सात सय वर्ष यात्राको समान हुनेछ, उनको छालाको मोटाइ सत्तरी बालिश्त र बंगाराहरु उहुद पर्वत जत्रा हुनेछन् ।"

[3]काफ़िरहरूको उपदेश ईमानवालाहरूका लागि जुन चिरस्थाई सुख-सुविधा प्राप्त हुनेछ, तिनको वर्णन छ, परन्तु ती ईमानवालाहरू जो सत्कर्मले परिपूर्ण हुनेछन् (جعلنا الله منهم) । अल्लाह तआलाले कुरआन करीममा ईमानसँगै सत्कर्मको महत्व पनि स्पष्ट गरिदिएको छ कि उनीहरूको आपसमा तल-जलको सम्बन्ध छ । ईमान सत्कर्म विना त्यसैप्रकार छ जस्तो सुगन्ध बिना फूल र बिना फलको वृक्ष । सहाबा केराम (رضى الله عنهم) तथा सत्यकालका अन्य मुसलमानहरूले यस बिन्दुलाई जानेका थिए । अत: तिनीहरूको जीवन ईमानको फल, सत्कर्मले प्रफुल्लित थिए । त्यसकालमा अकर्म अथवा कु-कर्मको साथमा ईमानको कल्पना नै थिएन । यसको अतिरिक्त आजकल ईमान केवल मौखिक भनाईमा मात्र सीमित भएको छ । ईमानका बारेमा दावी गर्नेहरु सत्कर्मवाट शून्य छन् । (هدانا الله تعالى) यसैप्रकार यदि कुनै व्यक्ति यस्ता कर्म गर्दछ जुन सत्कर्मको सीमामा आउँछन् । जस्तै ईमान्दारी, सच्चाई, परोपकार, नि:स्वार्थ सेवा, सहानुभूति आदि अन्य सभ्यतापूर्ण विशेषताहरू । परन्तु यिनी ईमानको गुणवाट वञ्चित छन् भने तिनका यी कर्म संसारमा प्रसिद्ध तथा सम्मानको कारण त बन्न सक्छन्, परन्तु अल्लाहको दरवारमा उनको कुनै स्थान छैन । यसकारण कि उनको स्रोत ईमान होइन जुन राम्रो कर्मलाई अल्लाह तआलातिर सम्बन्धित गर्दछ ।

تَحۡتِهَا الۡاَنۡهٰرُ خٰلِدِيۡنَ فِيۡهَاۤ اَبَدًا ؕ لَهُمۡ فِيۡهَاۤ اَزۡوَاجٌ مُّطَهَّرَةٌ ۫ وَّنُدۡخِلُهُمۡ ظِلًّا ظَلِيۡلًا ﴿۵۷﴾

स्वर्गहरुमा लैजानेछौं, जसका धरातलमा नहरहरू प्रभावित छन्, जसमा उनी सधैं रहनेछन्। उनका निम्ति त्यहाँ पवित्र पत्नीहरू हुनेछन् र हामीले उनीहरूलाई बाक्लो छायाँ (पूर्ण सुविधाजनक स्थान) मा लग्नेछौं।[1]

اِنَّ اللّٰهَ يَاۡمُرُكُمۡ اَنۡ تُؤَدُّوا الۡاَمٰنٰتِ اِلٰۤى اَهۡلِهَا ۙ وَاِذَا حَكَمۡتُمۡ بَيۡنَ النَّاسِ اَنۡ تَحۡكُمُوۡا

(५८) अल्लाह (तआ़ला) तिमीलाई आदेश दिन्छ कि अमानत (नासो) उनका मालिकहरूलाई पुऱ्याइदेउ।[2] र जब मानिसहरू बीच निर्णय

बरु मात्र सांसारिक लाभ तथा सामाजिक सभ्यताको बन्धनको आधारमा छ।

[1]बाक्लो गहिरो, चिसो तथा पवित्र छायाँ। जसको अनुवाद "पूर्ण सुविधा" गरिएको छ। एक हदीसमा छ "स्वर्गमा एउटा वृक्ष छ जसको छायाँ पनि छ कि एउटा सवार सय वर्षमा पनि त्यसलाई पूरा गर्न सक्दैन। यस वृक्षको नाम अलखुल्द हो।"(मुसनद अहमद, भाग २, पृष्ठ ४५५, व असलुहु फी अल-बुखारी किताब (बदउल खल्क़) अध्याय (बाब) संख्या ८, माजाअ फी सिफ़तिल जन्नः व अन्नहा मख़्लूक़:)।

[2]अधिकतर ब्याख्याकारहरूको यो मत छ कि यो आयत आदरणीय उस्मान बिन तल्हाको सम्मानमा उत्रेको छ, जो आफ्ना पूर्वजहरूसित पारस्परिक रूपले ख़ाना-ए-काअबाका संतरी तथा कुंजी धारक हुँदै आइराख्नु भएको थियो। मक्का विजयको समय जब रसूलुल्लाह सल्लल्लाहु अलैहि वसल्लम ख़ाना-ए-क़ाअबामा परिक्रमाको लागि पाल्नु भयो, परिक्रमा आदिको पश्चात उहाँ (सल्लल्लाहु अलैहि वसल्लम) ले आदरणीय उस्मान बिन तल्हालाई, जो हुदैबियाको सन्धिको समय मुसलमान भैसकेका थिए, बोलाउनु भयो र उनलाई ख़ाना-ए-काआ़बाका साँचोहरू प्रदान गर्दै भन्नुभयो, "यी तिम्रा साँचाहरू हुन्, र आजको दिन प्रतिज्ञा पालन तथा पुण्यको दिन हो।" (इब्ने क़सीर) यो आयत एउटा विशेष कारणले उत्र्यो तर यसको भावार्थ सार्वजनिक तथा अधिकारीहरू दुबैको निम्ति छ। दुबैको लागि आदेश छ कि नासो उनीहरूलाई फर्काइदेउ, जो त्यसका अधिकारी छन्। यसमा एक प्रकारको त्यो नासो छ, जो त्यसका अधिकारी छन्। यसमा एक प्रकारको त्यो नासो छ, जो कसैको पासमा राख्न लगाईन्छ। त्यस मध्येबाट उपभोग नगरियोस्, बरु यो त्यसै प्रकारले नासो राख्नेलाई फर्काइयोस्। दोस्रो यो कि पद र सम्मान योग्य व्यक्तिहरूलाई प्रदान गरियोस् केवल राजनीतिज्ञ यात्रामा वंश अथवा राष्ट्रियताको आधार अथवा निकटवर्ती अथवा सम्बन्धको आधार अथवा पद सुरक्षितको आधारमा पद तथा सम्मान दिनु यस आयतको विपरीत छ।

بِالْعَدْلِ ۭ اِنَّ اللّٰهَ نِعِمَّا يَعِظُكُمْ بِهٖ ۭ اِنَّ اللّٰهَ كَانَ سَمِيْعًۢا بَصِيْرًا ۝

गर्दछौ त न्यायले निर्णय गर ।[1] निःसन्देह त्यो राम्रो कुरा हो जसको शिक्षा अल्लाह (तआ़ला) तिमीलाई दिइराखेको छ ।[2] निःसन्देह अल्लाह (तआ़ला) सुन्दछ, देख्दछ ।

يٰٓاَيُّهَا الَّذِيْنَ اٰمَنُوْٓا اَطِيْعُوا اللّٰهَ وَاَطِيْعُوا الرَّسُوْلَ وَاُولِي الْاَمْرِ مِنْكُمْ ۚ فَاِنْ تَنَازَعْتُمْ فِيْ شَيْءٍ

(५९) हे निष्ठावानहरू ! अल्लाहको आज्ञाको पालना गर तथा ईशदूत (सल्लल्लाहु अलैहि वसल्लम) को, र आफूमध्ये अधिकारीहरूको आज्ञाको पालना गर ।[3] अनि यदि कुनै कुरामा

[1]यसमा अधिकारीहरूलाई विशेषरुपले न्याय गर्न आदेश दिइएको छ । एक हदीसमा छ कि अधिकारी जबसम्म अत्याचार गर्दैन, अल्लाह तआ़ला उसको साथमा हुन्छ, जब त्यो अत्याचार गर्न प्रारम्भ गरिदिन्छ, अल्लाह त्यसलाई त्यसका इन्द्रियहरुलाई सुम्पिदिन्छ । (सुनन् इब्ने माजा, किताबुल अहकाम)

[2]अर्थात् नासो त्यसका योग्य मानिसहरूलाई सुम्पिनु तथा न्याय गर्नु ।

[3]"आफूमध्येबाट अधिकारीसित तात्पर्य" केहीका निकट राज्य अधिकारी र केहीका निकट धर्माधिकारी तथा ज्ञानी हुन् । भावार्थको आधारमा दुबै हुन सक्छन् । तात्पर्य यो छ कि वास्तविक आज्ञापालन त अल्लाह तआ़लाकै हो । किनभने

﴿أَلَا لَهُ الْخَلْقُ وَالْأَمْرُ﴾

"सावधान ! सृष्टि पनि उसैको हो, आदेश पनि उसैको हो ।" (अल-आराफ-५४)

परन्तु रसूल केवल अल्लाहका इच्छाहरूको प्रतिनिधि र त्यसका दूत हुनुहुन्छ, यसकारण अल्लाह तआ़लाले आफूसँग रसूलको आदेशलाई पनि स्थाईरूपले पालन आवश्यक भनेको छ । र आदेश दिन्छ कि वास्तवमा रसूलका आदेशहरूका पालन अल्लाहकै आज्ञाको पालना हो ।

﴿مَّنْ يُطِعِ الرَّسُولَ فَقَدْ أَطَاعَ اللَّهَ﴾

"जसले रसूल (सल्लल्लाहु अलैहि वसल्लम) को आज्ञाको पालन गऱ्यो त्यसले अल्लाहको आज्ञाको पालना गऱ्यो ।" (अन-निसा-८०)

यसबाट यो कुरा स्पष्ट भयो कि हदीस पनि त्यसै प्रकारले धनको स्रोत हो, जुन प्रकारले कुर्आन करीम छ, अनि राजाधिकारीहरूको आज्ञापालन पनि आवश्यक छ किनभने उनी या त अल्लाह अथवा त्यसका रसूल (सल्लल्लाहु अलैहि वसल्लम) का आदेशहरूलाई लागू गर्दछन् अथवा उम्मत (कौम अथवा समुदाय) का

فَرُدُّوْهُ إِلَى اللّٰهِ وَ الرَّسُوْلِ إِنْ كُنْتُمْ تُؤْمِنُوْنَ بِاللّٰهِ وَ الْيَوْمِ الْاٰخِرِ ذٰلِكَ خَيْرٌ وَّ اَحْسَنُ تَاْوِيْلًا ﴿٥٩﴾

मतभेद गर्दछौ भने त्यसलाई अल्लाह (तआला) तथा रसूल (सल्लल्लाहु अलैहि वसल्लम) तिर फर्काउ, यदि तिमीलाई अल्लाह तथा क़ेयामतको दिनमा विश्वास छ । यो सर्वश्रेष्ठ छ र परिणाम अनुसार धेरै राम्रो छ ।[1]

सामाजिक समस्याहरुको समाधान तथा रक्षा गर्दछन् । यसबाट ज्ञात हुन्छ कि राजा अधिकारीहरूका आदेशको पालना यद्यपि आवश्यक छ, परन्तु त्यो पूर्णरुपले लागू हुँदैन, बरु अल्लाह र रसूलको आज्ञापालनसँग प्रतिबन्धित छ । यसकारण अल्लाहको आज्ञा पालनको पश्चात नै रसूलको आज्ञा पालनलाई भनिएको छ । किनभने यी दुबै आज्ञापालन स्थाई र आवश्यक छन् । "परन्तु राजा अधिकारीहरूको आज्ञा पालन गर" भनिएको छैन, किनभने राजा अधिकारीहरूको आज्ञापालन स्थायी छैन । र हदीसमा पनि भनिएको छ, لا طاعةَ لِمَخلُوقٍ فِي معصِيةِ الخالِقِ (यसलाई अलबानीले हदीस सहीह भन्नु भएको छ, मिशकात संख्या ३६९६- मुस्लिम हदीस संख्या १८४०)र إنَّمَا الطَّاعةُ فِي المعروفِ (सहीह बुखारी किताबुल अहकाम बाब-४) السَّمْعُ والطَّاعةُ لِلإمامِ مَالَمْ تَكُنْ مَّعْصِيَةً "पापमा पालन होइन, पालन मात्र पुण्यहरुमा छ ।"

यही कुरा आलिम तथा धर्मशास्त्रीहरूको विषयमा पनि छ । (यदि अधिकारीहरूमा यिनलाई पनि मानिन्छ) अर्थात् तिनको आज्ञाको पालन यसकारण गर्नुपर्नेछ किनभने उनी अल्लाह र त्यसका रसूलका आदेश तथा कथनहरूलाई जनता समक्ष प्रस्तुत गर्दछन् तथा त्यसको धर्मतिर सन्देश तथा मार्गदर्शनको कार्य गर्दछन् । यसबाट ज्ञात भयो कि आलिम तथा धर्माधिकारी पनि धार्मिक विषयहरुमा अधिकारीहरु समान अवश्य जनताको लागि आज्ञापालनका अधिकारी छन् । परन्तु उनको आज्ञाको पालन पनि त्यस समयसम्म गरिनेछ, जबसम्म उनी जनतालाई केवल अल्लाह र त्यसका रसूलका कुरा भन्दछन्, परन्तु यदि उनी यसवाट विमुख हुन्छन् भने जनताको लागि उनको आज्ञापालन गर्नु पनि आवश्यक छैन । बरु उनको विमुखताको स्थितिमा जानी-जानी उनको आज्ञापालन ठूलो पाप हो ।

[1]अल्लाहतिर फर्काउनेबाट तात्पर्य कुरआन करीम तथा रसूल सल्लल्लाहु अलैहि वसल्लमबाट तात्पर्य अब रसूल सल्लल्लाहु अलैहि वसल्लमको हदीस हो । यो आपसी मतभेद समाप्त गर्नको लागि एउटा सर्वश्रेष्ठ नियम भनिएको छ । यस नियमबाट पनि स्पष्ट हुन्छ कि तेस्रो व्यक्तिको आज्ञापालन आवश्यक छैन । जुन प्रकारले अनुकरणवाद अथवा एक विशेष व्यक्तिको आज्ञापालन गर्ने कुरामा

أَلَمْ تَرَ إِلَى الَّذِينَ يَزْعُمُونَ
أَنَّهُمْ آمَنُوا بِمَا أُنْزِلَ إِلَيْكَ وَمَا
أُنْزِلَ مِنْ قَبْلِكَ يُرِيدُونَ أَنْ
يَتَحَاكَمُوا إِلَى الطَّاغُوتِ وَقَدْ
أُمِرُوا أَنْ يَكْفُرُوا بِهِ ۖ وَيُرِيدُ
الشَّيْطَانُ أَنْ يُضِلَّهُمْ ضَلَالًا
بَعِيدًا ﴿٦٠﴾

(६०) के तपाईंले तिनीहरूलाई देख्नु भएन जसको विचार छ कि जे-जति तपाईंमाथि तथा जे-जति तपाईंभन्दा पूर्व अवतरित गरिएको छ, त्यसमा उनीहरूको ईमान छ, तर उनी आफ्नो निर्णय अल्लाह बाहेक अन्यको पासमा लैजान्छन् यद्यपि उनीहरूलाई आदेश दिइएको छ कि उनी तिनको (शैतानको) इन्कार गरुन् ? शैतान त यो चाहन्छ कि उनीहरूलाई मार्ग-विचलित गराई टाढा पारिदेओस् ।

وَإِذَا قِيلَ لَهُمْ تَعَالَوْا إِلَىٰ مَا
أَنْزَلَ اللَّهُ وَإِلَى الرَّسُولِ رَأَيْتَ
الْمُنَافِقِينَ يَصُدُّونَ عَنْكَ
صُدُودًا ﴿٦١﴾

(६१) र जतिखेर तिनीसित भनिन्छ कि अल्लाह (तआ़ला) ले जुन (पवित्र शास्त्र) अवतरित गरेको छ, त्यसतिर र रसूलतिर आउ त तपाईंले देख्नुहुन्छ कि यी मुनाफिक (अवसरवादी) तपाईंबाट मुख फर्काइ तर्किन्छन् ।[1]

विश्वास गर्नेहरु एउटा तेस्रो व्यक्तिको आज्ञापालनलाई उचित ठहराउँछन् र यसै तेस्रो आज्ञा पालनकारिताले, जुन कुर्आनको यस आयतको स्पष्ट विरोध छ मुसलमानहरूलाई एक उम्मतको विपरीत अनेक बनाइराखेको छ तथा उनको एकतालाई असम्भव बनाइदिएको छ ।

[1]यो आयत यस्ता मानिसहरूको बारेमा उत्रेको छ, जो आफ्नो निर्णय गराउनको लागि मुहम्मद सल्लल्लाहु अलैहि वसल्लमको न्यायलयमा लग्नुको सट्टा यहूदीहरूका मुखिया अथवा कुरैशका मुखियाको पासमा लैजान चाहन्थे परन्तु यो आदेश जन-सामान्यको लागि छ र यसमा ती सबै सम्मिलित छन् जो कुरआन र सुन्नतको विपरीत आफ्नो निर्णयको लागि यी दुवैलाई छाडी अन्यत्र लग्छन्। अन्यथा मुसलमानको अवस्था त यो हुन्थ्यो कि,

﴿إِنَّمَا كَانَ قَوْلَ الْمُؤْمِنِينَ إِذَا دُعُوا إِلَى اللَّهِ وَرَسُولِهِ لِيَحْكُمَ بَيْنَهُمْ أَنْ يَقُولُوا سَمِعْنَا وَأَطَعْنَا﴾

"जब उनीहरूलाई अल्लाह तथा रसूलतिर डाकिन्छ ताकि उनीहरूबीच निर्णय गरिदेउन्, त उनी भन्छन् हामीले सुन्यौं र हामीले पालन गर्यौं ।" (अल-नूर ५१) यस्ताकै लागि अल्लाह तआ़लाको आदेश दिनुभयो,

و اولئك هم المفلحون "यिनै सफल छन् ।"

فَكَيْفَ إِذَآ أَصَابَتْهُم مُّصِيبَةٌۢ بِمَا قَدَّمَتْ أَيْدِيهِمْ ثُمَّ جَآءُوكَ يَحْلِفُونَ بِٱللَّهِ إِنْ أَرَدْنَآ إِلَّآ إِحْسَٰنًا وَتَوْفِيقًا ﴿٦٢﴾

(६२) अनि के कारण छ कि जब उनीहरू माथि उनका कर्मका कारण कुनै विपदा आइपर्छ त तपाईतिर आएर अल्लाह (तआ़ला) को शपथ लिन्छन् कि हाम्रो विचार त केवल भलाई तथा मधूर सम्बन्धकै थियो ।[1]

أُو۟لَٰٓئِكَ ٱلَّذِينَ يَعْلَمُ ٱللَّهُ مَا فِى قُلُوبِهِمْ فَأَعْرِضْ عَنْهُمْ وَعِظْهُمْ وَقُل لَّهُمْ فِىٓ أَنفُسِهِمْ قَوْلًۢا بَلِيغًا ﴿٦٣﴾

(६३) यी त्यसता हुन् जसका हृदयहरूको रहस्य अल्लाह (तआ़ला) लाई राम्ररी स्पष्ट छ, तपाईं उनीसित नसुनेझैं गर्नुस्, तथा उनीहरूलाई शिक्षा दिंदै रहनुस् एवं उनीहरूलाई त्यो कुरा भन्नुस् जुन उनका हृदयमा प्रभावकारी भई बसोस् ।[2]

وَمَآ أَرْسَلْنَا مِن رَّسُولٍ إِلَّا لِيُطَاعَ بِإِذْنِ ٱللَّهِ ۚ وَلَوْ أَنَّهُمْ إِذ ظَّلَمُوٓا۟ أَنفُسَهُمْ جَآءُوكَ فَٱسْتَغْفَرُوا۟ ٱللَّهَ وَٱسْتَغْفَرَ لَهُمُ

(६४) र हामीले प्रत्येक रसूललाई केवल यसैको निम्ति पठायौं ताकि अल्लाह (तआ़ला) को आदेशले त्यसको आज्ञाको पालन गरियोस् र यदि जब उनीहरूले आफ्नो प्राणमाथि अत्याचार गरे तिम्रो पासमा आएको भए, र अल्लाह (तआ़ला) सित क्षमा-याचना गरेको भए र

[1]अर्थात् जब आफ्नो यस कर्तुतको कारण अल्लाहको यातनाको शिकार बनी दुखमा पर्छन्, त्यतिखेर आएर भन्दछन् कि कुनै अन्य स्थानमा जानुको उद्देश्य यो थिएन कि हामी त्यहाँबाट निर्णय गराऔं अथवा तपाईं सल्लल्लाहु अलैहि वसल्लमसित अधिक न्याय पाइनेछ, बरु हाम्रो उद्देश्य त सन्धि तथा मेलमिलाप गराउनु थियो ।

[2]अल्लाह तआ़लाले आदेश गर्‍यो कि यद्यपि हामी उनका हृदयका सबै रहस्यहरूबाट अवगत छौं (जसको फल हामीले उनीहरूलाई दिनेछौं) तर हे पैग़म्बर ! तपाईं उनीहरूको प्रत्यक्षलाई अगाडी राखी क्षमा नै गर्नुस् र शिक्षा-दीक्षा तथा यस्ता कुरा भन्नुस् जो उनका हृदयमा बसिहालोस्, र यसबाट उनको अन्तरको सुधारको प्रयत्न निरन्तर गर्दैरहनुस् । यसबाट ज्ञात भयो कि शत्रुका षड्यन्त्रहरूलाई क्षमा तथा नसुनेझैं गरी शिक्षा-दीक्षा तथा हृदयस्पर्शी भाषाणद्वारा नै निष्काम बनाउने प्रयत्न गर्नुपर्दछ ।

الرَّسُوْلُ لَوَجَدُوا اللّٰهَ تَوَّابًا رَّحِيْمًا ﴿٦٤﴾

रसूल पनि उनीहरूका लागि क्षमा-याचना गरेको भए,[1] निःसन्देह यिनीहरूले अल्लाह तआलालाई क्षमाशील कृपालु पाउने थिए ।

فَلَا وَرَبِّكَ لَا يُؤْمِنُوْنَ حَتّٰى يُحَكِّمُوْكَ فِيْمَا شَجَرَ بَيْنَهُمْ ثُمَّ لَا يَجِدُوْا فِيْٓ اَنْفُسِهِمْ حَرَجًا مِّمَّا قَضَيْتَ وَيُسَلِّمُوْا تَسْلِيْمًا ﴿٦٥﴾

(६५) त सौगन्ध छ तिम्रो प्रभुको ! यिनी (तबसम्म) ईमान भएका हुनसक्दैनन् जबसम्मकि सबै आपसको मतभेदमा तपाईंलाई न्यायिक स्वीकार गर्दैनन्, अनि जुन निर्णय तपाईं गर्नुहुन्छ त्यसबाट आफ्ना हृदयमा अलिकति पनि कलुषता तथा अप्रसन्नता पाउँदैनन् र आज्ञाकारी भँै स्वीकार गर्दछन् ।[2]

[1]मोक्षको लागि अल्लाह तआलाको सदनमा क्षमा-याचना गर्नु आवश्यक एवं पर्याप्त छ । तर यहाँ भनिएको छ कि हे पैगम्बर ! यदि तिम्रो सामु आएका भए र अल्लाहसित क्षमा-याचना गरेको भए र तिमीले पनि उनीहरूको लागि क्षमा-याचना गरेको भए । यो यसकारण कि आफ्ना मतभेदहरूको निर्णयको लागि अरुहरूको पासमा गई तपाईंको अवहेलना गरेका थिए, यसकारण त्यसको निवारणको निम्ति तपाईंको पासमा आउने कुरामा विशेष जोड दिइयो ।

[2]यस आयतको अवतरणको विषयमा एक यहूदी र मुसलमानको घटनाको सामान्यतः वर्णन हुन्छ, जुन अल्लाहका रसूल सल्लल्लाहु अलैहि वसल्लमको सदनमा निर्णय पश्चात आदरणीय उमर رضى الله عنه बाट निर्णय गराइयो, जस पश्चात आदरणीय उमर رضى الله عنه ले त्यस मुसलमानको टाउको जीउबाट अलग गरिदिनुभयो । तर यो वाक्य प्रमाणयुक्त छैन जस्तो कि हाफिज इब्ने कसीरले पनि स्पष्ट गर्नुभएको छ । सही घटना यो हो जुन यस आयत अवतरण हुनुको कारण हो कि आदरणीय जुबैर رضى الله عنه जो रसूल सल्लल्लाहु अलैहि वसल्लमकि फूफीका पुत्र थिए, एउटा मानिसको खेतको सिंचाई गर्नको लागि नालीको पानी सम्बन्धि झगडा थियो । यो विवाद नबी सल्लल्लाहु अलैहि वसल्लम सम्म पुग्यो, उहाँ सल्लल्लाहु अलैहि वसल्लमले विवादको घटनास्थलको निरीक्षण गर्नुभयो, न्यायको अनुसार निर्णय आदरणीय जुबैर رضى الله عنه को पक्षमा भयो, जसमाथि अर्को व्यक्तिले यो भन्यो कि उहाँ (सल्लल्लाहु अलैहि वसल्लम) ले यो निर्णय यसकारण गर्नु भएको छ कि उनी उहाँ सल्लल्लाहु अलैहि वसल्लम कि फूफीका पुत्र हुन् । यस पश्चात यो आयत अवतरित भयो । (सहीह बुखारी तफ़सीर सूरः अल-निसा) आयतको अर्थ यो भयो कि नबी सल्लल्लाहु अलैहि वसल्लमको कुनै कुरा अथवा निर्णयको विरोध त अलग हृदयमा संकीर्णता पनि ईमानको विपरीत छ । यो आयत पनि हदीसका ईन्कार गर्नेवालाहरूको लागि त छँदैछ, अन्य मानिसहरूको लागि पनि विचारणीय छ, जो इमामको कथनको सापेक्ष सहीह हदीसलाई मान्नबाट संकुचित

وَلَوْ اَنَّا كَتَبْنَا عَلَيْهِمْ اَنِ اقْتُلُوْٓا اَنْفُسَكُمْ اَوِ اخْرُجُوْا مِنْ دِيَارِكُمْ مَّا فَعَلُوْهُ اِلَّا قَلِيْلٌ مِّنْهُمْ ۭ وَلَوْ اَنَّهُمْ فَعَلُوْا مَا يُوْعَظُوْنَ بِهٖ لَكَانَ خَيْرًا لَّهُمْ وَاَشَدَّ تَثْبِيْتًا ۝

(६६) र यदि हामीले उनीहरूलाई यो अनिवार्य गर्दथ्यौं कि आफैंले आफ्नो हत्या गर अथवा आफ्ना घरहरुबाट निस्केर जाऊ, त त्यसलाई तिनीमध्ये धेरै कम मानिसहरूले पालना गर्दथे । र यदि यिनीहरू त्यही गर्छन् जसको उनीहरूलाई शिक्षा दिइन्छ भने, अवश्य नै उनको लागि श्रेष्ठकर हुन्छ र अत्याधिक सुदृढ हुन्छन् ।[1]

وَّاِذًا لَّاٰتَيْنٰهُمْ مِّنْ لَّدُنَّآ اَجْرًا عَظِيْمًا ۝

(६७) र तब त हामीले उनीहरूलाई आफ्नो पासबाट धेरै पुण्य प्रदान गर्दथ्यौं ।

وَّلَهَدَيْنٰهُمْ صِرَاطًا مُّسْتَقِيْمًا ۝

(६८) र निःसन्देह उनीहरूलाई सत्य मार्गदर्शन गर्दथ्यौं ।

وَمَنْ يُّطِعِ اللّٰهَ وَالرَّسُوْلَ فَاُولٰٓئِكَ مَعَ الَّذِيْنَ اَنْعَمَ اللّٰهُ عَلَيْهِمْ مِّنَ النَّبِيّٖنَ وَالصِّدِّيْقِيْنَ وَالشُّهَدَاۗءِ وَالصّٰلِحِيْنَ ۚ وَحَسُنَ اُولٰٓئِكَ رَفِيْقًا ۝

(६९) र जसले पनि अल्लाह (तआला) तथा रसूल (सल्लल्लाहु अलैहि वसल्लम) का आज्ञाको पालन गर्दछन्, तिनी ती मानिसहरूको साथमा हुनेछन्, जसमाथि अल्लाह (तआला) ले आफ्नो कृपा गरेको छ, जस्तो नबी र सत्यवादी तथा शहीद एवं

मात्र हुँदैन, अपितु उनी स्पष्ट शब्दहरुमा त्यसलाई मान्नबाट इन्कार गर्दछन् अथवा त्यो भन्नेहरुको मान्य श्रृङ्खलालाई अथवा अन्य केही कारणहरू भनेर अनुचित रूपले त्यसलाई असत्य कथन सिद्ध गर्दछन् ।

[1]आयतमा ती नै आज्ञाकारी मानिसहरूको दुर्व्यवहारतिर संकेत गरेर भनिंदैछ कि यदि उनीहरूलाई आदेश दिएको भए कि एक-अर्काको हत्या गर अथवा आफ्ना घरहरुबाट निस्केर जाउ त जब यिनी सजिलोभन्दा सजिलो कुराको पालन गर्न सकेनन्, भने यस अनुसार कसरी कर्म गर्न सक्दथे ? यो अल्लाह तआलाले आफ्नो ज्ञानबाट उनको विषयमा भनेको छ जुन निःसन्देह घटनाहरूका अनुसार छन् । तात्पर्य यो हो कि कठिन आदेशहरूको पालना त निश्चय गाह्रो छ, तर अल्लाह तआला अति दयालु तथा अति कृपालु छ, त्यसका आदेश पनि सरल छन् । यसकारण यदि यिनीहरू यी आदेशहरुमा हिंड्छन् जसको उनीहरूलाई शिक्षा दिईदैछ, त यो उनको निम्ति श्रेष्ठता तथा स्थिरताको कुरा हुन्छ, किनभने ईमानको आज्ञा-पालनबाट बृद्धि हुन्छ र पाप घट्दछ । पुण्यबाट पुण्यको मार्ग खुल्दछ र पापबाट पाप जन्मिन्छ ।

पुण्य सदाचारीहरुका (साथमा), यी राम्रा साथी हुन् ।[1]

(७०) यो अल्लाह (तआला) को तर्फबाट कृपा हो र अल्लाह (तआला) नै पर्याप्त जानकार छ ।

ذٰلِكَ الْفَضْلُ مِنَ اللّٰهِ ۭ وَكَفٰى بِاللّٰهِ عَلِيْمًا ۝

[1]अल्लाह र रसूलका आज्ञा पालनको प्रतिकार सम्बन्धमा भनिँदैछ । यसकारण हदीसमा भनिन्छ, اَلْمَرْءُ مع من أحبَّ (सहीह बुखारी किताबुल आदाब, बाब संख्या ९७ अलामतु हुब्बिल्लाह अज्ज व जल्ल, मुस्लिम किताबुल बिर्र वल सिल:वल आदाब, बाब अल-मरउ मन अहब्ब, हदीस संख्या १६४०) "मानिस त्यसैसँग हुनेछ, जोसित उसको प्रेम हुनेछ ।" आदरणीय अनस رضى الله عنه भन्नुहुन्छ, "सहाबालाई रसूल (सल्लल्लाहु अलैहि वसल्लम) को कथन सुनेर यति प्रसन्नता भयो, कि यति प्रसन्नता कहिल्यै भएन ।" किनभने उनी स्वर्गमा पनि रसूलुल्लाह (सल्लल्लाहु अलैहि वसल्लम) को साथ चाहन्थे । यसको अवतरणको विशेषताको कथन यसप्रकार छ कि केही सहाबाले नबी सल्लल्लाहु अलैहि वसल्लमको सेवामा भनें कि अल्लाह तआला तपाईं सल्लल्लाहु अलैहि वसल्लमलाई स्वर्गमा सर्वश्रेष्ठ स्थान प्रदान गर्नेछ र हामीलाई त्यसभन्दा मुनि स्थान प्राप्त हुनेछ र यसप्रकार हामी तपाईं सल्लल्लाहु अलैहि वसल्लमको संगत तथा निकटता एवं दर्शनबाट बञ्चित रहने छौं, जुन हामीलाई संसारमा प्राप्त छ । अत: अल्लाह तआलाले यो आयत अवतरित गरी उनका हृदयलाई सन्तोष प्रदान गऱ्यो । (इब्ने कसीर) केही सहाबाले विशेषरूपले नबी सल्लल्लाहु अलैहि वसल्लमसित स्वर्गमा सँगै हुने प्रार्थना गरे أَسْئَلُكَ مُرَافَقَتَكَ فِى الجنةِ जस पश्चात नबी सल्लल्लाहु अलैहि वसल्लमले उनीहरूलाई अधिकताले (बढीभन्दा बढी) ऐच्छिक (नफ़िल) नमाज़ पढ्ने कुरोमा जोड दिनुभयो । فَأَعِنِّى علىٰ نفسكَ بِكَثْرَةِ السُّجُوْدِ (सहीह मुस्लिम, किताबुल सलात, बाब फ़जलिस्सुजूद वल हस्से अलैहि, हदीस संख्या ४८८) "बस, तिमी सज्दाहरूको अधिकताबाट मेरो सहायता गर ।" यसको अतिरिक्त एक अन्य हदीस छ ।

التَّاجِرُ الصَّدُوْقُ الأَمِيْنُ مع النَّبِيِّيْنَ وَالصِّدِّيْقِيْنَ والشُّهدآء

"उचित सत्यवादी ईमान्दार व्यापारी नबी सत्यवादी तथा शहीदहरूको साथमा हुनेछन् ।" (तिर्मिजी किताबुल बुयुअ)

सिद्दीकियत पूर्ण विश्वास तथा सम्पूर्ण आज्ञापालनको नाम हो, नबूअत पश्चात यसको स्थान छ। मुसलमानहरूमा त्यस स्थानको लागि आदरणीय अबूबक्र सिद्दीक सर्वश्रेष्ठ हुनुहुन्छ र यसैकारण सर्वसम्मतिले नबीहरूका अतिरिक्त उनको नबी सल्लल्लाहु अलैहि वसल्लम पश्चात सर्वश्रेष्ठ स्थान छ। सत्यकर्मी त्यो हो जो अल्लाहको अधिकार र व्यक्तिहरूको अधिकार पूर्णरूपले दिन्छ र त्यसमा आलस्य नगरोस् ।

(७१) हे मुसलमानहरू ! आफ्नो रक्षा सामग्री लेऊ,[1] अनि समूह-समूह बनाई प्रस्थान गर अथवा सबैजना एक साथ प्रस्थान गर ।

يَآيُّهَا الَّذِينَ اٰمَنُوا خُذُوا حِذْرَكُمْ فَانْفِرُوا ثُبَاتٍ اَوِ انْفِرُوا جَمِيْعًا ﴿٧١﴾

(७२) र नि:सन्देह तिमीमध्ये केही यस्ता पनि छन् जो संकोच गर्दछन्[2] अनि यदि तिमीलाई कुनै हानि हुन्छ भने भन्दछन् कि ममाथि अल्लाह (तआला) ले ठूलो कृपा गऱ्यो कि म उनको साथमा उपस्थित थिएन ।

وَاِنَّ مِنْكُمْ لَمَنْ لَّيُبَطِّئَنَّ فَاِنْ اَصَابَتْكُمْ مُّصِيْبَةٌ قَالَ قَدْ اَنْعَمَ اللّٰهُ عَلَيَّ اِذْ لَمْ اَكُنْ مَّعَهُمْ شَهِيْدًا ﴿٧٢﴾

(७३) र यदि तिमीलाई अल्लाह (तआला) को कुनै कृपा प्राप्त हुन्छ[3] त मानौं कि तिमी र त्यसबीच सम्बन्ध नै थिएन,[4] भन्दछन् कि काश ! म पनि उनको साथमा भएको भए त ठूलो सफलतामा पुग्थें ।[5]

وَلَئِنْ اَصَابَكُمْ فَضْلٌ مِّنَ اللّٰهِ لَيَقُوْلَنَّ كَاَنْ لَّمْ تَكُنْ بَيْنَكُمْ وَبَيْنَهٗ مَوَدَّةٌ يّٰلَيْتَنِيْ كُنْتُ مَعَهُمْ فَاَفُوْزَ فَوْزًا عَظِيْمًا ﴿٧٣﴾

(७४) परन्तु जसले संसारको जीवन परलोक (आख़िरत) को साटो बेचिसकेछन्,[6] उनीहरूले अल्लाह

فَلْيُقَاتِلْ فِيْ سَبِيْلِ اللّٰهِ الَّذِيْنَ يَشْرُوْنَ الْحَيٰوةَ الدُّنْيَا بِالْاٰخِرَةِ

[1] आफ्नो बचाव गर, अस्त्र-शस्त्र तथा युद्धको सामग्री र अन्य साधनबाट ।

[2] यो अवसरवादीहरूको वर्णन हो । संकोचको अर्थ धर्मयुद्धमा जानुबाट पन्छिन्छन् र पछाडी रहन्छन् ।

[3] अर्थात् युद्धमा विजय, प्रभावशाली तथा प्राप्त सामान ।

[4] अर्थात् मानौं उनी तिम्रा धर्मका मानिसहरू मध्येका हुँदै होइनन्, बरु अन्य हुन् ।

[5] अर्थात् युद्धबाट प्राप्त सामग्रीमा भागीदार हुन्थ्यो, जुन स्वार्थ साधकहरूको सर्वश्रेष्ठ उद्देश्य हो ।

[6] شرى يشري को अर्थ बेच्नु पनि हुन्छ र किन्नु पनि । मूलमा पहिलो अनुवाद लिइएको छ । यस आधारमा فليقاتل को कर्ता الذين يشرون الحيٰوة हुनेछ, परन्तु यसको अर्थ किन्नको लागि लिइन्छ भने यस अवस्थामा الذين कर्मकारक बन्नेछ र فليقاتل को कर्ता المؤمن النّافر (धर्मयुद्धमा प्रस्थान गर्नेवाला मुसलमान) लुप्त हुनेछ । अर्थात् यो हुनेछ कि "मुसलमान उनीहरूसित लड्न जसले परलोक (आख़िरत) बेचेर

وَمَنْ يُّقَاتِلْ فِيْ سَبِيْلِ اللّٰهِ فَيُقْتَلْ اَوْ يَغْلِبْ فَسَوْفَ نُؤْتِيْهِ اَجْرًا عَظِيْمًا ﴿٧٤﴾

(तआला) को मार्गमा धर्मयुद्ध गर्नुपर्छ र जो अल्लाह तआलाको मार्गमा धर्मयुद्ध गर्दागर्दै शहीद हुन्छ अथवा विजयी हुन्छ त, निःसन्देह हामीले त्यसलाई सर्वश्रेष्ठ प्रतिफल प्रदान गर्नेछौं ।

وَمَا لَكُمْ لَا تُقَاتِلُوْنَ فِيْ سَبِيْلِ اللّٰهِ وَالْمُسْتَضْعَفِيْنَ مِنَ الرِّجَالِ وَالنِّسَآءِ وَالْوِلْدَانِ الَّذِيْنَ يَقُوْلُوْنَ رَبَّنَآ اَخْرِجْنَا مِنْ هٰذِهِ الْقَرْيَةِ الظَّالِمِ اَهْلُهَا وَاجْعَلْ لَّنَا مِنْ لَّدُنْكَ وَلِيًّا وَّاجْعَلْ لَّنَا مِنْ لَّدُنْكَ نَصِيْرًا ﴿٧٥﴾

(७५) तिमीलाई के भएको छ कि अल्लाहको मार्गमा र ती शक्तिहीन पुरुष, स्त्री तथा अवोध नानीहरूको छुटकाराको निम्ति धर्मयुद्ध गर्दैनौ ? जो यसप्रकार प्रार्थना गरिराखेका छन् कि हे हाम्रा प्रभु ! यी अत्याचारीहरूको वस्तीबाट हामीलाई निकाल र हाम्रो लागि स्वयं आफ्नो पासबाट पक्षधर निर्धारित गर र हाम्रो लागि विशेषरूपले आफ्नो तर्फबाट सहायक बनाउ ।[1]

اَلَّذِيْنَ اٰمَنُوْا يُقَاتِلُوْنَ فِيْ سَبِيْلِ اللّٰهِ

(७६) जसले विश्वास गरे, उनी त अल्लाह (तआला) को मार्गमा धर्मयुद्ध गर्दछन् र जसले

संसार किने ।" अर्थात् जसले संसारको अलिकति धनको लोभमा आफ्नो धर्मलाई वेचिहाले । तात्पर्य अवसरवादी तथा काफ़िर हुनेछन् । (इब्ने कसीरले यसै भावार्थको वर्णन गर्नुभएको छ)

[1]अत्याचारीहरूको वस्तीबाट (आयतको अवरतणको आधारमा) तात्पर्य मक्का हो । हिज्रत पश्चात त्यहाँ शेष रहेका मुसलमान विशेषरूपले वृद्ध पुरुष, स्त्री र बच्चाहरु काफिरहरूको अत्याचारबाट विरक्त भई अल्लाहको दरबारमा सहायताको निम्ति प्रार्थना गर्दथे । अल्लाह तआलाले मुसलमानहरूलाई चेतावनी दियो कि तिमी مستضعفين (उपरोक्त वर्णित कमजोर व्यक्तिहरू) लाई काफिरहरूबाट मुक्त गराउन धर्मयुद्ध किन गर्दैनौं ? यस आयतबाट निष्कर्ष निकालेर विद्वानहरूले भनें कि जुन क्षेत्रमा पनि मुसलमान काफ़िरहरूका अत्याचारबाट शिकार भइराखेका छन् त अन्य मुसलमानहरूको लागि अनिवार्य छ कि काफ़िरहरूको अत्याचार बाट मुक्त गराउनको लागि धर्मयुद्ध गरून् । यो धर्मयुद्धको दोस्रो रूप हो । पहिलो रूप अल्लाहको आदेश अर्थात् त्यसको धर्मको प्रचार-प्रसार तथा अल्लाह तआलाका आदेशहरुको प्रभावका लागि युद्ध गर्नु, जसको वर्णन यसभन्दा पहिलो आयत तथा आगामी आयतमा छ ।

وَالَّذِيْنَ كَفَرُوْا يُقَاتِلُوْنَ فِيْ سَبِيْلِ الطَّاغُوْتِ فَقَاتِلُوْٓا اَوْلِيَآءَ الشَّيْطٰنِ ۚ اِنَّ كَيْدَ الشَّيْطٰنِ كَانَ ضَعِيْفًا ﴿٧٦﴾

कुफ्र (अस्वीकार) गरेका छन्, उनीहरू त राक्षसको मार्गमा युद्ध गर्दछन्,[1] तसर्थ तिमी शैतानका मित्रहरूसित युद्ध गर, विश्वास गर कि शैतानको चाल (निकै क्षीण तथा) अत्याधिक शक्तिहीन छ ।[2]

اَلَمْ تَرَ اِلَى الَّذِيْنَ قِيْلَ لَهُمْ كُفُّوْٓا اَيْدِيَكُمْ وَاَقِيْمُوا الصَّلٰوةَ وَاٰتُوا الزَّكٰوةَ ۚ فَلَمَّا كُتِبَ عَلَيْهِمُ الْقِتَالُ اِذَا فَرِيْقٌ مِّنْهُمْ يَخْشَوْنَ النَّاسَ كَخَشْيَةِ اللّٰهِ اَوْ اَشَدَّ خَشْيَةً ۚ وَقَالُوْا رَبَّنَا لِمَ كَتَبْتَ عَلَيْنَا الْقِتَالَ ۚ لَوْلَآ اَخَّرْتَنَآ اِلٰٓى

(७७) के तिमीले उनीहरूलाई देखेनौं जसलाई आदेश दिइयो कि आफ्ना हातहरूलाई रोकिराख र नमाज़ पढ्दै गर र ज़कात तिर्दैगर । अनि जब उनीहरूलाई धर्मयुद्धको आदेश दिइयो, त त्यतिखेर उनीहरूको एउटा समूह मानिसहरूसित यसप्रकार भयभीत थियो, जस्तो अल्लाह (तआ़ला) को भय छ, बरु यसभन्दा पनि अधिक । र भन्नथाले, हे हाम्रा प्रभु ! तिमीले हामीलाई धर्मयुद्ध किन अनिवार्य गऱ्यौ ?[3] हामीलाई किन अलिकति जीवन अझै

[1]मुसलमान र काफ़िर दुवैलाई युद्धको आवश्यकता हुन्छ । परन्तु दुवैको युद्धको उद्देश्यमा ठूलो अन्तर छ । मुसलमान अल्लाहको लागि युद्ध गर्दछ, मात्र संसार अथवा राज्य विस्तारको लागि होइन ।

[2]मुसलमानहरूलाई प्रलोभन दिइएको छ कि शैतानी उद्देश्यहरूका लागि बहाना तथा चाल क्षीण हुन्छन्, प्रत्यक्ष साधनहरूको प्रशस्तता एवं अधिक संख्याबाट नतर्स, तिम्रो विश्वास बल तथा तिम्रो धर्मयुद्धको संकल्पको अगाडी शैतानका शिष्यहरू टिक्न सक्दैनन् ।

[3]मक्कामा मुसलमान संख्या तथा संसाधनको कमीको कारण उनीहरू लड्न योग्य थिएनन् । यसकारण उनको इच्छाको विपरीत उनीहरूलाई युद्धबाट रोकिराखियो । र दुई कुरामा जोड दिंदै गरियो, एक यो कि काफ़िरहरूको अत्याचारलाई धैर्य तथा साहसले सहन गरुन् र क्षमा सहिष्णुताबाट काम लिउन् । दोस्रो यो कि नमाज़, ज़कात तथा अन्य अर्चना शिक्षाहरूको अनुरूप कार्य गरुन् ताकि अल्लाह तआ़लासित सम्बन्ध दृढ आधारहरुमा स्थित होस् । तथा हिज़रत पश्चात मदीनामा जब मुसलमानहरूको शक्ति एकत्रित भयो त पुनः उनीहरूलाई युद्धको अनुमति दिइयो । र जब अनुमति दिइयो, त केही व्यक्तिहरूले निर्बलता तथा साहस विहीनताको प्रदर्शन गरे । यस आयतमा मक्काको समयमा तिनीहरूका आकांक्षा स्मरण गराउँदै भनिदैछ कि अब यी मुसलमान धर्मयुद्धको

أَجَلٍ قَرِيبٍ ۗ قُلْ مَتَاعُ الدُّنْيَا قَلِيلٌ ۚ وَالْآخِرَةُ خَيْرٌ لِّمَنِ اتَّقَىٰ وَلَا تُظْلَمُونَ فَتِيلًا ﴿٧٧﴾

व्यतीत गर्न दिइएन ?[1] तपाईं भनिदिनुस् कि संसारको लाभ त धेरै कम छ र परहेज़गारहरूको लागि आखिरत (परलोक) श्रेष्ठ छ, र तिमी एउटा धागो समान पनि अत्याचार गरिने छैनौं ।

أَيْنَ مَا تَكُونُوا يُدْرِككُّمُ الْمَوْتُ وَلَوْ كُنتُمْ فِي بُرُوجٍ مُّشَيَّدَةٍ ۗ وَإِن

(७८) तिमी जहाँसुकै भएपनि मृत्युले तिमीलाई आई समात्नेछ, चाहे तिमी बलिया महलहरूमा होउ ।[2] र

आदेश सुनेर भयभीत किन भइराखेका छन् ? जबकि यो धर्मयुद्ध त स्वयं उनको कामनाको अनुरूप छ ।

कुरआनको आयत बदलिनु आयतको पहिलो भाग जसमा युद्धबाट हात रोकिराख्ने आदेश छ, यसबाट केहीले यो निष्कर्ष निकालेका छन् कि नमाज़मा रूकूअमा जाँदा र रूकूअबाट उठ्नेबेला हातहरूलाई दुबै कानसम्म उठाउनु हुँदैन (जसलाई रफ़उल यदैन भन्दछन्) किनभने अल्लाह तआलाले कुरआन करीममा नमाजको अवस्थामा हात रोकिराख्ने आदेश दिएको छ, यो एउटा अनुचित र बेकार तर्क छ । यसको लागि ती महान व्यक्तिहरूले आयतका शब्द पनि बदलेका छन् र अर्थ पनि । अर्थात् शाब्दिक भावार्थ दुवैमा परिवर्तन गरिहालेका छन् ।

[1]यसको अर्को अनुवाद यो पनि गरिएको छ कि यस धर्मयुद्धको आदेशलाई केही समयका लागि स्थगित किन गरिएन ? अर्थात् أجل قريب बाट तात्पर्य मृत्यु अथवा धर्मयुद्धको समय हो । (तफ़सीर इब्ने कसीर)

[2]यस्ता कमजोर मुसलमानहरूलाई सम्झाउनको निम्ति भनिदै छ कि संसार क्षणभंगुर छ तथा यसको लाभ अस्थाई छ, जसको लागि तिमी समय माँगिराखेका छौ, जसको अपेक्षा परलोक (आख़िरत) सर्वश्रेष्ठ छ, जसलाई तिमी अल्लाह तआलाको आज्ञाकारी भई प्राप्त गर्न सक्नेछौ । दोस्रो यो कि तिमी धर्मयुद्ध गर अथवा नगर, मृत्यु त आफ्नो समयमा आएर नै रहनेछ, चाहे तिमी बलिया दुर्गहरुमा नै गई किन न लुकिहाल । अनि धर्मयुद्धबाट ज्यान जोगाउन के लाभ ? "सुदृढ दुर्गहरु" बाट तात्पर्य बलिया तथा अग्ला भित्ताहरुबाट घेरिएको दुर्ग हुन् ।

टिप्पणी : केही मुसलमानहरूलाई प्राकृतिक रूपले यो भय थियो । यसैप्रकार विलम्ब गर्नुको कामना पनि आपत्ति अथवा इन्कारको लागि थिएन, बरु प्राकृतिक भयको एउटा तार्किक परिणाम थियो । यसकारण अल्लाह तआलाले त्यसलाई क्षमा गरिदियो र अत्याधिक सुदृढ तर्कबाट उनलाई सहारा तथा साहस दियो ।

تُصِبْهُمْ حَسَنَةٌ يَّقُوْلُوْا هٰذِهٖ مِنْ
عِنْدِ اللّٰهِ ۚ وَاِنْ تُصِبْهُمْ سَيِّئَةٌ
يَّقُوْلُوْا هٰذِهٖ مِنْ عِنْدِكَ ۗ قُلْ كُلٌّ
مِّنْ عِنْدِ اللّٰهِ ۗ فَمَالِ هٰٓؤُلَآءِ الْقَوْمِ
لَا يَكَادُوْنَ يَفْقَهُوْنَ حَدِيْثًا ﴿٧٨﴾

यदि थिनीहरूलाई कुनै अनुकूल राम्रो कुरा आउँछ भने भन्दछन् कि यो अल्लाह (तआ़ला) को तर्फबाट हो र यदि कुनै नराम्रो कुरो पुग्दछ भने भन्दछन् कि यो तिमीतिरबाट हो ।[1] उनीहरूलाई भनिदेउ, यो सबैथोक अल्लाह तआ़लाका तर्फबाट हुन् । उनीहरूलाई के भएको छ कि कुनै कुरा बुझाईको नजिक पनि छैनन् ।[2]

مَآ اَصَابَكَ مِنْ حَسَنَةٍ فَمِنَ اللّٰهِ ۫
وَمَآ اَصَابَكَ مِنْ سَيِّئَةٍ فَمِنْ

(७९) तिमीलाई जुन भलाई प्राप्त हुन्छ, त्यो अल्लाह (तआ़ला) को तर्फबाट हो ।[3] र जुन नराम्रो

[1]यहाँबाट पुनः अवसरवादीहरूका कुराको वर्णन भइराखेको छ । विगत समुदायका अवसरवादीहरू झैं यिनीहरूले पनि भनें कि भलाइ (सम्पन्नता, अन्नको उपज, धन तथा सन्तानको अधिकता आदि) अल्लाहको तर्फबाट हो । नराम्रो कुरा (खडेरी, धन-धान्यमा कमी आदि) हे मुहम्मद (सल्लल्लाहु अलैहि वसल्लम) ! तिमीतिरबाट अर्थात् तिम्रो धर्म स्वीकार गर्नुको कारण यो विपदा आएको छ । जुनप्रकारले (आदरणीय) मूसा अलैहिस्सलाम र फ़िरऔनका अनुयायीहरूको विषयमा अल्लाह तआ़लाले आदेश गरेको छ, "जब उनीहरूलाई भलाई पुग्दछ त भन्दछन्, यो हाम्रो लागि हो (हामी यसका पात्र हौं) र जब उनलाई नराम्रो कुरा पुग्दछ, त (आदरणीय) मूसा र उनको अनुयायीहरूबाट अपशगुन लिन्छन् ।" (अर्थात् अल्लाहको शरण, अशुभको कारण उनैलाई भन्दछन्) (अल-आराफ़-१३१)

[2]अर्थात् शुभ-अशुभ दुवै अल्लाहको तर्फबाट हो । तर यो ज्ञानको कमी तथा मूर्खताको कारण कुरोलाई बुझ्दैनन् ।

[3]अर्थात् मात्र उसको कृपा एवं दयाबाट हो । अर्थात् कुनै पुण्य अथवा आज्ञापालनको प्रतिफल होइन । किनभने पुण्यको सामर्थ्य पनि अल्लाह तआ़लाले नै दिन्छ । यसका अतिरिक्त उसको कृपा यति असीम छ कि एउटा मानिसको बन्दना तथा आज्ञा पालन त्यसको अपेक्षा कुनै मुल्य राख्दैन । यसकारण नबी सल्लल्लाहु अलैहि वसल्लम ले भन्नुभयो, "स्वर्गमा जो पनि जानेछ, मात्र अल्लाहकै कृपाले जानेछ (आफ्ना कर्महरुको कारणले होइन) ।" सहचरहरुले भने, "हे रसूलुल्लाह सल्लल्लाहु अलैहि वसल्लम. र तपाईं पनि अल्लाहको कृपा बिना स्वर्गमा जानु हुनेछैन ?" उहाँ सल्लल्लाहु अलैहि वसल्लम. ले भन्नुभयो कि हो, जबसम्म अल्लाह तआ़लाले मलाई पनि आफ्नो कृपाको छायाँमा पार्दैन, स्वर्गमा जानेछैन । (सहीह बुख़ारी किताबुल रिक़ाक़ अध्याय संख्या १८)

نَفْسِكَ ؕ وَ اَرْسَلْنٰكَ لِلنَّاسِ رَسُوْلًا ؕ وَ كَفٰى بِاللّٰهِ شَهِيْدًا ﴿٧٩﴾

कुरा पुग्दछ त त्यो तिम्रो स्वयंको तर्फबाट छ[1] हामीले तिमीलाई मानव जातिको निम्ति सन्देशवाहक बनाएर पठाएका छौं तथा अल्लाह (तआ़ला) पर्याप्त छ ।

مَنْ يُّطِعِ الرَّسُوْلَ فَقَدْ اَطَاعَ اللّٰهَ ۚ وَ مَنْ تَوَلّٰى فَمَاۤ اَرْسَلْنٰكَ عَلَيْهِمْ حَفِيْظًا ﴿٨٠﴾

(८०) यस रसूल (सल्लल्लाहु अलैहि वसल्लम) लाई जसले अनुसरण गऱ्यो, त्यसैले अल्लाह (तआ़ला) को आज्ञाकारिता गऱ्यो र जसले मुख फर्कायो त हामी तपाईंलाई उनीमाथि कुनै रक्षक बनाएर पठाएका छैनौं ।

وَ يَقُوْلُوْنَ طَاعَةٌ ۫ فَاِذَا بَرَزُوْا مِنْ عِنْدِكَ بَيَّتَ طَآئِفَةٌ مِّنْهُمْ غَيْرَ الَّذِيْ تَقُوْلُ ؕ وَ اللّٰهُ يَكْتُبُ مَا يُبَيِّتُوْنَ ۚ فَاَعْرِضْ عَنْهُمْ وَ تَوَكَّلْ عَلَى اللّٰهِ ؕ وَ كَفٰى بِاللّٰهِ وَكِيْلًا ﴿٨١﴾

(८१) र यिनी भन्न त भन्छन् कि अनुकरण छ, अनि जब तपाईंको पासबाट उठेर बाहिर निस्कन्छन्, त उनीहरूमध्ये एउटा गुट अथवा समूह जुन कुरो तपाईंले अथवा त्यसले भनेको छ, त्यसको विपरीत रातिमा विचार-विमर्श गर्दछ ।[2] उनका रातिहरुका कुरा अल्लाह (तआ़ला) लेखिराखेको छ । तपाईं उनीबाट मुख फर्काउनुस् र अल्लाह

[1]यो नराम्रो कुरो पनि यद्यपि अल्लाहकै इच्छाले हुन्छ । जस्तो कि, "प्रत्येक विषय अल्लाहको तर्फबाट छ" बाट स्पष्ट हुन्छ, तर यो नराम्रो कुनै पापको परिणामस्वरूप हुन्छ । यसकारण आदेश भयो कि यो तिम्रो आफ्नो स्वयंको कर्म हो अर्थात् तिम्रा गल्तीहरु, आलस्य तथा पापको परिणाम । जुनप्रकार कुरआनमा आदेश छ :

﴿ وَمَا أَصَابَكُم مِّن مُّصِيبَةٍ فَبِمَا كَسَبَتْ أَيْدِيكُمْ وَيَعْفُوا عَن كَثِيرٍ ﴾

"तिमीलाई जुन कठिनाई पुग्दछ, त्यो तिम्रो आफ्नै कर्महरुको फल हो र धेरैजसो पाप त क्षमा नै गरिदिन्छ ।" (अश्शूरा-३०)

[2]यी अवसरवादी तपाईंको समीप जुन कुरा व्यक्त गर्दछन्, रातहरुमा यसको विपरीत कुरा गर्दछन् र षड्यन्त्र रच्ने गर्दछन् । तपाईं सल्लल्लाहु अलैहि वसल्लम उनीबाट बच्नुहोस् र अल्लाहमा भरोसा गर्नुहोस् । यिनका षड्यन्त्र तपाईंलाई हानि पुऱ्याउन सक्दैनन् किनभने तपाईंको रक्षक तथा कामहरू बनाउनेवाला अल्लाह छ ।

तआ़लामा भरोसा गर्नुस, अल्लाह तआ़ला पर्याप्त ब्यवस्थापक छ ।

أَفَلَا يَتَدَبَّرُونَ الْقُرْآنَ ۚ وَلَوْ كَانَ
مِنْ عِنْدِ غَيْرِ اللَّهِ لَوَجَدُوا فِيهِ
اخْتِلَافًا كَثِيرًا ﴿٨٢﴾

(८२) के यिनीहरू कुरआ़नमा विचार गर्दैनन् ? यदि यो अल्लाह (तआ़ला) को अतिरिक्त कुनै अन्यको तर्फबाट भएको भए अवश्य यसमा धेरै विभिन्नता पाउँथे ।[1]

وَإِذَا جَاءَهُمْ أَمْرٌ مِنَ الْأَمْنِ
أَوِ الْخَوْفِ أَذَاعُوا بِهِ ۖ وَلَوْ رَدُّوهُ
إِلَى الرَّسُولِ وَإِلَىٰ أُولِي الْأَمْرِ
مِنْهُمْ لَعَلِمَهُ الَّذِينَ يَسْتَنْبِطُونَهُ
مِنْهُمْ ۗ وَلَوْلَا فَضْلُ اللَّهِ عَلَيْكُمْ

(८३) र जब उनलाई कुनै शान्ति अथवा भयको सूचना प्राप्त हुन्छ त उनीहरूले त्यसको प्रचार गर्न प्रारम्भ गर्न थाल्छन्, यद्यपि यी मानिसहरू त्यसलाई (रसूल सल्लल्लाहु अलैहि वसल्लम) तथा आफूमध्ये यस्ता कुराको स्रोतसम्म पुग्नेलाई दिएको भए, यसको वास्तविकता तिनीहरू ज्ञात गर्ने थिए जो

[1]कुरआ़न करीम मार्गदर्शन ग्रहण गर्नको लागि त्यसमा विचार गर्ने कुरोमा दिइराखिएको छ र त्यसको सत्यता जाँच्नलाई एउटा स्तर पनि भनिदैछ कि यदि यो कुनै पुरुषद्वारा लेखिएको भए (जस्तो कि काफ़िरहरूको विचार छ) त यसको विषय तथा वर्णित घटनाहरुमा टकराव तथा मतभेद हुन्थ्यो, किनभने यो एउटा सानो पुस्तक होइन । एक स्थूल र विस्तृत किताब हो, जसको प्रत्येक भाग चमत्कार तथा साहित्यमा अनुपम छ । जबकि मानवद्वारा रचित स्थूल पुस्तकमा भाषाको स्तर र त्यसको कोमलता तथा सरलता स्थिर रहँदैन । अर्को कुरो के हो भने यसमा पूर्वका समुदायहरुका घटनाको वर्णन छ, जसलाई केवल अल्लाह परोक्षज्ञको अतिरिक्त अन्य कोही पनि वर्णन गर्न सक्दैन । तेस्रो यिनका बयान तथा कथाहरुमा न आपसी विभेद छ र न उनको सानोभन्दा सानो अंश पनि कुरआ़नको कुनै वास्तविकतासँग टकराउँदछ । यदि एउटा मनुष्य विगतको घटनाहरुको वर्णन गर्दछ भने त्यसको श्रृङ्खलाका कडिहरु टुट्छन् र तिनको विवरणमा विपरीतता उत्पन्न भईनैहाल्थ्यो । कुरआ़न करीमको यी सबै मानवीय दोषहरुबाट स्वच्छ हुनुको स्पष्ट अर्थ यो हो कि यो वास्तवमा अल्लाहको कथन हो, जुन त्यसका फरिश्ताहरूद्वारा आफ्ना अन्तिम सन्देशवाहक परम आदरणीय मुहम्मद रसूलुल्लाह सल्लल्लाहु अलैहि वसल्लममाथि अवतरित गर्‍यो ।

وَرَحْمَتُهُ لَاتَّبَعْتُمُ الشَّيْطٰنَ اِلَّا
قَلِيْلًا ﴿٨٣﴾

अनुसन्धानको बृद्धि राख्दछन् ।[1] र यदि अल्लाह (तआ़ला) को कृपा र त्यसको दया तिमीमाथि नभएको भए, त केही व्यक्तिहरूका अतिरिक्त तिमी सबै शैतानका अनुयायी बन्ने थियौ ।

فَقَاتِلْ فِيْ سَبِيْلِ اللّٰهِ ۚ لَا تُكَلَّفُ
اِلَّا نَفْسَكَ وَحَرِّضِ الْمُؤْمِنِيْنَ ۚ
عَسَى اللّٰهُ اَنْ يَّكُفَّ بَاْسَ الَّذِيْنَ
كَفَرُوْا ۗ وَاللّٰهُ اَشَدُّ بَاْسًا وَّاَشَدُّ
تَنْكِيْلًا ﴿٨٤﴾

(८४) तिमी अल्लाह तआ़लाको मार्गमा धर्मयुद्ध गरिराख, तिमीलाई मात्र आफ्नै ज़िम्मेवारी छ र, ईमान भएकालाई आकर्षित गरिराख, अतिसम्भव छ कि अल्लाह (तआ़ला) काफ़िरहरूको आक्रमणलाई रोकिदेओस् । र अल्लाह (तआ़ला) अत्याधिक शक्तिशाली छ एवं दण्ड दिनमा पनि अति कठोर छ ।

مَنْ يَّشْفَعْ شَفَاعَةً حَسَنَةً يَّكُنْ لَّهٗ
نَصِيْبٌ مِّنْهَا ۚ وَمَنْ يَّشْفَعْ شَفَاعَةً

(८५) जो व्यक्ति कुनै पुण्य तथा राम्रो काम गर्न सिफारिश गर्दछ, उसलाई पनि त्यसको केही भाग प्राप्त हुनेछ र जो नराम्रो तथा कुकर्म गर्ने कुराको

[1]यो केही निर्बल तथा व्यग्र मुसलमानहरूको आचरण उनको सुधारको लागि वर्णित गरिंदैछ । शान्तिको सूचनासित तात्पर्य मुसलमानहरूको सफलता एवं शत्रुको विनाश तथा पराजयको सूचना हो । जुन सुनेर शान्तिको लहर चलिहाल्छ र जसको कारण कैयौं पटक आवश्यकताभन्दा बढी भरोसा उत्पन्न हुन्छ जुन हानिको कारण बन्नसक्छ र भयको सूचनासित तात्पर्य मुसलमानहरूको पराजय र उनको हत्या तथा हानिको सूचना हो (जसबाट मुसलमानहरूमा निराशा फैलनु तथा साहसहीनताको सम्भावना छ) यसकारण उनीहरूसित भनिंदैछ कि यसप्रकारको सूचना चाहे शान्तिको होस् अथवा भयको त्यसलाई सुनेर जनमानसमा फैलाउनुको सट्टा रसूलुल्लाह सल्लल्लाहु अलैहि वसल्लमसम्म पुऱ्याइदेउ, अथवा ज्ञानी र जो सोधकर्ताहरू छन् उनीहरूलाई पुऱ्याइदेउ ताकि उनीहरू विचार गरून् कि यो सूचना सही छ अथवा गलत । यदि सही छ भने त्यसबेला त्यससित मुसलमानहरूलाई अवगत हुनु लाभकारी छ अथवा अनभिज्ञ रहनु लाभकारी छ ? त्यसो त यो नियम सामान्य अवस्थाको लागि पनि बडो महत्वपूर्ण तथा लाभकारी छ । परन्तु युद्धकालमा त यसको विशेषता र आवश्यकता अझ अधिक भईहाल्छ ।

سَيِّئَةً يَكُنْ لَّهٗ كِفْلٌ مِّنْهَا ۗ وَكَانَ اللّٰهُ عَلٰى كُلِّ شَيْءٍ مُّقِيْتًا ﴿٨٥﴾

सिफारिश गर्दछ, त्यसकारण त्यसको बोझ त्यस माथि पर्ने छ र अल्लाह (तआला) प्रत्येक वस्तुमाथि सामर्थ्यवान छ ।

وَإِذَا حُيِّيْتُمْ بِتَحِيَّةٍ فَحَيُّوْا بِأَحْسَنَ مِنْهَآ أَوْ رُدُّوْهَا ۗ إِنَّ اللّٰهَ كَانَ عَلٰى كُلِّ شَيْءٍ حَسِيْبًا ﴿٨٦﴾

(८६) र जब तिमीलाई सलाम (अभिवादन) गरिन्छ त त्यसभन्दा राम्रो उत्तर देउ अथवा तिनै शब्दलाई फर्काइदेउ ।[1] निःसन्देह अल्लाह (तआला) हरेक कुराको हिसाब लिनेछ ।

اَللّٰهُ لَآ إِلٰهَ إِلَّا هُوَ ۗ لَيَجْمَعَنَّكُمْ إِلٰى يَوْمِ الْقِيٰمَةِ لَا رَيْبَ فِيْهِ ۗ وَمَنْ أَصْدَقُ مِنَ اللّٰهِ حَدِيْثًا ﴿٨٧﴾

(८७) अल्लाह त्यो हो, जसको अतिरिक्त अन्य कोही (सत्य) पूज्य छैन, त्यसले तिमी सबैलाई अवश्य केयामतका दिन एकत्रित गर्नेछ, जसको (आगमन) मा कुनै शंका छैन, अल्लाह (तआला) का भन्दा अधिक सत्य कसको कुरा हुनेछ ।

تحية वास्तवमा تحيية हो । يا को يا मा सन्धि पश्चात تحية भइहाल्यो । यसको अर्थ दीर्घ आयुको आशिर्वाद हो, यहाँ यो सलाम गर्नुको अर्थमा छ । (फ़तहुल क़दीर) धेरै राम्रो उत्तर दिनुको व्याख्या हदीसमा यसप्रकार गरिएको छ कि “अस्सलामु अलैकुम” को उत्तरमा “वरहमतुल्लाह” को अधिकता र “अस्सलामु अलैकूम व रहमतुल्लाह” को उत्तरमा “व बर्कातुहू” को अधिकता गरिहालियोस् । परन्तु यदि कोही “अस्सलामु अलैकुम व रहमतुल्लाह व बर्कातुहू” भन्छ भने केही नथपिकन तिर्नै शब्दमा उत्तर दिइओस् । (इब्ने कसीर) र हदीसमा छ कि मात्र “अस्सलामु अलैकुम” भन्नुवाट दस पुण्य, त्यसको साथ “व रहमतुल्लाह” भन्नाले बीस पुण्य र व वरकातूहु” भन्नाले तीस पुण्य प्राप्त हुन्छन् । (मुसनद अहमद भाग ४, पृष्ठ ४३९ तथा ४४०) ध्यान रहोस् कि यो आदेश मुसलमानहरूको लागि छ, अर्थात् एक मुसलमान जव अर्को मुसलमानलाई सलाम गर्दछ । शरणार्थी अर्थात् यहूदी तथा इसाईहरूलाई सलाम गर्नुछ भने एक त उनलाई सलाम गर्नुमा पहल नगरियोस् । अर्को कुरा बढोत्तरी नगरियोस् बरु केवल “व अलैकुम” भनेर उत्तर दिइयोस् । (सहीह बुख़ारी, किताबुल इस्तिज़ान, मुस्लिम, किताबुस्सलाम)

(८८) तिमीहरूलाई के भएको छ कि अवसरवादीहरूको विषयमा दुई गुट भइराखेका छौ ?[1] उनीहरूलाई त उनका कर्मका कारण अल्लाह (महान) ले उल्टो फर्काइदिएको छ ।[2] अब के तिमी यो चाहन्छौ कि त्यसलाई बाटो देखाउ, जसलाई अल्लाहले मार्ग-विचलित गरिदिएको छ, त जसलाई अल्लाह मार्ग-विचलित गर्दछ तिमी कदापि त्यसको लागि कुनै मार्ग पाउने छैनौ ।[3]

فَمَا لَكُمْ فِي الْمُنٰفِقِيْنَ فِئَتَيْنِ
وَاللّٰهُ اَرْكَسَهُمْ بِمَا كَسَبُوْاؕ
اَتُرِيْدُوْنَ اَنْ تَهْدُوْا مَنْ اَضَلَّ اللّٰهُؕ
وَمَنْ يُّضْلِلِ اللّٰهُ فَلَنْ تَجِدَ لَهٗ
سَبِيْلًا ﴿٨٨﴾

(८९) उनीहरू इच्छा गर्दछन् कि जस्तो काफिर (अस्वीकार) उनीहरू छन्, तिमी पनि उनैको समान ईमानको इन्कार गर्नथाल तथा तिमी सबै समान बन, अतः उनीहरूमध्ये कसैलाई वास्तविक मित्र नबनाउ[4] जबसम्म उनी अल्लाहको मार्गमा हिज़रत (प्रवास) गर्दैनन्, अनि यदि (यसबाट) मुख फर्काउँछन् भने

وَدُّوْا لَوْ تَكْفُرُوْنَ كَمَا كَفَرُوْا
فَتَكُوْنُوْنَ سَوَآءً فَلَا تَتَّخِذُوْا
مِنْهُمْ اَوْلِيَآءَ حَتّٰى يُهَاجِرُوْا فِيْ
سَبِيْلِ اللّٰهِ ۚ فَاِنْ تَوَلَّوْا فَخُذُوْهُمْ
وَاقْتُلُوْهُمْ حَيْثُ وَجَدْتُّمُوْهُمْ ص

[1]यो प्रश्न इन्कारको लागि छ अर्थात् तिमीहरूबीच यी अवसरवादीहरूको विषयमा मतभेद हुनुहुँदैन । यी अवसरवादीहरूसित तात्पर्य ती मानिसहरू हुन्, जो उहुदका युद्धका समय मदीना शहरको बाहिर केही टाढा गए पश्चात फर्किहालेका थिए कि हाम्रो कुरा मानिएन । (सहीह बुखारी तफ़सीर सूरः अन-निसा, सहीह मुस्लिम किताबुल मुनाफ़िकीन) जस्तो कि यसको बारेमा विस्तारले अघि गुज्रिसकेको छ । यी अवसरवादीहरूका लागि मुसलमानहरू दुई गुटमा विभाजित भइहालेका थिए । एक समूहको भनाई थियो कि यी अवसरवादीहरूसित हामी अझै निम्टनु पर्छ, दोस्रो समूहले यसलाई अवसर तथा परिस्थितिको विपरीत ठान्दथ्यो ।

[2]كسبوا (कर्म) सित तात्पर्य रसूलको विरोध तथा धर्मयुद्धबाट मुख फर्काउनु हो । أركسهم उल्टो फर्काइदियो अर्थात् जुन अविश्वास र विपदाबाट उम्केका थिए, त्यसैमा लगेर अल्झाइदियो अथवा यसको कारण नष्ट गरिदियो ।

[3]जसलाई अल्लाह पथ-विचलित गर्दछ अर्थात् निरन्तर अधर्म तथा कटुताको कारण उनका हृदयमा छाप हानिदिन्छ, उनलाई कोही मार्गमा लैजान सक्दैन ।

[4]हिज़रत (इस्लामको लागि देश त्याग) यस कुराको प्रमाण हो कि अब यिनी शुद्ध मुसलमान बनिसकेका छन् । यस अवस्थामा मित्रता तथा प्रेम उचित हुनेछ ।

وَلَا تَتَّخِذُوا مِنْهُمْ وَلِيًّا وَّلَا
نَصِيْرًا ﴿٨٩﴾

उनीहरूलाई समात[1] तथा हत्या गर जहाँ फेला पार्छौ । सावधान ! उनीहरूमध्ये कसैलाई मित्र एवं सहायक नठान ।

اِلَّا الَّذِيْنَ يَصِلُوْنَ اِلٰى قَوْمٍۭ
بَيْنَكُمْ وَبَيْنَهُمْ مِّيْثَاقٌ اَوْ جَآءُوْكُمْ
حَصِرَتْ صُدُوْرُهُمْ اَنْ يُّقَاتِلُوْكُمْ
اَوْ يُقَاتِلُوْا قَوْمَهُمْ ۭ وَلَوْ شَآءَ اللّٰهُ
لَسَلَّطَهُمْ عَلَيْكُمْ فَلَقٰتَلُوْكُمْ ۚ
فَاِنِ اعْتَزَلُوْكُمْ فَلَمْ يُقَاتِلُوْكُمْ
وَاَلْقَوْا اِلَيْكُمُ السَّلَمَ ۙ فَمَا

(९०) तर जो त्यस समुदायसँग सम्बन्ध राख्दछन्, जोसँग तिम्रो सन्धि भइसकेको छ अथवा तिम्रो पासमा आउँछन् जब उनका हृदय संकुचित भइराखेका हुन्छन् कि तिमीसित युद्ध गरुन्,[2] तथा आफ्नो समुदायसित लडून्, र यदि अल्लाहले चाहेको भए उनीहरूलाई तिमीमाथि शक्ति प्रदान गर्न सक्थ्यौ तथा उनी अवश्य तिमीसित युद्ध गर्थे[3] त यदि उनी तिमीबाट अलग रहन्छन् र युद्ध गर्दैनन् र तिमीतिर शान्तिको सन्देश प्रस्तुत[4]

[1]अर्थात् जब तिमीलाई उनीमाथि वश तथा अधिकार प्राप्त हुन्छ ।

[2]अर्थात् जोसित युद्ध आदेश दिइराखिएको छ, यसबाट दुई प्रकारका मानिसहरू अलग छन् । एउटा ती मानिसहरू, जो यस्ता समुदायसँग सम्बन्ध राख्दछन् अर्थात् यस्तो समुदायका मानिस हुन् अथवा त्यसको शरणमा छन्, जुन समुदायसँग तिम्रो सन्धि छ । दोस्रो ती हुन् जो तिम्रो पासमा यस अवस्थामा आउँछन् कि आफ्नो समुदायसित युद्ध गर्नुबाट तर्कन्छन् । अर्थात् तिम्रो पक्षमा युद्ध गर्न रुचाउँछन् र न तिम्रो विपक्षमा ।

[3]अर्थात् अल्लाहको यो उपकार हो कि उनीहरूलाई युद्धबाट अलग गरिदियो अन्यथा यदि अल्लाह तआला उनीहरूको हृदयमा पनि आफ्नो समुदायको पक्षमा युद्ध गर्नुको विचार उत्पन्न गरिदिन्थ्यो, भने अवश्य उनी पनि तिमीसित लड्थे, यसकारण यदि वास्तवमा यिनीहरू युद्धबाट अलग रहन्छन्, भने तिमी पनि यिनको विरोधमा कुनै प्रगति नगर ।

[4]अलग रहून्, युद्ध नगरून्, तिमीतिर सन्धिका हात बढाउन, सबैको भावार्थ एउटै हो । स्पष्टीकरण तथा विवरणको लागि यी तीन शब्द प्रयोग गरिएका हुन् ताकि मुसलमान उनको विषयमा सावधान रहून्, किनभने जो युद्ध तथा घटनाभन्दा पहिला नै अलग भइहालेका छन् र उनको यो अलग हुनु मुसलमानहरूको पक्षमा लाभकारी पनि छ । यसैकारण अल्लाह तआलाले यसलाई उपकाराको रूपमा वर्णन गरेको छ तसर्थ उनको विषयमा छेडछाडको उपाय अथवा असावधानीको कार्य उनीभित्र पनि विरोध तथा लडाईको भावना जागृत गर्नसक्छ,

جَعَلَ اللّٰهُ لَكُمْ عَلَيْهِمْ سَبِيْلًا ﴿٩٠﴾

गर्दछन्, भने अल्लाहले तिम्रो लागि उनका विरुद्ध कुनै युद्धको मार्ग बनाएको छैन ।

سَتَجِدُوْنَ اٰخَرِيْنَ يُرِيْدُوْنَ اَنْ يَّاْمَنُوْكُمْ وَ يَاْمَنُوْا قَوْمَهُمْ ؕ كُلَّمَا رُدُّوْٓا اِلَى الْفِتْنَةِ اُرْكِسُوْا فِيْهَا ۚ فَاِنْ لَّمْ يَعْتَزِلُوْكُمْ وَ يُلْقُوْٓا اِلَيْكُمُ السَّلَمَ وَ يَكُفُّوْٓا اَيْدِيَهُمْ فَخُذُوْهُمْ وَ اقْتُلُوْهُمْ حَيْثُ ثَقِفْتُمُوْهُمْ ؕ

(९१) तिमी केही अन्यलाई पाउनेछौ जो तिमीबाट तथा आफ्नो वर्गबाट सुरक्षित[1] रहन चाहन्छन्, तथा जहिले पनि उनीहरू उपद्रव[2] तिर फर्काइन्छन् त त्यसैमा गई खस्छन्, यदि उनीहरू तिमीबाट अलग रहँदैनन् तथा तिमीसित सन्धि गर्दैनन्, र आफ्ना हात रोक्दैनन्[3] भने तिमी तिनलाई समात

जुन मुसलमानहरूको लागि हानिकारक छ । यसकारण जबसम्म उनीहरू वर्णित अवस्थामा स्थिर रहन्छन्, उनीसित युद्ध नगर । जसको उदाहरण त्यस गुटबाट छ जसको सम्बन्ध बनी हाशिमसित थियो, यिनीहरू बद्रको युद्धका दिन मक्काका मूर्तिपूजकहरूसँग युद्धस्थलमा त आए परन्तु यिनी उनीहरूको साथमा सम्मिलित भई मुसलमानहरूसित युद्ध गर्न चाहँदैनथे । जस्तै आदरणीय अब्बास رضى الله عنه (रसूल सल्लल्लाहु अलैहि वसल्लमका काका) आदि, जो अहिलेसम्म मुसलमान भएका थिएनन् । यसकारण देखावटी रूपमा काफिरहरूको क्याम्पमा थिए । यसैकारण नबी सल्लल्लाहु अलैहि वसल्लमले आदरणीय अब्बास رضى الله عنهलाई हत्या गर्नबाट रोकिदिनुभयो । र उनलाई बन्दीमात्र बनाइयो । سَلَم यहाँ مسالمة अर्थात् सन्धिको अर्थमा छ ।

[1]यो एउटा तेस्रो समूहको वर्णन हो, जो अवसरवादी थियो । यिनी मुसलमानहरूको पासमा जाँदा इस्लामको प्रदर्शन गर्थे, ताकि मुसलमानहरूबाट सुरक्षित रहून् । आफ्नो जातिका मानिसहरूको पासमा जाँदा शिर्क तथा मूर्तिपूजा गर्दथे, ताकि उनीहरूले उनलाई आफ्नै धर्मका अनुयायी ठानून् र यसप्रकार दुबैबाट लाभ प्राप्त गर्न सकून् ।

[2]उपद्रवसित तात्पर्य मिश्रणबाद पनि हुनसक्छ । أركسوا فيها त्यसै शिर्कमा फर्काइन्थे । अथवा उपद्रवबाट तात्पर्य लडाईं हो कि जब उनी मुसलमानहरूसित लडाईंको निम्ति बोलाइन्थ्यो अथवा फर्काइन्थ्यो, त उनी त्यसमा तयार भईहाल्दछन् ।

[3]يلقوا र يكفوا को सम्बन्ध يعتزلوكم सित छ अर्थात सबै नकारात्मक अर्थमा छन्, لم (नकार) लाग्नेछ ।

وَأُولَٰئِكُمْ جَعَلْنَا لَكُمْ عَلَيْهِمْ
سُلْطَانًا مُّبِينًا ﴿٩١﴾

र जहाँ फेला पर्छन् मारिदेउ, यी नै ती मानिसहरू हुन्, जसमाथि हामीले खुला तर्क दिएका छौं ।[1]

وَمَا كَانَ لِمُؤْمِنٍ أَن يَقْتُلَ مُؤْمِنًا
إِلَّا خَطَأً ۚ وَمَن قَتَلَ مُؤْمِنًا
خَطَأً فَتَحْرِيرُ رَقَبَةٍ مُّؤْمِنَةٍ
وَدِيَةٌ مُّسَلَّمَةٌ إِلَىٰ أَهْلِهِ إِلَّا
أَن يَصَّدَّقُوا ۚ فَإِن كَانَ مِن
قَوْمٍ عَدُوٍّ لَّكُمْ وَهُوَ مُؤْمِنٌ

(९२) कुनै मुसलमानको लागि उचित छैन कि कुनै मुसलमानको हत्या गरोस्, परन्तु भुलले[2] हुन्छ (भने अर्कै कुरा हो) र जुन व्यक्ति कुनै मुसलमानको हत्या भुलले गर्दछ[3] भने उसले एक मुसलमान दास (अथवा दासी) मुक्त गर्नु र मारिएका सम्बन्धिहरूलाई हत्याको मूल्य तिर्नुपर्ने छ ।[4] तर यो अर्कै

[1]यस कुरामा कि वास्तवमा तिनको हृदयमा द्वयवाद तथा तिनका मनहरुमा तिमीप्रति ईर्ष्या तथा कटुता छ । त्यसैले त उनी अलिकति प्रयासले पुन: उपद्रव (मिश्रणवाद अथवा तिम्रो विरुद्ध युद्ध गर्न तयार हुनु) मा लिप्त भइहाले ।

[2]यो नकार निषेधको अर्थहरुमा छ जुन निषेध अभियाचक छ अर्थात् एक मुसलमानको लागि अर्को मुसलमानको हत्या गर्नु निषेध तथा अवैध छ । जस्तै

﴿وَمَا كَانَ لَكُمْ أَن تُؤْذُوا رَسُولَ اللَّهِ﴾

"तिम्रो योग्य छैन कि तिमी अल्लाहका रसूल (सल्लल्लाहु अलैहि वसल्लम) लाई कष्ट पुऱ्याउ ।" (अल-अहजाब-५३) अर्थात् हराम छ ।

[3]गल्तीको कारण तथा परिस्थितिहरु कैयन् हुनसक्छन् । उद्देश्य छ कि विचार तथा इरादा हत्या गर्नुको नहोस् । परन्तु कुनै कारणवश हत्या भइहालोस् ।

[4]यो गल्तीले हत्याको अपराधको दण्डको वर्णन भइराखेको छ, जुन दुई रूपमा छ । एक प्रायश्चित एवं क्षमा-याचनाको रूपमा छ । अर्थात् एक मुसलमान दासलाई स्वतन्त्र गर्नु तथा दोस्रो मानव अधिकारको रूपमा छ । र त्यो हो देअत (रक्तको मूल्य) मृतकको रक्तको बदलामा मृतकका उत्तराधिकारीहरूलाई जे-जति पनि दिइयोस्, त्यो देअत हो । र दीअतको मात्रा हदीसहरूको आधारमा सय ऊँट अथवा त्यसको समतुल्य नगद, स्वर्ण, चाँदी अथवा मुद्राको रूपमा हुनेछ ।

टिप्पणी : ध्यान रहोस् कि जानी-जानी हत्या गरेकोमा हत्याको बदला हत्या नै छ (जसलाई क़सास भन्दछन्) अथवा दण्डको रूपमा देयत छ । र दण्ड स्वरुप दीयतको सीमा ऊँट छ, जुन आयु तथा स्वास्थ्यको अनुसार तीन प्रकारको हुनुपर्छ जबकि भूलचूकमा हत्या हुनुबाट केवल देयत छ, प्रतिहत्या होइन । यस दीयतमा मात्र सय ऊँट छन् परन्तु स्तर यति कडा छैन ।

فَتَحۡرِيۡرُ رَقَبَةٍ مُّؤۡمِنَةٍ ؕ وَاِنۡ
كَانَ مِنۡ قَوۡمٍۭ بَيۡنَكُمۡ وَبَيۡنَهُمۡ
مِّيۡثَاقٌ فَدِيَةٌ مُّسَلَّمَةٌ اِلٰٓى
اَهۡلِهٖ وَتَحۡرِيۡرُ رَقَبَةٍ مُّؤۡمِنَةٍ ۚ
فَمَنۡ لَّمۡ يَجِدۡ فَصِيَامُ شَهۡرَيۡنِ
مُتَتَابِعَيۡنِ تَوۡبَةً مِّنَ اللّٰهِ ؕ

कुरा हो कि उनी क्षमा गरिदिन्छन्,[1] र यदि त्यो हत्या तिम्रो शत्रुवर्गबाट हुन्छ र मुसलमान छ भने एक मुसलमान दास मुक्त गर्नु आवश्यक छ,[2] र यदि हत्या गरिएको मानिस त्यस समुदायबाट छ, जसको तथा तिम्रो (मुसलमानहरू) बीच सन्धि छ त रक्तको मुल्य त्यसका सम्बन्धिहरूलाई तिर्नुपर्ने छ र मुसलमान दास मुक्त गर्नु पनि छ,[3] र जसलाई उपलब्ध छैन उसले दुई

यसको अतिरिक्त यसको मूल्य सुनन अबू दाऊदको हदीसमा आठ सय दीनार अथवा आठ हजार दिरहम र तिर्मिजीको कथनानुसार बाह्र हजार दिरहम भनिएको छ । यसैप्रकार आदरणीय उमर رضی اللہ عنہ ले आफ्नो शासनकालमा दीयतको मूल्यमा कमी तथा अधिकता तथा विभिन्न व्यवसायवालाहरूलाई अनुकूल पर्ने तिनका विभिन्न मूल्य राख्नु भएको थियो । (इरवाउल गलील भाग: ८) (सय ऊँट जति) आधारमा त्यसको मूल्य हर कालमा त्यसको मूल्य अनुसार निर्धारित गरिनेछ । (विस्तृत जानकारीको लागि धार्मिक नियम, हदीस तथा विद्वानिहरूका पुस्तक हेर्नुस्)

[1]क्षमा गरिदिनुलाई दानको रूपमा वर्णन गर्नुको उद्देश्य क्षमा गर्नुको प्रलोभन दिनु हो ।

[2]अर्थात् यस अवस्थामा दीयत हुनेछैन । यसको कारण केहीले यसप्रकार वर्णन गरेका छन् कि किनभने त्यसका सम्बन्धि शत्रुताको आधारमा लड्नेवाला काफिर हुन्, यसकारण उनी मुसलमानको दीयत लिनुका अधिकारी छैनन् । केहीले यो कारणवाट वर्णित गरेका छन् कि यस मुसलमानले इस्लाम धर्म स्वीकार गरे पश्चात हिज़रत गरेन जवकि त्यसबेला हिज़रतमा बडो जोड दिइएको थियो । यस आलस्यको कारण त्यसको रगतको निषेधता कम छ । (फ़तहुल क़दीर)

[3]यो एउटा तेस्रो अवस्था हो । यसमा पनि त्यो दण्ड तथा दीयत छ जुन पहिलो अवस्थामा छ । केहीले भने यदि हत्या संरक्षणमा छ, त त्यसको दीयत मुसलमानको दीयतको आधा हुनेछ किनभने हदीसमा काफिरको देयत मुसलमानको देयतभन्दा आधा वर्णन गरिएको छ । (इरवाउल गलील भाग ४, पृष्ठ ३०) तर अधिक उचित कुरो यो प्रतीत हुन्छ कि यस तेस्रो अवस्थामा पनि मारिएको मुसलमानकै आदेश वर्णन गरिदैछ ।

وَكَانَ اللّٰهُ عَلِيْمًا حَكِيْمًا ﴿٩٢﴾

महिना लगातार रोजा (ब्रत) बस्नुपर्ने छ[1] अल्लाहसित क्षमा गराउनको लागि, तथा अल्लाह ज्ञानी, विवेकशील छ ।

وَمَنْ يَّقْتُلْ مُؤْمِنًا مُّتَعَمِّدًا فَجَزَآؤُهٗ جَهَنَّمُ خٰلِدًا فِيْهَا وَغَضِبَ اللّٰهُ عَلَيْهِ وَلَعَنَهٗ وَاَعَدَّ لَهٗ عَذَابًا عَظِيْمًا ﴿٩٣﴾

(९३) र जो कोही कुनै मुसलमानको जानी-जानी हत्या गर्दछ, त्यसको दण्ड नरक छ, जसमा त्यो सधैं रहने छ, त्यसमाथि अल्लाह (तआला) को क्रोध छ ।[2] त्यसलाई अल्लाह (तआला) ले धिक्कारेको छ, र त्यसको लागि साह्रै ठूलो यातना तयार गरेको छ ।[3]

[1]अर्थात् यदि दास स्वतन्त्र गर्ने शक्ति छैन भने, पहिलो अवस्था तथा यस अन्तिम अवस्थामा देयतका साथ निरन्तर (विना अन्तर) दुई महिना व्रत छन्, यदि मध्येमा अन्तर भइहाल्यो भने पुन: प्रारम्भबाटै व्रत बस्नुपर्ने आवश्यक हुनेछ । परन्तु धार्मिक कारणहरुवाट अन्तर परिहालेमा शुरुदेखि व्रत वस्नुको आवश्यकता छैन । जस्तै मासिक धर्म, प्रसव रक्त अथवा कठिन रोगको कारण व्रत वस्नुमा वाधक होस्, यात्रालाई धार्मिक कारण मान्नुमा मतभेद छ । (इब्ने कसीर)

[2]यो जानी-जानी गरिएको हत्याको दण्ड हो । हत्या तीन प्रकारको हुन्छ : (१) अन्जानमा हत्या (जसको वर्णन यस आयतको पूर्व आयतमा छ । (२) शंका निश्चयपूर्वक हत्याको समान (जुन हदीसबाट सिद्ध छ) (३) जानी-जानी हत्या, जसको अर्थ छ कसैको निश्चितपूर्वक हत्या गरिएको होस्, र यसको लागि त्यस साधनतन्त्रको प्रयोग गर्नु जसबाट साधारणत: हत्या गरिनेछ, जस्तै तलवार, भाला आदि । यस आयतमा मुसलमानको हत्यामाथि अति कठोर चेतावनी दिइएको छ। जस्तै यसको दण्ड नरक हो, जसमा सधैं रहनुपर्ने छ, यसको अतिरिक्त अल्लाह तआलाको क्रोध र उसको धिक्कार र बडो ठूलो यातना पनि हुनेछ । यति कठोर दण्ड एकै समयमा कुनै अन्य पापमा वर्णित गरिएका छैनन् । जसबाट यो स्पष्ट हुन्छ कि एक मुसलमानको हत्या अल्लाह तआला कहाँ कति घोर अपराध छ । हदीसमा पनि यसको कटुआलोचना तथा यसमा कठोर चेतावनीको वर्णन छ ।

[3]मुसलमानको हत्याराको क्षमा स्वीकार छ अथवा छैन ? केही विद्वान यस अपराधको कठोर दण्डको चेतावनीको आधारमा क्षमा स्वीकार नहुने पक्षमा छन् । परन्तु कुरआन तथा हदीसको अध्ययनबाट यो ज्ञात हुन्छ कि स्वच्छ मनले माँगिएको क्षमाबाट पाप क्षमा हुनसक्दछ । ﴿إِلَّا مَنْ تَابَ وَآمَنَ وَعَمِلَ عَمَلًا صَالِحًا﴾ (अल-फ़ुरकान-७०) तथा

يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوٓاْ إِذَا
ضَرَبْتُمْ فِى سَبِيلِ ٱللَّهِ فَتَبَيَّنُوا۟
وَلَا تَقُولُوا۟ لِمَنْ أَلْقَىٰٓ إِلَيْكُمُ
ٱلسَّلَٰمَ لَسْتَ مُؤْمِنًا تَبْتَغُونَ
عَرَضَ ٱلْحَيَوٰةِ ٱلدُّنْيَا فَعِندَ ٱللَّهِ
مَغَانِمُ كَثِيرَةٌ ۚ كَذَٰلِكَ كُنتُم مِّن
قَبْلُ فَمَنَّ ٱللَّهُ عَلَيْكُمْ فَتَبَيَّنُوٓا۟ ۚ

(९४) हे ईमानवालाहरू ! जब तिमी अल्लाहको मार्गमा गइराखेका हुन्छौ त राम्ररी जानकारी प्राप्त गर र जो तिमीसित सलाम भन्दछ, तिमी त्यसलाई यो नभन कि तिमी निष्ठावान होइनौ ।[1] तिमी सांसारिक जीवन सामग्रीको खोजीमा छौ भने अल्लाह (तआला) सित धेरै सुख सामग्रीहरु छन् ।[2] पहिला तिमी पनि यस्तो नै थियौ, अनि अल्लाह (तआला) ले तिमीमाथि उपकार

अन्य क्षमाका आयतहरु सामान्य छन् । प्रत्येक पाप चाहे सानो होस् वा ठूलो अथवा साह्रै ठूलो, स्वच्छ हृदयले माँगिएको क्षमाद्वारा त्यसको क्षमा सम्भव छ । यहाँ यसको दण्ड नरक जुन भनिएको छ, यसको अर्थ यो हो कि यदि उसले क्षमा माँगेन भने उसको दण्ड नरक हो जो अल्लाह तआला उसको यस अपराधमा दिन सक्छ । यसैप्रकार क्षमा नमाँगेको अवस्थामा नरकमा सधैं रहनुको अर्थ पनि लामो अवधिको लागि हो किनभने नरकमा सधैं रहनुको दण्ड केवल काफ़िर र मूर्तिपूजकहरूको लागि हो । यसको अतिरिक्त हत्याको सम्बन्ध यद्यपि भक्तहरूको अधिकारसित छ, जो क्षमाबाट समाप्त हुँदैनन्, परन्तु अल्लाह तआला आफ्नो कृपाले त्यसको पूर्ति गरी समाप्त गर्न सक्दछ । यसप्रकार हत्या गरिएकोलाई पनि बदला प्राप्त भइहाल्नेछ र हत्याराको पनि क्षमा स्वीकार भइहाल्नेछ । (फ़तहुल क़दीर तथा इब्ने कसीर)

[1]हदीसहरुका अनुसार केही सहावा एक ठाउँबाट गुज्रे जहाँ एउटा गोठालो बाखा चराइराखेको थियो, मुसलमानहरूलाई देखेर गोठालोले सलाम गर्‍यो, केही सहाबाले भन्ठाने कि शायद त्यो आफ्नो प्राण रक्षाको लागि मुसलमान भनिराखेको छ, अत: उनले राम्ररी पत्ता नलगाईकन त्यसको हत्या गरिदिए र बाखाहरु युद्धमा प्राप्त सामग्रीको रुपमा लिएर नवी करीम सल्लल्लाहु अलैहि वसल्लमको सेवामा उपस्थित भए, जसपश्चात यो आयत अवतरित भयो । (सहीह वुखारी, तिमिजी तफ़सीर सूर: अन-निसा) केही कथनहरुमा यस्तो भनिएको छ कि नवी सल्लल्लाहु अलैहि वसल्लमले यो पनि भन्नुभयो कि मक्कामा तिमी पनि यस गोठालो झैं ईमान लुकाउनमा विवश थियौ । (सहीह बुख़ारी, किताबुल दीयत) (तात्पर्य यो थियो कि उसको हत्याको कुनै औचित्य थिएन)

[2]अर्थात् तिमीलाई केही बाखाहरू प्राप्त भइहाले, यो सब केही पनि होइन । अल्लाह तआ़लासित यसभन्दा कैयन् गुना धेरै श्रेष्ठ पुरस्कार छन्, जुन अल्लाह तथा रसूल सल्लल्लाहु अलैहि वसल्लमको आज्ञापालन गरी तिमीलाई पनि संसारमा प्राप्त हुनसक्दछ, र आख़िरत (परलोक) मा त्यसको प्राप्ति निश्चित नै छ ।

إِنَّ اللَّهَ كَانَ بِمَا تَعْمَلُونَ
خَبِيرًا ﴿٩٤﴾

गऱ्यो, अतएवं तिमी अवश्य जानकारी (छानबिन) गर्नेगर, नि:सन्देह अल्लाह (तआला) तिम्रा कर्मलाई राम्ररी जान्दछ ।

لَا يَسْتَوِي الْقَاعِدُونَ مِنَ
الْمُؤْمِنِينَ غَيْرُ أُولِي الضَّرَرِ
وَالْمُجَاهِدُونَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ
بِأَمْوَالِهِمْ وَأَنفُسِهِمْ ۚ فَضَّلَ اللَّهُ
الْمُجَاهِدِينَ بِأَمْوَالِهِمْ
وَأَنفُسِهِمْ عَلَى الْقَاعِدِينَ
دَرَجَةً ۚ وَكُلًّا وَعَدَ اللَّهُ
الْحُسْنَىٰ ۚ وَفَضَّلَ اللَّهُ الْمُجَاهِدِينَ
عَلَى الْقَاعِدِينَ أَجْرًا عَظِيمًا ﴿٩٥﴾

(९५) जुन मुसलमान अकारण बसिराख्छन् तथा जो अल्लाहको मार्गमा आफ्ना तन, धनका साथ धर्मयुद्ध गर्दछन्, समान हुने छैनन् ।[1] अल्लाहले उनीहरूलाई जो आफ्ना धन तथा प्राणसँग धर्मयुद्ध गर्दछन्, उनीमाथि जो बसिरहन्छन्, दर्जाहरूमा अधिक प्रधानता दिएको छ तथा त्यसो त प्रत्येकलाई शुभवचन[2] दिएको छ, किन्तु अल्लाहले जो धर्मयुद्ध गर्नेहरू छन् उनलाई बसिरहनेहरूमाथि महाप्रतिकारको प्रधानता दिएको छ ।

[1]जब यो आयत अवतरित भयो कि अल्लाहको मार्गमा धर्मयुद्ध गर्नेवाला तथा घरैमा बसिरहनेवाला समान छैनन् त आदरणीय अब्दुल्लाह बिन उम्मे मक्तूम (अन्धा सहाबी) आदिले निवेदन गरे कि हामी त अपाङ्ग छौं, जसको कारणले हामी धर्मयुद्धमा भाग लिन सक्दैनौं । तात्पर्य यो थियो कि घरमा बसिरहनुको कारण धर्मयुद्धमा भाग लिनेवालाको समान हामी प्रतिफल तथा पुण्य प्राप्त गर्न सक्ने छैनौं, जबकि हामी कुनै आनन्द अथवा ज्यान जोगाउनको भयले घरमा बसिराखेका छैनौं बरु हाम्रा धार्मिक नियमको आधारमा रुक्नु उचित छ । यसमा अल्लाह तआलाले "अकारण" को अपवाद अवतरित गऱ्यो अर्थात अकारण बसिराख्नेहरू धर्मयोद्धाहरूको समान छैनन् । जसको अर्थ यो भयो कि धार्मिक नियमका आधारमा घरमा बसिरहनेलाई यस आधारमा धर्म-योद्धाहरूको समान प्रतिफल प्राप्त हुनेछ । जस्तो कि हदीसमा छ कि मदीनामा बसिराखेका अपाङ्ग तथा अपाहिज धर्म-योद्धाहरूको साथ बदलामा समान छन् किनभने उनलाई कारणहरूले गर्दा रुक्नु परेको छ । (सहीह बुखारी, किताबुल जिहाद)

[2]अर्थात् तन, मन र धनले धर्मयुद्ध गर्नेहरुलाई जुन स्थान प्राप्त हुनेछ, धर्मयुद्धमा भाग नलिनेवाला यद्यपि यसबाट बञ्चित रहनेछन्, तैपनि अल्लाह तआलाले दुवैलाई भलाईको वचन दिएको छ । यसबाट आलिमहरूले यो अर्थ निकालेका छन् कि सामान्य परिस्थितिहरूमा धर्मयुद्ध अनिवार्य छैन, आवश्यकता अनुसार अनिवार्य छ अर्थात् यदि अवश्यकता अनुसार मानिसहरू धर्मयुद्धमा भाग लिन्छन् भने त्यस क्षेत्रका अन्य मानिसहरूको तर्फबाट अनिवार्यताको पूर्ति बुझिने छ ।

(९६) आफ्नो तर्फबाट दर्जाहरूको पनि तथा क्षमा एवं दया पनि र अल्लाह क्षमाशील कृपालु छ ।

دَرَجٰتٍ مِّنْهُ وَمَغْفِرَةً وَّرَحْمَةً ۭ وَكَانَ اللّٰهُ غَفُوْرًا رَّحِيْمًا ۝

(९७) जुन मानिसहरू स्वयं आफूमाथि अत्याचार गर्दछन्, जब फरिश्ताहरू उनका प्राण निकाल्दछन् त भन्दछन् कि तिमी कुन दिशामा थियौ ?[1] उनीहरू भन्दछन् कि हामी धर्तीमा निर्बल थियौं,[2] त प्रश्न गर्दछन् कि के अल्लाहको भूमि विस्तृत थिएन कि तिमी त्यसमा प्रवास गर्दथ्यौ ? यस्तै मानिसहरूको स्थान नरक हो तथा त्यो नराम्रो ठाउँ हो ।

اِنَّ الَّذِيْنَ تَوَفّٰىهُمُ الْمَلٰۗىِٕكَةُ ظَالِمِيْٓ اَنْفُسِهِمْ قَالُوْا فِيْمَ كُنْتُمْ ۭ قَالُوْا كُنَّا مُسْتَضْعَفِيْنَ فِي الْاَرْضِ ۭ قَالُوْٓا اَلَمْ تَكُنْ اَرْضُ اللّٰهِ وَاسِعَةً فَتُھَاجِرُوْا فِيْھَا ۭ فَاُولٰۗىِٕكَ مَاْوٰىھُمْ جَهَنَّمُ ۭ وَسَاۗءَتْ مَصِيْرًا ۝

[1]यो आयत ती मानिसहरूको विषयमा अवतरित भयो जो मक्का र त्यसको निकटवर्ती क्षेत्रमा रहन्थे र मुसलमान भइहालेका थिए, तर उनले आफ्ना पूर्वजहरूको देश तथा परिवारलाई छाडेर हिज़रत गर्नलाई महत्व दिएन । जबकि मुसलमानहरूको शक्तिलाई एक स्थानमा एकत्रित गर्नको निम्ति हिजरतको अति जोडदारपूर्वक आदेश दिइसकिएको थियो । यसकारण जसले यस हिज़रतको आदेश पालन गरेनन्, उनीहरूलाई यहाँ अत्याचारी भनिएको छ र उनको स्थान नरक बताइएको छ । जसबाट यो ज्ञात भयो कि परिस्थिति तथा समयका आधारमा इस्लामका केही आदेश कुफ्र अथवा इस्लामका पर्यायवाची बन्न पुग्छन् । जस्तै यस अवसरमा हिज़रत इस्लाम तथा यसको अवहेलना कुफ्रको पर्यायवाची भइहाल्यो । यसबाट यो विदित भयो कि काफ़िरहरूको देशबाट हिज़रत गर्नु अनिवार्य छ, जहाँ इस्लामको शिक्षा अनुसार कार्यरत हुनु कठिन हुन्छ र त्यहाँ रहनु काफ़िरहरूको साहस बृद्धिको कारण बन्दछ ।

[2]यहाँ "स्थान" सित तात्पर्य आयतको अवतरणको विशेषताको आधारमा मक्का र त्यसको समीपवर्ती क्षेत्र हो र अल्लाहको धर्तीसित तात्पर्य मदीना हो । तर आदेशको आधारमा सामान्य धर्ती हो अर्थात् पहिलो स्थान काफ़िरहरूको क्षेत्र हुनेछ, जहाँ इस्लामका शिक्षाका अनुसार कार्य गर्नु कठिन हुन्छ । र मनुष्य अल्लाहको धर्मको पालनाको उद्देश्यले हिज़रत गरेर जान्छन् ।

إِلَّا الْمُسْتَضْعَفِينَ مِنَ الرِّجَالِ وَالنِّسَاءِ وَالْوِلْدَانِ لَا يَسْتَطِيعُونَ حِيلَةً وَلَا يَهْتَدُونَ سَبِيلًا ﴿٩٨﴾

(९८) परन्तु जुन पुरुष तथा स्त्री एवं बालकहरू विवश छन्, जो कुनै उपाय गर्न सक्दैनन् र न मार्ग जान्दछन् ।[1]

فَأُولَٰئِكَ عَسَى اللَّهُ أَنْ يَعْفُوَ عَنْهُمْ ۚ وَكَانَ اللَّهُ عَفُوًّا غَفُورًا ﴿٩٩﴾

(९९) अति सम्भव छ कि अल्लाह (तआ़ला) उनीहरूलाई क्षमा गरिदेओस् र अल्लाह सहिष्णु, क्षमाशील छ ।

وَمَنْ يُهَاجِرْ فِي سَبِيلِ اللَّهِ يَجِدْ فِي الْأَرْضِ مُرَاغَمًا كَثِيرًا وَسَعَةً ۚ وَمَنْ يَخْرُجْ مِنْ بَيْتِهِ مُهَاجِرًا إِلَى اللَّهِ وَرَسُولِهِ ثُمَّ يُدْرِكْهُ الْمَوْتُ فَقَدْ وَقَعَ أَجْرُهُ عَلَى اللَّهِ ۗ وَكَانَ اللَّهُ غَفُورًا رَحِيمًا ﴿١٠٠﴾

(१००) र जो कोही अल्लाहको बाटोमा प्रवास गर्नेछ, त्यो धर्तीमा धेरै निवासस्थान पनि पाउने छ तथा सम्पन्नता पनि ।[2] र जो कोही आफ्नो घरबाट अल्लाह (तआ़ला) तथा त्यसका रसूल (सल्लल्लाहु अलैहि वसल्लम) तिर निस्क्यो र त्यसको मृत्यु भयो भने, तैपनि अवश्य त्यसको फल अल्लाह (तआ़ला) को जिम्मामा हुनेछ ।[3] तथा अल्लाह (तआ़ला) क्षमाशील कृपालु छ ।

---

[1]यो ती पुरुष-स्त्री तथा बालकहरूलाई यस आदेशबाट अलग गरिएको छ, जो संसाधनबाट बञ्चित तथा जो मार्गसित पनि अन्जान थियो । बालक यद्यपि धार्मिक नियमहरूको पालन गर्नको लागि बाध्य छैन, तर यहाँ उनको वर्णन गरी हिज्रतको विशेषतालाई अझै स्पष्ट गरिएको छ कि बालक पनि हिज्रत गरून् अथवा यहाँ वयस्क आयुका निकट पुग्नेवाला बालक हुनेछन् ।

[2]यसमा हिज्रतको प्रलोभन तथा मूर्तिपूजकहरूबाट अलग रहने कुरोमा जोड दिइराखिएको छ । मुरागमन مراغما को अर्थ स्थान, निवासस्थान अथवा शरणस्थल हो । र सअतन् سعة को अर्थ जीविका स्थान तथा देशहरूको विस्तार तथा धन-धान्यको अधिकता हो ।

[3]यसमा नियत (ध्यान) को आधारमा प्रतिकार तथा पुण्य प्राप्तिको विश्वास दिलाइएको छ चाहे मृत्युको कारण त्यसले त्यस कार्यलाई पूर्ण गर्न नसकेको होस् । जस्तो कि हदीसमा पूर्वका समुदायमा एउटा व्यक्तिद्वारा गरिएका सयवटा हत्याको वर्णन छ, जो क्षमाको लागि सत्कर्मीहरूको वस्तीतिर गईराखेको थियो कि मार्गमै उसको मृत्यु भइहाल्यो । अल्लाह तआ़लाले सत्कर्मीहरूको वस्ती अन्य वस्तीहरूको अपेक्षा निकटतम् गरिदियो, जसको कारण त्यसलाई दयाका फरिश्ता त्यसलाई आफ्नो साथमा लगे । (सहीह बुख़ारी, किताबुल अम्बिया अध्याय संख्या ५४ र मुस्लिम, किताबुत तौबा बाब क़ूबूलित्तौ-बतिल क़ातिल व इन कथुर, कत्लुहू)

وَإِذَا ضَرَبْتُمْ فِي الْأَرْضِ فَلَيْسَ
عَلَيْكُمْ جُنَاحٌ أَنْ تَقْصُرُوا مِنَ
الصَّلَاةِ إِنْ خِفْتُمْ أَنْ يَفْتِنَكُمُ
الَّذِينَ كَفَرُوا ۚ إِنَّ الْكَافِرِينَ كَانُوا
لَكُمْ عَدُوًّا مُبِينًا ﴿١٠١﴾

(१०१) र जब धर्तीमा यात्रा गर्छौ त तिमीलाई नमाज़ कस्र गर्नुमा (चार रकाअतको नमाज़ दुई रकाअत पढ्नुमा कुनै दोष छैन); यदि तिमीलाई यो भय छ कि काफ़िर (विश्वासहीन) तिमीलाई कष्ट दिनेछन्,[1] निःसन्देह विश्वासहीन तिम्रा खुल्ला शत्रु हुन् ।

यसैप्रकार जो व्यक्ति हिज़रतको विचारले घरबाट निस्कन्छ, परन्तु मार्गमै त्यसको मृत्यु भईहाल्छ भने अल्लाह तआलाको तर्फबाट हिज़रतको पुण्य अवश्य पाउनेछ यद्यपि त्यसले हिज़रतको उद्देश्यलाई पूर्ण गर्न सकेन । जस्तो कि हदीसमा पनि छ । नबी करीम सल्लल्लाहु अलैहि वसल्लमले भन्नुभयो :

(إنّما الأعمالُ بالنِّيّاتِ) (وإنّما لِكُلِّ امْرِءٍ ما نوى) (कर्म विचारहरुमा निर्भर हुन्छन्) "मनुष्यको लागि त्यही छ, जसको उसले नियत गऱ्यो ।" जसले अल्लाह र त्यसका रसूल सल्लल्लाहु अलैहि वसल्लमको लागि हिज़रत गऱ्यो, त त्यसको हिज़रत त्यसैको लागि छ, र जसले संसार प्राप्त गर्न अथवा कुनै स्त्रीसँग विवाह गर्ने उद्देश्यले हिज़रत गऱ्यो भने त्यसको हिज़रत त्यसैको लागि छ, जुन उद्देश्यले उसले हिज़रत गऱ्यो । (सहीह बुखारी बाब वदइल वहय, मुस्लिम किताबुल इमारः)

यो आदेश सामान्य हो, जो धर्मको प्रत्येक कार्यमा सम्मिलित छ अर्थात् त्यसलाई गर्दाखेरि अल्लाहको प्रसन्नता ध्यानमा रहन्छ भने त्यो श्रेष्ठता स्वीकार्य हुनेछ अन्यथा रद्द हुनेछ ।

[1]यसमा यात्राको स्थितिमा नमाज़ कस्र गर्नु (चार रकआतवाली नमाज़लाई दुई रकाअतमा नै पढ्नु) को अनुमति प्रदान गरिदैछ । "यदि तिमीलाई भय छ" सामयिक परिस्थितिहरूको आधारमा छ । किनभने त्यसबेला समस्त अरब युद्धक्षेत्र बनेको थियो । कतैतिरको यात्रा खतरामुक्त थिएन । अर्थात् यो प्रतिबन्ध छैन कि यदि मार्गमा भय छ भने कस्रको आज्ञा छ । किनभने कुरआन करीममा अन्य स्थानहरु यसैप्रकारका प्रतिबन्धहरूको वर्णन छ, जुन सामयिक रूपले यस्तो सम्भव हुनसक्छ । जस्तै "तिमी आफ्ना दासीहरूलाई व्यभिचारका लागि बाध्य नगर, यदि उनीहरू यसबाट बच्न चाहन्छन्" किनभने उनी बच्न चाहन्थिन् यसकारण अल्लाह तआलाले वर्णन गऱ्यो अन्यथा यसको तात्पर्य यो कदापि होइन कि यदि उनी तत्पर छन्, त तिम्रो लागि उचित छ कि उनीसित कुकर्म गराईहाल । यसैप्रकार पूर्वमा सूरःआले इमरानको आयत संख्या १३० तथा यसको पश्चात यसै सूरः अन-निसाको आयत संख्या २३ तथा सूरः अन-नूरको आयत संख्या ३३ आदि आयतहरुमा आएको छ । केही सहाबाको विचारमा आयो कि अब त शान्ति

(१०२) र जब तपाईं उनीहरूको माझमा हुनुहुन्छ र युद्धको दशामा उनको लागि नमाज़को स्थापना गर्नु हुन्छ त यो आवश्यक छ कि उनको एक समूह हतियार लिएर उभेको होस्, अनि जब यिनी सजदा (ढोग) गरिसकेको हुन्छन् त यो समूह हटेर तपाईंको पछाडी जाओस् र अर्को समूह जसले नमाज़ पढेको छैन, त्यो आओस् र तपाईंसँग नमाज़ सम्पन्न गरोस् र आफ्नो बचाव गरेको तथा आफ्नो हतियार लिइराखेको होस्, काफ़िर चाहन्छन् कि तपाईं कुनै प्रकारले आफ्नो हतियार तथा आफ्ना सामग्रीहरूबाट असावधान हुने बित्तिकै, उनीहरू तपाईंमाथि एक्कासि आक्रमण गरिदेऊन्।[1] र हो, आफ्नो हतियार झिकेर राख्नुमा

وَإِذَا كُنتَ فِيهِمْ فَأَقَمْتَ لَهُمُ الصَّلَوٰةَ فَلْتَقُمْ طَآئِفَةٌ مِّنْهُم مَّعَكَ وَلْيَأْخُذُوٓا۟ أَسْلِحَتَهُمْ فَإِذَا سَجَدُوا۟ فَلْيَكُونُوا۟ مِن وَرَآئِكُمْ وَلْتَأْتِ طَآئِفَةٌ أُخْرَىٰ لَمْ يُصَلُّوا۟ فَلْيُصَلُّوا۟ مَعَكَ وَلْيَأْخُذُوا۟ حِذْرَهُمْ وَأَسْلِحَتَهُمْ ۗ وَدَّ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ لَوْ تَغْفُلُونَ عَنْ أَسْلِحَتِكُمْ وَأَمْتِعَتِكُمْ فَيَمِيلُونَ عَلَيْكُم مَّيْلَةً وَٰحِدَةً ۚ وَلَا جُنَاحَ

छ अब यात्रामा क़स्र नमाज़ पढ्नुहुन्त। नबी सल्लल्लाहु अलैहि वसल्लमले भन्नुभयो, "यो अल्लाहको तर्फबाट तिमीहरूलाई दान हो, त्यसको दानलाई स्वीकार गर।" (मुसनद अहमद, भाग १ पृष्ठ २५-२६, सहीह मुस्लिम किताबुल मुसाफ़िरीन तथा अन्य हदीसका पुस्तिकाहरुमा)।

टिप्पणी : यात्राको दूरी तथा कस्रका दिनहरुको निर्धारणमा मतभेद छ। इमाम शौकानीले तीन फ़रसख़ अर्थात् ९ कोस भनेको कथनलाई प्राथमिकता दिनुभएको छ। (नैलुल औतार, भाग ३, पृष्ठ २२०)। यसैप्रकार अन्य विशेषज्ञहरूको विचार छ कि कुनै स्थानको यात्राको समय तीन वा चार दिनभन्दा अधिक निवास गर्नुको विचार नगरोस् अथवा यदि यसभन्दा अधिक दिन निवास गर्नुको विचार छ भने कस्र नमाज़ पढ्नुहुन्न। (विस्तारपूर्वक जानकारीको लागि हेर्नुस् मिर्आतुल मफ़ातीह)

[1]यस आयतमा सलातुल ख़ौफ (भयको समयको नमाज़) को आज्ञा, बरु आदेश दिइराखिएको छ। सलातुल ख़ौफको अर्थ हो भयको नमाज़। यो त्यस समयको धार्मिक नियम हो, जब मुसलमान तथा काफ़िरहरूका सेना आमने-सामने युद्धको लागि तयार भई उभिराखेका हुन्छन् तथा एक छिनको पनि उपेक्षा मुसलमानहरूका लागि अत्याधिक हानिकारक सिद्ध हुनसक्छ। यस्तो समयमा यदि नमाज़को समय आईहाल्छ त सलातुल ख़ौफको आदेश छ। यसबारे विभिन्न रुपहरूको वर्णन हदीसमा छ, जस्तै सेना दुई भागहरुमा विभाजित भयो, एक भाग शत्रुको सामना गर्नको लागि उभिरहयो, ताकि काफ़िरहरूलाई आक्रमण गर्न साहस नहोस्,

عَلَيْكُمْ إِنْ كَانَ بِكُمْ أَذًى مِّنْ مَّطَرٍ أَوْ كُنْتُمْ مَّرْضَىٰ أَنْ تَضَعُوْا أَسْلِحَتَكُمْ وَخُذُوْا حِذْرَكُمْ إِنَّ اللّٰهَ أَعَدَّ لِلْكٰفِرِيْنَ عَذَابًا مُّهِيْنًا ﴿١٠٢﴾

त्यसबेला तिमीलाई कुनै दोष छैन, जबकि तिमी कष्टमा छौ अथवा वर्षाको कारण अथवा रोग हुनुको कारण (छ) एवं (तैपनि) आफ्नो बचाव सामग्री साथमा लिईराख । निःसन्देह अल्लाह तआलाले नकार्नेहरूका लागि अपमानको दण्ड तयार गरेको छ ।

فَإِذَا قَضَيْتُمُ الصَّلٰوةَ فَاذْكُرُوا اللّٰهَ قِيٰمًا وَّقُعُوْدًا وَّعَلٰى جُنُوْبِكُمْ فَإِذَا اطْمَأْنَنْتُمْ فَأَقِيْمُوا الصَّلٰوةَ

(१०३) अनि जब तिमी नमाज़ पढिसकेका हुन्छौ त उठ्दा तथा बस्दा एवं पल्टेको अवस्थामा अल्लाह (तआ़ला) को वर्णन गर्दैरह[1] र जब शान्ति प्राप्त हुन्छ तब नमाज़ स्थापित गर, अवश्य[2] नमाज़

र दोस्रो भागले नबी सल्लल्लाहु अलैहि वसल्लमसँग नमाज पढ्यो, जब यो भागले नमाज़ पढिसक्यो त पहिलेको स्थानमा मोर्चा लिनका लागि आई उभ्यो । केही कथनहरुका अनुसार उहाँ सल्लल्लाहु अलैहि वसल्लमले दुवै भागहरुलाई एक-एक रकाअत नमाज़ पढाउनुभयो, यसप्रकार उहाँ सल्लल्लाहु अलैहि वसल्लमका दुई रका़अत र शेष सैनिकहरूको एक-एक रक़आत भयो । कुनै-कुनै कथनमा भनिन्छ कि दुई-दुई रका़अत पढाउनुभयो, यसप्रकार उहाँ सल्लल्लाहु अलैहि वसल्लमको चार रका़अत तथा शेष सैनिकहरूको दुई-दुई रका़अत भयो र केही भनाई अनुसार उहाँ एक रक़आत पश्चात तहीयात अवस्थामा जस्तै बसिरहनु भयो, सैनिकहरूले उभेर एक रक़आत अरु पढि दुई रका़अत पूरा गरे र शत्रुका समक्ष गई डटिहाले, दोस्रो भागले आएर नबी सल्लल्लाहु अलैहि वसल्लमको पछाडी नमाज़ पढ्यो, उहाँ सल्लल्लाहु अलैहि वसल्लमले उनीहरूलाई पनि एक रका़अत नमाज़ पढाउनु भयो र तहीयातमा बस्नुभयो र त्यसबेलासम्म बसिराख्नु भयो जबसम्म सैनिकहरूले दोस्रो रका़अत पूरा गरेनन् । अनि उनीसँग उहाँ सल्लल्लाहु अलैहि वसल्लमले सलाम फेर्नुभयो । यसप्रकार उहाँ सल्लल्लाहु अलैहि वसल्लमको पनि दुई रका़अत तथा सेनाको दुवै भागहरुको पनि दुई रका़अत पूरा भयो । (हेर्नुस् हदीसका किताबहरू)

[1]तात्पर्य यही भएको नमाज़ हो, यसमा सुविधा दिएको हुनाले यसको पूर्तिको लागि भनिदैछ कि उभेर, बसेर, पल्टेर अल्लाहको वर्णन गर्दैरह ।

[2]यसको तात्पर्य यो हो कि जब युद्धको अवस्था समाप्त हुन्छ त पुनः नमाज़लाई उसको उसै विधिको अनुसार पढ्नुछ, जो सामान्य अवस्थामा पढिन्छ ।

إِنَّ الصَّلَوٰةَ كَانَتْ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ كِتَٰبًا مَّوْقُوتًا ﴿١٠٣﴾

मुसलमानहरूमाथि निश्चित तथा निर्धारित समयमा अनिवार्य गरिएको छ ।[1]

وَلَا تَهِنُوا فِي ابْتِغَاءِ الْقَوْمِ ۖ إِن تَكُونُوا تَأْلَمُونَ فَإِنَّهُمْ يَأْلَمُونَ كَمَا تَأْلَمُونَ ۖ وَتَرْجُونَ مِنَ اللَّهِ مَا لَا يَرْجُونَ ۗ وَكَانَ اللَّهُ عَلِيمًا حَكِيمًا ﴿١٠٤﴾

(१०४) र ती मानिसहरूलाई पछ्याउनबाट आलस्य नगर,[2] यदि तिमीलाई कष्ट हुन्छ भने उनीलाई पनि कष्ट हुन्छ, र तिमी अल्लाह (तआला) बाट ती आशा राख्दछौ जुन उनीहरूलाई छैन,[3] अल्लाह तआला सर्वज्ञ, तत्वदर्शी छ ।

إِنَّا أَنزَلْنَا إِلَيْكَ الْكِتَٰبَ بِالْحَقِّ لِتَحْكُمَ بَيْنَ النَّاسِ بِمَا أَرَىٰكَ اللَّهُ ۚ وَلَا تَكُن لِّلْخَائِنِينَ خَصِيمًا ﴿١٠٥﴾

(१०५) निःसन्देह हामीले तिमीतिर सत्यशास्त्र अवतरित गरेका छौं, ताकि तिमी मानिसहरू बीच त्यस अनुसार न्याय गर जससित अल्लाह (तआला) ले तिमीलाई अवगत गरायो ।[4] र विश्वासघात

[1]यसमा नमाज़लाई निर्धारित समय अनुसार पढ्नेबारे जोड दिइराखिएको छ, जसबाट ज्ञात हुन्छ कि धार्मिक कारणहरुविना दुई नमाज़लाई एकत्रित गर्नु सही छैन, किनभने यसप्रकार क्रमसँकम एक नमाज़ आफ्नो निर्धारित समयमा पढिने छैन, जुन यस आयतको विपरीत छ ।

[2]अर्थात् आफ्नो शत्रुको पिछा गर्नुमा कमजोरी नदेखाउ, बरु उनको विरोधमा कठोर प्रयत्न गर र घात लगाएर बस ।

[3]अर्थात् घाउ त तिमीलाई पनि र उनीहरूलाई पनि दुईटैलाई लागेका छन्, परन्तु यी घाउहरुको प्रतिफलमा तिमीलाई त अल्लाहसित आशा छ, परन्तु उनी त्यसको आशा राख्दैनन् । यसकारण आख़िरत (परलोक) को प्रतिकारलाई प्राप्त गर्नको निम्ति जुन प्रयास तिमी गर्न सक्दछौ, ती काफ़िर गर्न सक्दैनन् ।

[4]यी आयतहरु (१०४ देखि ११३) सम्मको अवतरणका विशेषतामा भनिएको छ कि अन्सारका क़बीला (समुदाय) बनी ज़ुफरमा एक व्यक्ति तोअमः अथवा बशीर बिन उबैरीकले एक अन्सारीको कवच चोरीहाल्यो, जब यसको चर्चा भयो र उसलाई आफ्नो चोरीको रहस्य थाहा लाग्ने भय भयो तब उसले त्यो कवच एक यहूदीको घरमा फ्याँकिदियो र बनी ज़ुफरका केही व्यक्तिहरूलाई लिएर नबी सल्लल्लाहु अलैहि वसल्लमको सेवामा उपस्थित भयो र ती सबैले भने कि कवचको

गर्नेहरूको पक्षधर नबन ।[1]

(१०६) अल्लाह (तआ़ला) सित क्षमा माँग,[2] निःसन्देह अल्लाह तआ़ला क्षमाशील कृपानिधि छ ।

وَّ اسْتَغْفِرِ اللّٰهَ ؕ اِنَّ اللّٰهَ كَانَ غَفُوْرًا رَّحِيْمًا ۞

चोर अमुक यहूदी हो । यहूदी नबी सल्लल्लाहु अलैहि वसल्लमको सेवामा उपस्थित भयो र उसले भन्यो कि बनी उबैरिकले कवच चोरी गरी मेरो घरमा फ्याँकिदिएको छ । बनी जुफर तथा बनी उबैरिक (तुअमः अथवा बशीर आदि) चतुर थिए र नबी सल्लल्लाहु अलैहि वसल्लमलाई यो विश्वास दिलाउँदै रहे कि चोर यहूदी नै हो । र त्यो तोअमः माथि अभियोग लगाउनुमा झुठो छ । नबी सल्लल्लाहु अलैहि वसल्लम पनि उनका चिप्लो कुराहरूबाट प्रभावित भइहाल्नुभयो र निकट थियो कि अन्सारीलाई चोरीको अभियोगबाट निर्दोष र यहूदीलाई चोरीको अपराधी घोषित गरिदिनु हुन्थ्यो कि त्यतिखेर अल्लाह तआ़लाले यो आयत अवतरित गर्नुभयो । जसबाट एउटा यो कुरा ज्ञात भयो कि नबी सल्लल्लाहु अलैहि वसल्लम एउटा मनुष्य हुनुको कारण भ्रममा पर्न सक्नुहुन्छ । दोस्रो कुरो यो ज्ञात भयो कि उहाँ सल्लल्लाहु अलैहि वसल्लम परोक्षज्ञ हुनुहुन्नथ्यो अन्यथा उहाँ तुरुन्तै वास्तविकता बुझिहाल्नु हुन्थ्यो । तेस्रो कुरा यो ज्ञात भयो कि अल्लाह तआ़ला आफ्नो पैग़म्बरको रक्षा गर्दछ, र यदि जहिले पनि सत्य लुकेको तथा त्यसबाट विचलित हुने अवस्थामा, अल्लाह तआ़ला त्यसको सवधान र सुधार गरिदिन्छ । जस्तो कि नबीहरुको चरित्रको विशेषता छ । यो निर्दोषको त्यो सर्वोच्च स्थान हो, जुन नबीहरूका अतिरिक्त कसैलाई प्राप्त छैन ।

[1]यसको अर्थ पनि त्यही बनी उबैरिक हुन्, जसले चोरी स्वयं गरे, तर आफ्नो वाक्पटुताको कारण यहूदीलाई चोर प्रमाणित गर्न दृढ थिए । आगामी आयतमा पनि उनका तथा उनका पक्षधरहरूको कुचक्रलाई अझै स्पष्ट गरेर नबी सल्लल्लाहु अलैहि वसल्लमलाई सावधान गरिँदैछ ।

[2]अर्थात् साँचो कुरो प्रमाणित नभईकन उहाँ सल्लल्लाहु अलैहि वसल्लमले जुन विश्वासघातिहरूको समर्थन गर्नुभएको छ, त्यसको लागि अल्लाहसित क्षमा माँगून् । यसबाट ज्ञात भयो कि दुवै पक्षहरुको विषयमा जबसम्म पूर्ण-विश्वास हुँदैन कि सत्य को छ, त्यसको पक्षपात तथा समर्थन उचित छैन । यसको अतिरिक्त यदि कोही व्यक्ति आफ्नो वाक्पटुताले तथा धोखा दिएर न्यायलय अथवा सामयिक न्यायधिशबाट आफ्नो पक्षमा निर्णय गराउँछ, यद्यपि त्यो सत्यमा आधारित थिएन त यस्तो निर्णयको अल्लाह समक्ष कुनै महत्व छैन । यस कुरालाई नबी सल्लल्लाहु अलैहि वसल्लमले यसप्रकार वर्णन गर्नुभएको छ "सावधान" ! म एउटा मनुष्य नै हूँ र जुनप्रकार सुन्दछु, त्यसैको प्रकाशमा निर्णय गर्दछु । सम्भव छ कि एउटा व्यक्ति आफ्नो तर्क-वितर्क प्रस्तुत गर्नमा निपुण तथा चलाख होस् ।

وَلَا تُجَادِلْ عَنِ الَّذِيْنَ يَخْتَانُوْنَ اَنْفُسَهُمْ ۭ اِنَّ اللّٰهَ لَا يُحِبُّ مَنْ كَانَ خَوَّانًا اَثِـيْمًا ۚ﴿١٠٧﴾

(१०७) र उनीहरूको पक्षबाट झगडा नगर जो स्वयं आफ्नू विश्वासघात गर्दछन्। निःसन्देह धोकेबाज पापी अल्लाह (तआला) लाई राम्रो लाग्दैन।

يَّسْتَخْفُوْنَ مِنَ النَّاسِ وَلَا يَسْتَخْفُوْنَ مِنَ اللّٰهِ وَھُوَ مَعَھُمْ اِذْ يُبَيِّتُوْنَ مَا لَا يَرْضٰى مِنَ الْقَوْلِ ۭ وَكَانَ اللّٰهُ بِمَا يَعْمَلُوْنَ مُحِيْطًا ﴿١٠٨﴾

(१०८) उनी मानिसहरूबाट त लुक्छन्, तर अल्लाहबाट लुक्न सक्दैनन्, त्यो उनको साथमा रहन्छ जबकि उनी रातमा अप्रिय कथनको योजना बनाउँछन् तथा अल्लाह उनका कृतिहरुलाई घेरेको छ।

هٰٓاَنْتُمْ هٰٓؤُلَاۗءِ جٰدَلْتُمْ عَنْھُمْ فِي الْحَيٰوةِ الدُّنْيَا ۣ فَمَنْ يُّجَادِلُ اللّٰهَ عَنْھُمْ يَوْمَ الْقِيٰمَةِ اَمْ مَّنْ يَّكُوْنُ عَلَيْهِمْ وَكِيْلًا ﴿١٠٩﴾

(१०९) हो, यी तिमीहरू नै हौ जो उनका पक्षमा संसारमा लडे, तर प्रलयका दिन उनको तर्फबाट अल्लाहसित कसले छलफल गर्नेछ तथा को उनको वकील बनेर उभिने छ ?।[1]

وَمَنْ يَّعْمَلْ سُوْۗءًا اَوْ يَظْلِمْ نَفْسَهٗ ثُمَّ يَسْتَغْفِرِ اللّٰهَ يَجِدِ اللّٰهَ غَفُوْرًا رَّحِيْمًا ﴿١١٠﴾

(११०) तथा जोसुकै पनि नराम्रो गर्दछ अथवा स्वयं आफूमाथि अत्याचार गर्दछ अनि अल्लाहसित क्षमा माँगदछ त अल्लाहलाई क्षमाशील, दयानिधि पाउने छ।

وَمَنْ يَّكْسِبْ اِثْمًا فَاِنَّمَا يَكْسِبُهٗ عَلٰي نَفْسِهٖ ۭ وَكَانَ اللّٰهُ عَلِــيْمًا حَكِـيْمًا ﴿١١١﴾

(१११) र जो पाप गर्दछ उसको बोझ उसैमाथि छ,[2] तथा अल्लाह सर्वज्ञ विज्ञाता छ।

र म उसको वार्तालापबाट प्रभावित भई उसको पक्षमा निर्णय गरिदिऊँ, यद्यपि त्यो सत्यमा छैन र यसप्रकार कुनै अन्य मुसलमानको अधिकार उसलाई दिऊँ, त उसले याद राख्नुपर्छ कि आगोको टुक्रा हो, यो उसको इच्छाको कुरो हो कि त्यसलाई लेओस् अथवा त्यागिदेओस्। (सहीह बुखारी, किताबुश शाहादः वल हेयल वल अहकाम, सहीह मुस्लिम किताबुल अकज़ीयः)

[1]अर्थात् ज़व यस पापको कारण पकड हुनेछ, त कसले अल्लाहको पकडबाट त्यसलाई बचाउन सक्नेछ ?

[2]यस विषयको दोस्रो आयतमा अल्लाह तआला आदेश गर्दछ :

وَمَنْ يَّكْسِبْ خَطِيْٓـَٔةً اَوْ اِثْمًا ثُمَّ يَرْمِ بِهٖ بَرِيْٓـًٔا فَقَدِ احْتَمَلَ بُهْتَانًا وَّاِثْمًا مُّبِيْنًا ﴿١١٢﴾

(११२) तथा जो कोही दोष अथवा पाप गर्दछ अनि कुनै निर्दोषमाथि दोष लगाउँछ, उसले खुल्लारुपले आरोप तथा घोर पाप गऱ्यो ।[1]

وَلَوْلَا فَضْلُ اللّٰهِ عَلَيْكَ وَرَحْمَتُهٗ لَهَمَّتْ طَّآئِفَةٌ مِّنْهُمْ اَنْ يُّضِلُّوْكَ ؕ وَمَا يُضِلُّوْنَ اِلَّآ اَنْفُسَهُمْ وَمَا يَضُرُّوْنَكَ مِنْ شَيْءٍ ؕ وَاَنْزَلَ اللّٰهُ عَلَيْكَ الْكِتٰبَ وَالْحِكْمَةَ وَعَلَّمَكَ مَا لَمْ تَكُنْ تَعْلَمُ ؕ وَكَانَ فَضْلُ اللّٰهِ عَلَيْكَ عَظِيْمًا ﴿١١٣﴾

(११३) र यदि तपाईंमाथि अल्लाहको दया एवं कृपा नभएको भए उनीहरूको एउटा गुटले तपाईंमाथि विपथ गर्ने षड्यन्त्र रचिसकेको थियो[2] किन्तु उनी स्वयंलाई विपथ गर्दछन् तथा उनी तपाईंलाई कुनै हानि पुऱ्याउन सक्दैनन् र अल्लाहले तपाईंमाथि किताब तथा ज्ञान अवतरित गरेको छ र तपाईं जुन कुरा जान्नु हुन्नथ्यो, त्यसको ज्ञान[3] दिएको छ तथा तपाईंमाथि अल्लाहको ठूलो अनुकम्पा छ ।

﴿ وَلَا تَزِرُ وَازِرَةٌ وِّزْرَ اُخْرٰى ﴾

"कुनै बोझ उठाउनेवाला अन्य कसैको बोझ उठाउने छैन ।" (सूर: बनी इस्राईल-१५)

अर्थात् कोही कसैको उत्तरदायी हुनेछैन, प्रत्येक व्यक्तिलाई त्यही प्राप्त हुन्छ, जुन कमाएर साथमा लगेको होला ।

[1]जुनप्रकार बनू उबैरिकले गऱ्यो कि चोरी त स्वयंले गऱ्यो र आरोप अर्कैमाथि लगाइदियो । यो हकार्नु सामान्य हो, जसमा बनू उबैरिक पनि सम्मिलित छ र उनी पनि जो यसप्रकारमा दुराचरणमा लीन हुनेछन् ।

[2]यो अल्लाह तआलाको त्यस विशेष रक्षाको वर्णन हो, जसको प्रबन्ध नबीहरूको लागि गरिन्छ जुन नबीहरुमाथि अल्लाहको विशेष कृपा तथा विशेष दयाको दर्पण हो । طائفة (तायेफ:) (गुट) बाट तात्पर्य ती मानिसहरू हुन् जो बनू उबैरिकको समर्थनमा रसूलुल्लाह सल्लल्लाहु अलैहि वसल्लमको सेवामा उनको सफाई प्रस्तुत गरिराखेका थिए, जसबाट यो अनुमान भइसकेको थियो कि नबी सल्लल्लाहु अलैहि वसल्लम त्यस व्यक्तिलाई चोरीको अपराधबाट मुक्त गरिदिनु हुनेछ, जो वास्तवमा चोर थियो ।

[3]यो अर्को अनुकम्पा तथा अनुग्रहको वर्णन हो, जुन उहाँ सल्लल्लाहु अलैहि वसल्लममाथि धर्मशास्त्र (पवित्र कुरआन) तथा हदीस (सुन्नत) उतारेर आवश्यक कुराको ज्ञान दिएर भनियो । जुनप्रकार कि अर्को स्थानमा आदेश गऱ्यो :

لَا خَيْرَ فِي كَثِيرٍ مِّن نَّجْوَاهُمْ إِلَّا مَنْ أَمَرَ بِصَدَقَةٍ أَوْ مَعْرُوفٍ أَوْ إِصْلَاحٍ بَيْنَ النَّاسِ ۚ وَمَن يَفْعَلْ ذَٰلِكَ ابْتِغَاءَ مَرْضَاتِ اللَّهِ فَسَوْفَ نُؤْتِيهِ أَجْرًا عَظِيمًا ﴿١١٤﴾

(११४) उनीहरूका अधिकांश कानेखुसिमा कुनै भलाई छैन,[1] परन्तु जसले उपकार अथवा भलाई अथवा मानिसहरूबीच सुधार को निम्ति आदेश दियो[2] तथा जो यो कार्य अल्लाहको प्रसन्नता खोज्नलाई गर्नेछ[3] हामीले त्यसलाई वास्तवमा धेरै ठूलो (प्रतिकार) दिनेछौं ।[4]

﴿وَكَذَٰلِكَ أَوْحَيْنَا إِلَيْكَ رُوحًا مِّنْ أَمْرِنَا ۚ مَا كُنتَ تَدْرِي مَا الْكِتَابُ وَلَا الْإِيمَانُ﴾

"यसैप्रकार हामीले तिमीतिर (कुर्आन लिएर) एक फरिश्तालाई आफ्नो आदेशले पठायौं, तिमी जान्दैनथ्यौ कि किताब के हो र ईमान के हो ?" (सूर: अल-शूरा:-५२)

﴿وَمَا كُنتَ تَرْجُو أَن يُلْقَىٰ إِلَيْكَ الْكِتَابُ إِلَّا رَحْمَةً مِّن رَّبِّكَ﴾

"र तिमीलाई यो आशा थिएन कि तिमीमाथि किताब अवतरित गरिनेछ, परन्तु तिम्रो प्रभुको कृपाले (यो किताब अवतरित भयो)" (सूर: अल-क़सस-८६)

यी सबै आयतहरुवाट (पवित्र कुर्आनका सुत्रहरु) यो ज्ञात भयो कि अल्लाहले उहाँ सल्लल्लाहु अलैहि वसल्लममाथि कृपा तथा उपकार गऱ्यो तथा किताब एवं विवेक दियो, यसका अतिरिक्त अन्य धेरैजसो कुराको ज्ञान उहाँ (सल्लल्लाहु अलैहि वसल्लम) लाई प्रदान गरियो, जसबाट उहाँ सल्लल्लाहु अलैहि वसल्लम अनभिज्ञ हुनुहुन्थ्यो । यो पनि एक प्रकारले उहाँको परोक्षज्ञ (अन्तर्यामी) हुने कुरोको इन्कार हो, किनभने यदि उहाँलाई परोक्षको ज्ञान भएको भए, उहाँ (सल्लल्लाहु अलैहि वसल्लम) लाई कोही अन्यबाट विद्याग्रहण गर्नुको के आवश्यकता थियो । र जसलाई अरुहरूबाट ज्ञान प्राप्त हुन्छ, वह्यी (ईशवाणी) द्वारा अथवा अन्य कुनै साधनद्वारा, त त्यो परोक्षको ज्ञानी हुन सक्दैन ।

[1] نَجْوَىٰ (नजवा) (गुप्तमंत्रणा) बाट तात्पर्य ती कुराहरू हुन्, जो अवसरवादी आपसमा मुसलमानहरूका विरुद्ध अथवा एक-अर्काको विरूद्ध गर्दथे ।

[2]अर्थात् दान-पुण्य, भलाई (जो हर प्रकारको पुण्यमा सम्मिलित छ) तथा मानिसहरूवीच सुधार गर्ने विषयमा परामर्श, पुण्यमा आधारित छन् । जस्तो कि यी कार्यहरूको विशेषता तथा महत्वमाथि हदीसमा पनि जोड दिइएको छ ।

[3]किनभने यदि निःस्वार्थता (अर्थात् अल्लाहको प्रसन्नताको उद्देश्य) हुने छैन भने ठूलोभन्दा ठूलो कर्म पनि खेर जानेछ, बरु आपत्ति बन्न जानेछ । परमेश्वरले हामीलाई पाखण्ड तथा देखावटी कामबाट बचाऊन् ।

[4]हदीसहरुमा वर्णित कर्महरुको ठूलो महत्व छ । अल्लाहको मार्गमा उचित रूपले गरिएको कमाईबाट एक खजूर दान गर्नुको पुण्य ओहद पर्वतको मात्रामा हुनेछ । (सहीह मुस्लिम किताबुल ज़कात)

(११५) र जसले सत्यमार्ग स्पष्ट भए पश्चात रसूल (मुहम्मद सल्लल्लाहु अलैहि वसल्लम) को विरोध गर्नेछ तथा मुसलमानहरूको मार्ग बाहेक खोजी गर्नेछ, हामी त्यसलाई त्यतै जता त्यो फर्कन खोज्छ, फर्काइदिनेछौं, अनि हामीले त्यसलाई नरकमा फ्याँकिदिनेछौं तथा त्यो अति नराम्रो स्थान हो ।

وَمَن يُشَاقِقِ الرَّسُولَ مِنۢ بَعْدِ مَا تَبَيَّنَ لَهُ الْهُدَىٰ وَيَتَّبِعْ غَيْرَ سَبِيلِ الْمُؤْمِنِينَ نُوَلِّهِ مَا تَوَلَّىٰ وَنُصْلِهِ جَهَنَّمَ وَسَاءَتْ مَصِيرًا ١١٥

सत्य कुराको प्रचार गर्नुको पनि साह्रै ठूलो महत्व छ । यसैप्रकार सम्बन्धिहरू, मित्रहरू तथा आपसी कटुताको कारण अलग भएका मानिसहरूबीच सन्धि गराइदिनु बहुत ठूलो कर्म हो । एक हदीसमा यसलाई ऐच्छिक व्रत (रोजाहरू), ऐच्छिक नमाज़हरू तथा ऐच्छिक दानभन्दा पनि श्रेष्ठ भनिएको छ । आदेश छ :

«أَلَا أُخْبِرُكُمْ بِأَفْضَلَ مِنْ دَرَجَةِ الصِّيَامِ وَالصَّلَاةِ وَالصَّدَقَةِ؟» قَالُوا بَلَىٰ: قال: «إِصْلَاحُ ذَاتِ الْبَيْنِ، قالَ :- وفَسَادُ ذاتِ البَيْنِ هِيَ الحَالِقَةُ».

"के मैले तिमीलाई नमाज़, रोज़ा र दानभन्दा श्रेष्ठकार्य नभनिदिऊ ? उनले भने, अवश्य । वहाँले भन्नुभयो आपसी कटुताको कारण अलग्ग भएका मानिसहरूमा सन्धि गराईदिनु ।" (अबू दाऊद, किताबुल अदब, तिर्मिजी किताबुल बिर्र तथा मुसनद अहमद ६/४४४ देखि ४४५ सम्म)

यहाँसम्मकि सन्धि गराउनेवालालाई झूठ बोल्ने सम्मको आज्ञा प्रदान गरिएको छ । ताकि उसलाई एक-अर्कालाई निकट ल्याउनको निम्ति कुनै कारणवश यसको आवश्यकता पर्दछ, भने त्यो यसलाई पनि प्रयोग गरोस् ।

ليس الكذّابُ الّذي يُصلِحُ بين النّاس، فيَنمي خيرا أو يقولُ خيرا

"त्यो मिथ्यावादी होइन जो एक गराउनको लागि राम्रो कुरो फैलाउँछ तथा राम्रो कुरा गर्दछ ।" (अल-बुख़ारी किताबुल सुलह, मुस्लिम तथा अल-तिर्मिजी किताबुल बिर्र र अबूदाऊद किताबुल अदब)

[1]मार्गदर्शन प्रकाशित भइहाले पश्चात रसूलुल्लाह सल्लल्लाहु अलैहि वसल्लमको विरोध तथा मुसलमानहरूको मार्ग छोडेर कुनै अन्यको मार्गलाई अनुशरण इस्लामबाट वहिष्कृत हुनु हो । जसमा यहाँ नरकको धम्की दिइएको छ । मुसलमानहरूसित तात्पर्य नबीका सहचरहरु (رضي الله عنهم) हुन्, जो इस्लाम धर्मका प्रथम अनुयायी र त्यसको शिक्षाको पूर्णरूपले आदर्श थिए । र यी आयतहरुका अवतरणको समय कुनै अन्य मुसलमानहरूको गुट थिएन कि उनको आशय हो । यसैकारण रसूलुल्लाह सल्लल्लाहु अलैहि वसल्लमको विरोध तथा निःस्वार्थी

إِنَّ اللّٰهَ لَا يَغْفِرُ أَنْ يُّشْرَكَ بِهٖ وَيَغْفِرُ مَا دُوْنَ ذٰلِكَ لِمَنْ يَّشَاءُ ۚ وَمَنْ يُّشْرِكْ بِاللّٰهِ فَقَدْ ضَلَّ ضَلٰلًا بَعِيْدًا ﴿١١٦﴾

(११६) अल्लाह तआ़ला आफ्नो साथमा मिश्रण गरिने कुरो कदापि क्षमा गर्नेछैन र यसबाहेक (पापहरू) लाई जसको निम्ति चाहेमा क्षमा गरिदिनेछ तथा जसले अल्लाहका साथ मिश्रण (शिर्क) गर्‍यो त्यो मार्ग-विचलित भई धेरै टाढा पुग्न गयो।

إِنْ يَّدْعُوْنَ مِنْ دُوْنِهٖٓ إِلَّآ إِنٰثًا ۚ وَإِنْ يَّدْعُوْنَ إِلَّا شَيْطٰنًا مَّرِيْدًا ﴿١١٧﴾

(११७) यिनी त अल्लाह (तआ़ला) लाई छाडि केवल देवीहरूलाई पुकार्दछन्।[1] र वास्तवमा यिनी दुष्ट शैतानलाई पुकार्दछन्।[2]

मुसलमानहरूको मार्ग बाहेक अन्यको अनुगमन् दुवै वास्तवमा एकै वस्तुको नाम हो। यसकारण सहाबा किराम رضی الله عنهم को मार्ग तथा विधिको विरोध नै अविश्वास अथवा विपथ हो। केही विद्वानहरुले ईमानवालाहरूको बाटो अथवा मार्गबाट तात्पर्य सम्पूर्ण उम्मत लिएका छन् अर्थात् सम्पूर्ण उम्मतसित विरोध पनि अधर्म हो। सम्पूर्ण उम्मतसित तात्पर्य छ कि कुनै समस्यामा उम्मतका सबै विद्वान तथा ज्ञानीहरूको सहमति। अथवा कुनै समस्यामा सहाबा किराम رضی الله عنهم को सहमति यी दुवै परिस्थितिहरू उम्मतको सहमतिका रूप हुन् तथा दुबैबाट इन्कार अथवा तिनीमध्ये कुनै एउटाको इन्कार अधर्म हो। तैपनि सहाबा किराम رضی الله عنهم को सहमति धेरैजसो समस्याहरुमा मिल्छन्, अर्थात् सहमतिको यो स्थिति त मिल्छ। तर सहाबाको सर्वसम्मति पश्चात कुनै समस्यामा सम्पूर्ण उम्मतको एक मत तथा सहमतिका दावी धेरैजसो समस्याहरुमा गरिएका छन्, तर वास्तवमा सर्वसम्मत समस्याहरू वहुतै कम छन्, जसमा वास्तवमा उम्मतका सबै ज्ञानी तथा आलिमहरूको सहमति होस्। तैपनि यसप्रकारका जुन समस्याहरु छन्, उनका इन्कार पनि हदीसहरूमा छ, "अल्लाह तआ़ला मेरो उम्मतलाई विचलनमा एकमत गर्नेछैन र सहमतमा अल्लाहको हात छ।" (सहीह तिर्मिजी, लिल अलबानी भाग २, संख्या १७५९)

[1] اناث (इनास) (स्त्रीहरू) सित तात्पर्य या त मूर्तिहरु हुन्, जसका नाम स्त्रीलिंग थिए। जस्तै (لات (लात), عزى (उज्जा), مناة (मनात) तथा نائلة (नायेल:) आदि। अथवा तात्पर्य फरिश्ताहरू हुन्, किनभने अरबका मूर्तिपूजक फरिश्ताहरूलाई अल्लाहका पुत्रीहरू ठान्दथे र तिनका पूजा गर्दथे।

[2] मूर्ति, फरिश्ताहरू तथा अन्य मानिसहरूको पूजा वास्तवमा शैतानको पूजा हो किनभने शैतान नै मनुष्यलाई अल्लाहको द्वारबाट फकाएर अन्यको दरबारमा तथा ढोकामा नतमस्तक गराउँछ, जस्तो कि अगाडीको आयतमा छ।

لَّعَنَهُ اللَّهُ وَقَالَ لَأَتَّخِذَنَّ مِنْ عِبَادِكَ نَصِيبًا مَّفْرُوضًا ﴿١١٨﴾

(११८) जसलाई अल्लाह (तआला) ले धिक्कारेको छ। र त्यसले भनेको छ कि म तिम्रा भक्तहरूबाट निर्धारित भाग लिएर नै छाड्नेछु।[1]

وَلَأُضِلَّنَّهُمْ وَلَأُمَنِّيَنَّهُمْ وَلَآمُرَنَّهُمْ فَلَيُبَتِّكُنَّ آذَانَ الْأَنْعَامِ وَلَآمُرَنَّهُمْ فَلَيُغَيِّرُنَّ خَلْقَ اللَّهِ ۚ وَمَن يَتَّخِذِ الشَّيْطَانَ وَلِيًّا مِّن دُونِ اللَّهِ فَقَدْ

(११९) र उनीहरूलाई मार्गबाट विचलित गराइराख्नेछु र झूठा आशाहरू दिलाइरहनेछु।[2] र उनीहरूलाई शिक्षा दिनेछु कि पशुहरुका कान चिरुन्[3] र उनीसित भन्नेछु कि अल्लाहले बनाएको संरचना बिगाडिदेऊन्।[4] सुन, जसले अल्लाहलाई छाडि शैतान

[1]"निर्धारित भाग" बाट तात्पर्य भोग-प्रसाद (नजर-नियाज़) पनि हुनसक्दछ, जुन मूर्तिपूजक, चिहानहरु (समाधिहरु) मा दफनाइए (गाडिएका) व्यक्तिको नाममा निकाल्दछन् तथा नरकवासीहरूको त्यो भाग पनि हुनसक्दछ, जसलाई शैतानले विचलन गराई आफूसँग नरकमा लैजानेछ।

[2]यो ती झूठा आशाहरु हुन्, जुन शैतानको प्रलोभन तथा हस्तक्षेपहरू उत्पन्न हुन्छन् र मानिसहरूका पथ-भ्रष्टताको कारण बन्दछन्।

[3]यो بحيرة (वहीर:) तथा سائبة (सायब:) पशुहरुका चिन्ह तथा रूप हुन्। ती मिश्रणवादी तिनका मूर्तिहरूका नामले दान गर्दथे, त पहिचानको निम्ति कान आदि चिरिदिने गर्दथे।

[4]अल्लाहको सृष्टिमा परिवर्तनका कैयन् रूप वर्णन गरिएका छन्। एक त यही जसको वर्णन यहाँ भयो अर्थात् कान आदि काट्नु, चिर्नु, छेड्नु, यिनका अतिरिक्त अन्य प्रकारका रूप हुन्। जस्तै अल्लाह तआलाले सौन्दर्य, सूर्य, ढुङ्गा तथा अग्नि आदि पदार्थ विभिन्न उद्देश्यले बनाएका छन्, तर मूर्तिपूजकहरूले तिनका उत्पत्तिका उद्देश्यलाई बदलेर तिनलाई पूज्य बनाइहाले। अथवा बदलावको अर्थ प्रकृतिलाई बदलदिनु हो, अथवा वर्जित तथा अवर्जितमा परिवर्तन आदि हुन्। यसैप्रकार परिवर्तनमा पुरुषहरूको नसबन्दी गर्नु र त्यसैप्रकार स्त्रीहरूलाई अपरेशन गरी तिनलाई जन्म दिनुबाट रोक्नु, सौन्दर्यताको नाममा आँखीभौंका कपाल उखाली आफ्नो रूप परिवर्तन गर्नु र शरीरको कुनै भागमा चित्र आदि निकाल्नु पनि सम्मिलित छ। यी सबै शैतानी कार्य हुन् र यिनीबाट बचाव गर्नु आवश्यक छ। तर पशुहरूलाई खसी पार्नु कि जसबाट अधिक लाभ प्राप्त होस् अथवा मासु धेरै राम्रो होस् अथवा यसैप्रकारको कुनै उचित प्रयोजन भएमा ठीक छ। यसको समर्थन यसबाट पनि हुन्छ कि नबी करीम सल्लल्लाहु अलैहि वसल्लम ले बधिया पशु बलि (कुर्बानी) मा दिनुभयो।

خَسِرَ خُسْرَانًا مُّبِيْنًا ﴿١١٩﴾

लाई आफ्नो मित्र बनाउने छ त्यो खुल्ला रूपले घाटामा हुनेछ ।

يَعِدُهُمْ وَ يُمَنِّيْهِمْ ؕ وَمَا يَعِدُهُمُ الشَّيْطٰنُ اِلَّا غُرُوْرًا ﴿١٢٠﴾

(१२०) त्यो उनीहरूसित (मौखिक) वाचा गरिराख्ने छ र प्रलोभन दिराख्ने छ (परन्तु याद राख) शैतानका जुन वाचा उनीसित छन्, त्यो पूर्णरूपले धोका हो ।

اُولٰٓئِكَ مَاْوٰىهُمْ جَهَنَّمُ ؗ وَلَا يَجِدُوْنَ عَنْهَا مَحِيْصًا ﴿١٢١﴾

(१२१) यिनी त्यसता हुन् जसको स्थान नरक हो, जहाँबाट उनीहरूलाई छुटकारा प्राप्त हुनेछैन ।

وَالَّذِيْنَ اٰمَنُوْا وَعَمِلُوا الصّٰلِحٰتِ سَنُدْخِلُهُمْ جَنّٰتٍ تَجْرِيْ مِنْ تَحْتِهَا الْاَنْهٰرُ خٰلِدِيْنَ فِيْهَآ اَبَدًا ؕ وَعْدَ اللّٰهِ حَقًّا ؕ وَمَنْ اَصْدَقُ مِنَ اللّٰهِ قِيْلًا ﴿١٢٢﴾

(१२२) र जो ईमान स्थापित गर्दछन् तथा राम्रो कार्य गर्दछन्, हामीले उनलाई ती स्वर्गहरूमा लैजानेछौं, जसका धरातलमा नदीहरु बगिराखेका छन्, जहाँ उनी सधैं रहनेछन् । यो हो अल्लाहको वचन जो वस्तुतः सत्य छ र अल्लाहभन्दा अधिक सत्य आफ्नो कुरोमा को हुनसक्दछ ?[1]

لَيْسَ بِاَمَانِيِّكُمْ وَلَآ اَمَانِيِّ اَهْلِ الْكِتٰبِ ؕ مَنْ يَّعْمَلْ سُوْٓءًا يُّجْزَ

(१२३) तिम्रा आकांक्षाहरु तथा अहले किताबका (किताब प्रदान गरिएका) आकाँक्षाहरुबाट केही हुनेछैन, जसले

ती पशुहरुलाई बधिया (खसी) पार्नु उचित नभएको भए उहाँ सल्लल्लाहु अलैहि वसल्लमले तिनको बलि दिनु हुन्नथ्यो ।

[1]शैतानी वचनहरू त खुल्ला धोका हुन्, त यसको सापेक्ष अल्लाह तआला‌ले जुन वचन ईमानवालाहरूलाई दिएका छन्, सच्चा तथा यथार्थ हुन् । र अल्लाह तआलाभन्दा अधिक सच्चा को हुनसक्दछ ? परन्तु मनुष्यको कुरा नै विचित्र छ, यो सत्यवादीहरूको कुरा कम मान्दछ र झूठाहरुको पछाडि अधिक हिंड्दछ । अतः तपाई हेरिहाल्नुस् शैतानी प्रचलन धेरै छन् र अल्लाहका आदेशहरुका अनुगामी प्रत्येक काल तथा स्थानमा कमै रहिआएका छन्

و قليل من عبادى الشكور

"तथा मेरा कृतज्ञ भक्त अति अल्प छन् ।" (सूरः सबा-१३)

بِهٖ ۙ وَلَا يَجِدْ لَهٗ مِنْ دُوْنِ اللّٰهِ وَلِيًّا وَّلَا نَصِيْرًا ﴿١٢٣﴾

नराम्रो गर्नेछ, त्यसको दण्ड पाउनेछ र अल्लाह बाहेक आफ्नो कोही संरक्षक एवं सहायक पाउने छैन ।

وَمَنْ يَّعْمَلْ مِنَ الصّٰلِحٰتِ مِنْ ذَكَرٍ اَوْ اُنْثٰى وَهُوَ مُؤْمِنٌ فَاُولٰٓئِكَ يَدْخُلُوْنَ الْجَنَّةَ وَلَا يُظْلَمُوْنَ نَقِيْرًا ﴿١٢٤﴾

(१२४) तर जसले राम्रो कर्म गर्नेछ चाहे त्यो पुरुष होस् अथवा स्त्री यदि त्यो निष्ठावान छ भने, निःसन्देह यसप्रकारका मानिस स्वर्गमा जानेछन् र अलिकति पनि तिनीहरूको अधिकार खोसिने छैन ।[1]

وَمَنْ اَحْسَنُ دِيْنًا مِّمَّنْ اَسْلَمَ وَجْهَهٗ لِلّٰهِ وَهُوَ مُحْسِنٌ وَّاتَّبَعَ مِلَّةَ اِبْرٰهِيْمَ حَنِيْفًا ۗ وَاتَّخَذَ اللّٰهُ اِبْرٰهِيْمَ خَلِيْلًا ﴿١٢٥﴾

(१२५) र त्यसभन्दा उत्तम धर्म भएको को हुनसक्छ, जसले अल्लाह समक्ष पूर्ण आत्म-समर्पण गर्‍यो र त्यो सदाचारी पनि छ, र इब्राहीमको धर्मको अनुसरण गरेको छ जो एकाग्रचित्त थिए तथा इब्राहीमलाई अल्लाहले आफ्नो घनिष्ट मित्र बनाएको थियो ।[2]

[1]जस्तो कि पहिले नै वर्णन भइसकेको छ कि अहले किताब आफ्नो विषयमा ठूलो शुभ आशामा मग्न थिए । यहाँ अल्लाह तआलाले उनका शुभ-आशाहरुमाथि पर्दा हटाउँदै पुनः भन्यो कि आखिरतका सफलता मात्र आशा तथा आकाँक्षाहरुबाट प्राप्त हुने छैनन् । यसका लागि ईमान तथा सत्कर्मको कोष हुनु आवश्यक छ । यदि यसको विपरीत कर्महरुको सूचीमा नराम्रा कुराहरू धेरै हुन्छन् भने त्यसको दण्ड भोग्नु नै पर्नेछ । त्यहाँ कोही मित्र तथा सहायक हुनेछैन, जसले कु-कर्मको दण्डबाट बचाउन सकोस् । आयतमा अहले किताबका साथ-साथ ईमानवालालाई पनि अल्लाहले सम्बोधित गरेको छ, ताकि त्यो पनि यहूदी तथा इसाईहरूबाट जस्तै शुभ आशा, भ्रम तथा कर्मविहीन, आशा तथा आकांक्षाहरूबाट आफूलाई बचाउन सकून् । तर अफ्सोच, मुसलमान यी चेतावनीहरुका पश्चात पनि तिनैको विचारमा विलीन भइहाले जसमा पूर्वका समुदाय डुबेका थिए । र आज अकर्म तथा कुकर्म मुसलमानको पनि प्रतीक बनेको छ र यसको उपरान्त त्यो "उम्मते मरहूमा" भनाउन पुनराग्रह गरिराखेको छ ।

هدا نا الله تعالىٰ

[2]यहाँ सफलताको एउटा स्तर तथा त्यसको आदर्शको वर्णन गरिदैछ । मापदण्ड हो कि स्वयंलाई अल्लाहमा अर्पण गरिदेओस्, परोपकारी बनोस् र इब्राहीमको धर्मको अनुसरण गरोस् । र आदर्श आदरणीय इब्राहीम हुन्, जसलाई अल्लाह

وَلِلّٰهِ مَا فِي السَّمٰوٰتِ وَمَا فِي الْاَرْضِ ؕ وَكَانَ اللّٰهُ بِكُلِّ شَيْءٍ مُّحِيْطًا ۝

(१२६) र जे-जति पनि आकाशहरू तथा पृथ्वीमा छ, अल्लाहकै हो तथा अल्लाहले प्रत्येक वस्तुलाई घेरेको छ ।

وَيَسْتَفْتُوْنَكَ فِي النِّسَآءِ ؕ قُلِ اللّٰهُ يُفْتِيْكُمْ فِيْهِنَّ ۙ وَمَا يُتْلٰى عَلَيْكُمْ فِي الْكِتٰبِ فِيْ يَتٰمَى النِّسَآءِ الّٰتِيْ لَا تُؤْتُوْنَهُنَّ مَا كُتِبَ لَهُنَّ وَتَرْغَبُوْنَ اَنْ تَنْكِحُوْهُنَّ وَالْمُسْتَضْعَفِيْنَ مِنَ الْوِلْدَانِ ۙ وَاَنْ

(१२७) उनी नारीहरूको विषयमा तपाईंसित प्रश्न गर्दछन्,[१] तपाईं भनिदिनुस् कि स्वयं अल्लाह तिमीलाई उनको विषयमा आदेश दिन्छ र जे-जति (कुर्आन) बाट तिम्रो समक्ष पढिन्छ, त्यो ती अनाथ नारीहरू (केटीहरु) को सन्दर्भमा छ, जसलाई तिमी अनिवार्य अधिकार दिँदैनौ[२] तथा उनीसित विवाह गर्न चाहन्छौ[३]

तआलाले आफ्नो ख़लील बनायो । ख़लीलको अर्थ यस्तो व्यक्ति हो जसको हृदयमा अल्लाह तआलाको प्रेम यसप्रकार बसेको होस् कि त्यसमा कुनै अन्यको स्थान नरहोस् । ख़लील (कर्मको रूप हो) तथा अर्थको आधारमा कर्ता हो । जस्तै अलिमको अर्थ ज्ञानी र केही भन्छन् कि कर्मकै अर्थमा छ । जस्तै हवीवको अर्थ छ महवूव । र आदरणीय इब्राहीम निःसन्देह अल्लाहका प्रिय पनि थिए र प्रेमी पनि (अलैहिस्सलातु वस्सलाम) । (फ़तहुल क़दीर) र नबी सल्लल्लाहु अलैहि वसल्लमले भन्नुभएको छ, "अल्लाहले मलाई पनि ख़लील बनाएको छ, जुनप्रकार उसले आदरणीय इब्राहीमलाई ख़लील बनायो ।" (सहीह मुस्लिम किताबुल मसाजिद)

[१]स्त्रीहरुका विषयमा जुन प्रश्न हुँदै गर्दथे, यहाँबाट तिनका उत्तर दिइराखिएका छन् ।

[२]وما يتلى عليكم (यसको प्रभाव) الله يفتيكم माथि छ, अर्थात् अल्लाह तआला उनको विषयमा स्पष्टीकरण गरिराखेको छ र अल्लाहको किताबका ती आयात यसलाई स्पष्ट गर्दछन्, जुन यसभन्दा पूर्व अनाथ बालिकाहरूको विषयमा अवतरित भइसकेका छन् । तात्पर्य सूरः अन-निसाको आयत संख्या तीन छ, जसमा यी मानिसहरूलाई यस अन्यायबाट रोकिएको छ कि उनी अनाथ वालिकाहरूसित तिनीहरूको सुन्दरताको कारण विवाह त गरिहाल्थे तर महर दिनमा आलटाल गर्दथे ।

[३]यसका दुईटा अनुवाद गरिएका छन् । एक त यही हो जुन अनुवादकले गरेको छ, यसमा في (फ़ी) अरबीको शब्द हो, (मूल कथनमा) यस शब्दलाई लोप मानेर अनुवाद गरिएको छ । यसको अर्को अनुवाद عن शब्दलाई लोप गरिएको छ अर्थात् "तिमीलाई उनीसित विवाह गर्नुको कुनै इच्छा नहोस् ।" अतः यो दोस्रो अवस्थाको वर्णन छ कि अनाथ बालिकाहरु

تَقُوْمُوْا لِلْيَتٰمٰى بِالْقِسْطِ ۭ وَمَا تَفْعَلُوْا مِنْ خَيْرٍ فَاِنَّ اللّٰهَ كَانَ بِهٖ عَلِيْمًا ﴿١٢٧﴾

तथा निर्बल बालकहरूको बारेमा पनि यो आदेश छ[1] र यो कि तिमी अनाथहरूको विषयमा न्याय गर ।[2] तथा तिमी जे पनि सत्य काम गर्नेछौ, अल्लाह त्यसलाई राम्ररी जान्दछ ।

وَاِنِ امْرَاَةٌ خَافَتْ مِنْ بَعْلِهَا نُشُوْزًا اَوْ اِعْرَاضًا فَلَا جُنَاحَ عَلَيْهِمَآ اَنْ يُّصْلِحَا بَيْنَهُمَا صُلْحًا ۭ وَالصُّلْحُ خَيْرٌ ۭ وَاُحْضِرَتِ الْاَنْفُسُ

(१२८) र यदि कुनै पत्नीलाई आफ्नो पतिको वियोग अथवा विमुखताको भय छ भने दुबैलाई परस्पर सन्धि गर्नमा कुनै दोष छैन ।[3] तथा सन्धि उत्तम छ, प्रलोभन एवं कन्जुसी

कुरूप हुन्छन् अनि त्यसका संरक्षक अथवा त्यसका साथका उत्तराधिकारीमा सम्मिलित अन्य नजिकका सम्वन्धी स्वयं पनि त्योसँग विवाह गर्न चाहँदैन र कुनै अन्य स्थानमा पनि त्यसको विवाह गर्दैन ताकि कोही अन्य उसको सम्पत्तिमा भागीदार नबनोस् । अल्लाह तआलाले पहिलो अवस्थाको जस्तै अत्याचारको यस दोस्रो तरिकालाई पनि मनाही गरेको छ ।

[1]यसको संकेत अनाथ स्त्रीहरूतिर छ । अर्थात् وما يتلى عليكم فى يتامى النساء و فى المستضعفين من الولدان अनाथ बालिकाहरूको विषयमा तिम्रो समक्ष जे पढिन्छ । (सूर: अन-निसा आयत संख्या-३) र निर्वल वालिकाहरूको विषयमा जे पढिन्छ) यसवाट तात्पर्य कुर्आनको आदेश ﴿ يُوْصِيْكُمُ اللّٰهُ فِيْٓ اَوْلَادِكُمْ ﴾ छ जसमा पुत्रहरूकासाथ पुत्रीहरूलाई पनि उत्तराधिकारमा भागीदार वनाइएको छ । जवकि अज्ञानकालमा मात्र ठूला पुत्रहरूलाई उत्तराधिकारी ठानिन्थ्यो, साना निर्बल बालक तथा स्त्रीहरू उत्तराधिकारीबाट वञ्चित थिए, इस्लामी धार्मिक नियमहरूले सबैलाई उत्तराधिकारी बनाए ।

[2]यसको संकेत पनि अनाथ स्त्रीहरूतिर छ । अर्थात् अल्लाहको किताब (कुर्आन करीम) को यो आदेश पनि तिम्रो लागि पढिन्छ कि अनाथहरूसँग न्याय गर, अनाथ बालिकाहरू सुन्दर भएपनि अथवा कुरूप भएपनि दुबै अवस्थामा न्याय गर । (जस्तो कि सविस्तार भइसकेको छ)

[3]पति यदि कुनै कारणवश आफ्नो पत्नीलाई रुचाउँदैन र त्यसबाट दूरी तथा विमुखता र इन्कार नित्यको कर्म बनाइहालेको छ अथवा एकभन्दा अधिक पत्नी भएको अवस्थामा कुनै कम सुन्दर पत्नीसित टाढा रहन्छ भने पत्नी आफ्नो केही अधिकार त्याग गरेर (महरबाट अथवा भरणपोषण अथवा सम्भोग क्रमबाट) पतिसँग सन्धि गरिहालोस्, त यस सन्धिबाट पति-पत्नीलाई कुनै पाप हुनेछैन, किनभने सन्धि प्रत्येक स्थितिमा श्रेष्ठ छ । मोमिनहरूको आमा आदरणीय

الشُّحَّ ؕ وَاِنۡ تُحۡسِنُوۡا وَتَتَّقُوۡا فَاِنَّ اللّٰهَ كَانَ بِمَا تَعۡمَلُوۡنَ خَبِيۡرًا ﴿۱۲۸﴾

मनमा स्थित गरिदिइएको छ, र यदि तिमी उपकार गर्दछौ[1] तथा संयम गर्छौ त अल्लाह तिम्रा कृयाकलापबाट सूचित छ ।

وَلَنۡ تَسۡتَطِيۡعُوۡۤا اَنۡ تَعۡدِلُوۡا بَيۡنَ النِّسَآءِ وَلَوۡ حَرَصۡتُمۡ فَلَا تَمِيۡلُوۡا كُلَّ الۡمَيۡلِ فَتَذَرُوۡهَا كَالۡمُعَلَّقَةِ ؕ وَاِنۡ تُصۡلِحُوۡا وَتَتَّقُوۡا فَاِنَّ اللّٰهَ

(१२९) तथा तिमी पत्नीहरूबीच कदापि न्याय गर्न सक्ने छैनौं, यद्यपि यसको आकांक्षा राख्दछौ, अतः तिमी (एउटीतिर) पूर्णरूपले एकतर्फी नहोउ कि अर्कोलाई दोधारमा छाडिदेउ[2] र यदि तिमी सुधार गर्दछौ र (अन्यायबाट)

सौदः رضى الله عنها ले पनि आफ्नो वृद्धा अवस्थामा आफ्नो क्रम आदरणीय आयशालाई दिनुभएको थियो, जसलाई नबी सल्लल्लाहु अलैहि वसल्लमले स्वीकार गर्नुभएको थियो । (सहीह बुखारी र मुस्लिम किताबुन्निकाह).

[1] شُحّ कंजुसी तथा लालचलाई भन्छन् । यहाँ तात्पर्य आ-आफ्नो स्वार्थ छ, जुन प्रत्येक व्यक्तिलाई आफ्नो कन्जुसी तथा लालचले काम लिन्छ ।

[2] यो एउटा अर्को परिस्थिति हो कि यदि एक व्यक्तिका एकभन्दा बढी पत्नीहरू छन्, त त्यो हार्दिक सम्बन्ध तथा प्रेम सबैसँग एक-प्रकारले राख्न सक्दैन किनभने प्रेम हृदयबाट उत्पन्न हुन्छ, जसमाथि कोही प्रतिवन्ध लगाउन सक्दैन । स्वयं नबी सल्लल्लाहु अलैहि वसल्लमलाई आफ्ना सबै पत्नीहरूमा सबैभन्दा अधिक प्रेम आदरणीय आयशा رضى الله عنها सित थियो । इच्छा उपरान्त न्याय नगर्नुको तात्पर्य यही हार्दिक भावना तथा प्रेममा सामंजस्य नहुनु हो । यदि यो हार्दिक प्रेम सामान्य (वाह्य) अधिकारको समतामा रुकावट नबनोस्, त अल्लाहकहाँ पकड हुने छैन । जुनप्रकारले नबी सल्लल्लाहु अलैहि वसल्लमले अत्याधिक राम्रो नमूना प्रस्तुत गर्नुभएको छ । परन्तु अधिकतर मानिस यस हार्दिक प्रेमको कारण अन्य पत्नीहरूको अधिकारबारे निर्वाह गर्दैनन् र उनीहरूलाई अन्योलमा झुण्ड्याइ दिन्छन्, न उनीहरूलाई तलाक दिन्छन्, र न पत्नीको अधिकार दिन्छन् । यो अत्याधिक अत्याचार हो, जसबाट यहाँ रोकिएको छ र नबी सल्लल्लाहु अलैहि वसल्लमले पनि भन्नुभएको छ, जुन व्यक्तिका दुई पत्नी हुन्छन् र त्यो एकैतिर आकर्षित हुन्छ (अर्थात् अर्कोलाई वास्ता गर्दैन) त कयामतका दिन यसप्रकार आउनेछ कि यसको शरीरको एक भाग (अर्थात् आधा) (हुनेछैन । (तिर्मिजी किताबुन् निकाह)

كَانَ غَفُورًا رَّحِيمًا ﴿١٢٩﴾

बच्दछौ भने निःसन्देह अल्लाह क्षमाशील कृपालु छ ।

وَإِن يَتَفَرَّقَا يُغْنِ اللَّهُ كُلًّا مِّن سَعَتِهِ ۚ وَكَانَ اللَّهُ وَاسِعًا حَكِيمًا ﴿١٣٠﴾

(१३०) र यदि दुबै अलग्ग हुन्छन् भने अल्लाह आफ्नो कृपाले दुबैलाई परिपूर्ण गरिदिनेछ,[1] र अल्लाह उदार सर्वज्ञानी छ ।

وَلِلَّهِ مَا فِي السَّمَاوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ ۗ وَلَقَدْ وَصَّيْنَا الَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ مِن قَبْلِكُمْ وَإِيَّاكُمْ أَنِ اتَّقُوا اللَّهَ ۚ وَإِن تَكْفُرُوا فَإِنَّ لِلَّهِ مَا فِي السَّمَاوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ ۚ وَكَانَ اللَّهُ غَنِيًّا حَمِيدًا ﴿١٣١﴾

(१३१) र आकाशहरू र पृथ्वीमा भएको सबै कुरा अल्लाहकै हो तथा हामीले तिमीभन्दा पूर्वका मानिसहरू जुन किताब (धर्मशास्त्र) दिइएका थिए, उनीहरूलाई र तिमीलाई यही आदेश दिइएका छौं कि अल्लाहसित तर्स र यदि तिमी इन्कार (अस्वीकार) गर्दछौ अथवा मान्दैनौं भने वस्तुतः जे आकाशहरू तथा पृथ्वीमा छ, सबै अल्लाहकै हो तथा अल्लाह निस्पृह प्रशंसित छ ।

وَلِلَّهِ مَا فِي السَّمَاوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ ۚ وَكَفَىٰ بِاللَّهِ وَكِيلًا ﴿١٣٢﴾

(१३२) र जे-जति पनि आकाशहरू एवं पृथ्वीमा छ सबै अल्लाहकै हो । तथा अल्लाह कार्यसाधकको हैसियतले पर्याप्त छ ।

---

[1]यो तेस्रो अवस्था हो, जबकि प्रयत्न पश्चात यदि निर्वाहको कुनै स्थिति बन्दैन भने, तलाकद्वारा विच्छेदको अधिकार छ । सम्भव छ कि तलाक पश्चात पुरुषलाई इच्छित गुणहरू भएकी पत्नी तथा स्त्रीलाई उसको आवश्यकता अनुसार गुणहरू भएको पुरुष प्राप्त भइहालोस् । इस्लाममा तलाकलाई अत्याधिक अप्रिय गरिएको छ । एक हदीसमा छ ।

«أَبْغَضُ الْحَلَالِ إِلَى اللهِ الطَّلَاقُ» (तलाक् वैध त छ तर यस्तो वैध छ जुन अल्लाहलाई अति अप्रिय छ) (अबू दाऊद, मिशकात)

यसको उपरान्त अल्लाहले यसको आज्ञा दिएको छ । यसकारण कि कैयन् पटक परिस्थितिहरूले यस्तो अवस्थामा पुऱ्याइ दिन्छन् कि यसको अतिरिक्त अरु कुनै उपाय हुँदैन र दुबै पक्षको लागि हित यसैमा हुन्छ कि उनी एक-अर्काबाट विच्छेद गरिहालून् । तैपनि वर्णित हदीसबाट यो स्पष्ट हुन्छ कि यो अधिकार त्यसबेला प्रयोग गर्नु पर्दछ जब निर्वाहको कुनै उपाय कुनै प्रकारले पनि देखिँदैन ।

إِنْ يَشَأْ يُذْهِبْكُمْ أَيُّهَا النَّاسُ وَيَأْتِ بِآخَرِينَ ۚ وَكَانَ اللَّهُ عَلَىٰ ذَٰلِكَ قَدِيرًا ﴿١٣٣﴾

(१३३) हे मानिसहरू ! यदि त्यो चाहन्छ भने तिमी सबैलाई हटाईदिन्छ र तिम्रो ठाउँमा अरुलाई ल्याइदिन्छ, अल्लाह यस कुरामा पूर्ण सामर्थ्य राख्दछ ।[1]

مَنْ كَانَ يُرِيدُ ثَوَابَ الدُّنْيَا فَعِنْدَ اللَّهِ ثَوَابُ الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ ۚ وَكَانَ اللَّهُ سَمِيعًا بَصِيرًا ﴿١٣٤﴾

(१३४) जो व्यक्ति सांसारिक प्रतिकार (प्रतिफल) चाहन्छ, त (याद राख कि) अल्लाहसित लोक-परलोक (दुवैको) प्रतिकार उपलब्ध छ[2] तथा अल्लाह सुन्दछ र देख्दछ ।

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا كُونُوا قَوَّامِينَ بِالْقِسْطِ شُهَدَاءَ لِلَّهِ وَلَوْ عَلَىٰ أَنْفُسِكُمْ أَوِ الْوَالِدَيْنِ وَالْأَقْرَبِينَ ۚ إِنْ يَكُنْ غَنِيًّا أَوْ فَقِيرًا

(१३५) हे ईमान भएका ! न्यायमा दृढ रहने तथा अल्लाहको लागि सत्य साक्ष्य दिने बन, यद्यपि त्यो स्वयं तिम्रा आफन्त तथा माता-पिता एवं सम्बन्धिहरूको[3] विरुद्ध हुन्छ, त्यो व्यक्ति धनी भएपनि अथवा निर्धन भएपनि

(उपरोक्त हदीसलाई अल्लामा अलवानीले छीन भन्नुभएको छ हेर्नुस्, इरवाउल ग़लील न. २०४०)

[1]यो अल्लाह तआ़लाको पूर्ण प्रभावी सामर्थ्यको प्रदर्शन हो, जबकि एक अन्य ठाउँमा आदेश गरेको छः

﴿وَإِن تَتَوَلَّوْا يَسْتَبْدِلْ قَوْمًا غَيْرَكُمْ ثُمَّ لَا يَكُونُوا أَمْثَالَكُم﴾

"यदि तिमी मुख फर्काउनेछौ भने त्यसले तिम्रो ठाउँमा अरुहरूलाई ल्याउने छ र उनी तिमीहरू झैं हुने छैनन् ।" (सूरः मोहम्मद-३८)

[2]जस्तै कुनै व्यक्ति धर्मयुद्ध केवल युद्धमा प्राप्त मालको लागि मात्र गर्दछ भने कति मूर्खताको कुरो हो, जबकि अल्लाह तआ़ला संसार र परलोक दुवैको पुण्य प्रदान गर्नुमा सक्षम छ भने उसित एउटै कुरा किन माँग्ने ? मनुष्य दुवै प्राप्त गर्नेवाला किन नबनोस् ?

[3]यसमा अल्लाह तआ़लाले ईमानवालाहरूलाई न्याय स्थापित गर्नु तथा यथार्थ साक्षी दिनुमा जोड दिएको छ । चाहे त्यसको कारण उनलाई स्वयं अथवा माता-पिता तथा सम्बन्धिहरूलाई हानि नै किन सहन नपरोस्, यसकारण कि सत्य सर्वोच्च छ तथा प्रभावशाली छ ।

فَاللّٰهُ اَوْلٰى بِهِمَا ۖ فَلَا تَتَّبِعُوا الْهَوٰٓى اَنْ تَعْدِلُوْا ۚ وَاِنْ تَلْوٗٓا اَوْ تُعْرِضُوْا فَاِنَّ اللّٰهَ كَانَ بِمَا تَعْمَلُوْنَ خَبِيْرًا ﴿١٣٥﴾

ती दुबैभन्दा अल्लाहको सम्बन्ध अधिक छ,[1] अतः न्याय गर्नुमा आफ्नो इच्छाको अनुरुप नगर[2] र यदि त्रुटिपूर्ण बयान दिनेछौ अथवा मान्ने छैनौ भने अल्लाह तिम्रा कृयाकलापबाट सूचित छ ।

[1]अर्थात् कुनै धनवान धनको कारण छुट दिइयोस्, र न कुनै निर्धनको निर्धनताको भयले तिमीलाई साँचो कुरो भन्नुबाट रोकोस्, बरु अल्लाह यी दुवैसित तिम्रो धेरै निकट तथा श्रेष्ठ छ ।

[2]अर्थात् मनोकांक्षा धर्मांधता अथवा शत्रुता तिमीलाई न्याय गर्नुवाट नरोकोस् । जस्तो अन्य ठाउँमा अल्लाह तआलाको भनाई छ

﴿وَلَا يَجْرِمَنَّكُمْ شَنَاٰنُ قَوْمٍ عَلٰٓى اَلَّا تَعْدِلُوْا﴾

"तिमीलाई कुनै क़ौमको शत्रुताले यस कुराको लागि तैयार नगरिदेओस् कि तिमी न्याय नगर ।" (सूरः अल-मायदः-८)

[3]تلووا शब्द لَيّ बाट छ, जुन परिवर्तित गर्ने तथा जानी-जानी झूठो बोल्नुलाई भनिन्छ। अर्थ गवाहीमा परिवर्तन छ। र إعراض (इंकार) सित तात्पर्य साक्ष्य लुकाउनु र नदिनु हो। यी दुवै कुराहरुबाट पनि रोकिएको छ। यस आयतमा न्यायमा जोड र त्यसको लागि जुन कुराको आवश्यकता छ, त्यसको प्रबन्ध गर्नुको आदेश दिएको छ । जस्तै (१) प्रत्येक अवस्थामा न्याय गर, यसबाट कुनै प्रकारले बच्ने चेष्टा नगर, कुनै अपमान अथवा हानिको कारण यसमा रूकावट नआओस्, बरु यसलाई स्थापित गर्नलाई एक-अर्काको सहायक तथा दाहिने हात बन। (२) केवल अल्लाहको प्रसन्नता नै तिम्रो लक्ष्य हुनुपर्छ किनभने यस अवस्थामा तिमी परिवर्तन, कमी अथवा दवावबाट बच्ने छौ र तिम्रो निर्णय न्यायको तराजूमा पूरा उत्रने छ। (३) न्यायको प्रभाव यदि तिम्रो माता-पिता अथवा कुनै अन्य सम्बन्धीमाथि पनि पर्दछ, तैपनि तिमी चिन्ता नगर। र आफ्नो तथा उनको छुटको सापेक्ष न्यायलाई प्रमुखता देउ। (४) कुनै धनवानको धनको कारण पक्षपात नगर र कुनै निर्धनको निर्धनताबाट नतर्स किनभने त्यही जान्दछ कि यी दुवैको भलाई केमा छ। (५) न्यायमा मनोकांक्षा, कौमी पक्ष तथा शत्रुता बीचमा आउनु हुन्न, बरु यी सबैलाई एकातिर पन्छ्याएर निष्पक्षरूपले न्याय गर ।

न्यायको यो प्रवन्ध जुन समाजमा हुनेछ, त्यहाँ शान्ति हुनेछ र अल्लाहको तर्फबाट धन-धान्य र कृपा प्रदान हुनेछ । सहाबा कराम رضى الله عنهم ले यस बिन्दुलाई राम्ररी बुझेका थिए । अतः आदरणीय अब्दुल्लाह बिन रवाहः رضى الله عنه को विषयमा भनिन्छ कि रसूलुल्लाह सल्लल्लाहु अलैहि वसल्लमले उनलाई

(१३६) हे निष्ठावानहरू ! अल्लाह तथा त्यसका रसूल (सल्लल्लाहु अलैहि वसल्लम) तथा त्यस किताब (पवित्र कुरआन) प्रति जसलाई आफ्नो दूत (सल्लल्लाहु अलैहि वसल्लम) माथि अवतरित गरेको छ तथा ती धर्मशास्त्रहरूप्रति विश्वास गर जुन यसभन्दा पूर्व अवतरित गरिए,[1] र जसले अल्लाह र त्यसका फरिश्ताहरू तथा त्यसका धर्मशास्त्र एवं त्यसका रसूलहरू तथा प्रलय दिवसलाई मानेन त्यो भ्रमित भई धेरै टाढा पुग्न गयो ।

يَاَيُّهَا الَّذِيْنَ اٰمَنُوْٓا اٰمِنُوْا بِاللّٰهِ وَرَسُوْلِهٖ وَالْكِتٰبِ الَّذِيْ نَزَّلَ عَلٰى رَسُوْلِهٖ وَالْكِتٰبِ الَّذِيْٓ اَنْزَلَ مِنْ قَبْلُ ۭ وَمَنْ يَّكْفُرْ بِاللّٰهِ وَمَلٰۗىِٕكَتِهٖ وَكُتُبِهٖ وَرُسُلِهٖ وَالْيَوْمِ الْاٰخِرِ فَقَدْ ضَلَّ ضَلٰلًۢا بَعِيْدًا ١٣٦

(१३७) निःसन्देह जसले विश्वास गरे, पछि नकारिदिए, अनि विश्वास गरे अनि फेरि इन्कार (अस्वीकार) गरे तथा इन्कारमा अगाडी बढे, अल्लाह वास्तवमा उनीहरूलाई क्षमा गर्ने छैन र न त सोझो मार्ग देखाउने छ ।[2]

اِنَّ الَّذِيْنَ اٰمَنُوْا ثُمَّ كَفَرُوْا ثُمَّ اٰمَنُوْا ثُمَّ كَفَرُوْا ثُمَّ ازْدَادُوْا كُفْرًا لَّمْ يَكُنِ اللّٰهُ لِيَغْفِرَ لَهُمْ وَلَا لِيَهْدِيَهُمْ سَبِيْلًا ١٣٧

ख़ैबरको यहूदीहरूको पासमा पठाउनु भयो ताकि त्यहाँ गएर फल तथा फसलहरूको अनुमान लगाएर आऊन् । यहूदीहरूले उनलाई रिश्वत (घूस) प्रस्तुत गर्न चाहे ताकि उनी केही कोमलताको व्यवहार गरून् । उहाँले भन्नुभयो, अल्लाहको सौगन्ध, म त्यसद्वारा दूत बनाएर पठाइएको हूँ, जो संसारमा मलाई अधिक प्रिय छ, र तिमी मेरो निकट सबभन्दा अधिक अप्रिय हौ, परन्तु मेरो प्रियको प्रेम तथा तिम्रो शत्रुता मलाई यस कुरोमा प्रेरित गर्न सक्दैन कि म तिम्रो मामिलामा न्याय नगरूँ । यो सुनेर उनले भने यसै न्यायको कारण आकाश र धर्तीको प्रबन्ध स्थापित छ । (तफ़सीर इब्ने कसीर)

[1]ईमानवालाहरूको लागि ईमान ल्याउनमा जोड, प्राप्त गरिएकोलाई प्राप्त गर्नुको कुरा होइन, वरु ईमानको पूर्ति तथा त्यसमा स्थिर रहने आदेश हो । जस्तै اِهدنا الصراط المُستقيم को अर्थ छ ।

[2]केही व्याख्याकारहरूले यसको तात्पर्य यहूदीहरूसित लिएका छन् । यहूदी आदरणीय मूसालाई विश्वास गरे र आदरणीय उज़ैरको इन्कार गरे, पछि आदरणीय उज़ैरमा विश्वास गरे, त आदरणीय ईसाको इंकार गरिदिए । अनि इन्कारमा अगाडी बढ्दै गए, यहाँसम्मकि परम आदरणीय

بَشِّرِ الْمُنٰفِقِيْنَ بِاَنَّ لَهُمْ عَذَابًا اَلِيْمًا ﴿١٣٨﴾

(१३८) अवसरवादीहरूलाई सूचित गरिदेउ कि उनका लागि दुखद यातना छ ।

الَّذِيْنَ يَتَّخِذُوْنَ الْكٰفِرِيْنَ اَوْلِيَآءَ مِنْ دُوْنِ الْمُؤْمِنِيْنَ ۭ اَيَبْتَغُوْنَ عِنْدَهُمُ الْعِزَّةَ فَاِنَّ الْعِزَّةَ لِلّٰهِ جَمِيْعًا ﴿١٣٩﴾

(१३९) जो मुसलमानहरूलाई छाडि काफ़िरहरूलाई मित्र बनाउँछन्,[1] के उनीहरू तिनीहरूको पासमा मान-मर्यादा खोज्छन् ? (त स्मरणीय रहोस् कि) सबै मान-सम्मान अल्लाहकै अधिकारमा छ ।[2]

मुहम्मद सल्लल्लाहु अलैहि वसल्लमको नबूअतको पनि इन्कार गरे । र केहीले यसको तात्पर्य अवसरवादिहरूसित लिएका छन्, किनभने उनको उद्देश्य मुसलमानहरूलाई हानि पुऱ्याउनु थियो, यसकारण पटक-पटक आफूलाई मुसलमान हुनुको आडम्बर रचाउँथे । अन्ततः इन्कार तथा नराम्रो कुरामा यति लिप्त भए कि उनको मार्गदर्शनको आशा नै समाप्त भइहाल्यो ।

[1]जुनप्रकार सूरः अल-बकरःको प्रारम्भमा चर्चित भइसकेको छ कि अवसरवादी काफ़िरहरूका समीप गई यही भन्दछन् कि हामी त वास्तवमा तिम्रै साथमा छौं, र मुसलमानहरूसित त हामी त्यसै उपहास गर्दछौं ।

[2]अर्थात् सम्मान काफ़िरहरूसँग मित्रता तथा प्रेमबाट प्राप्त हुनेछैन, किनभने यो त अल्लाह तआलाको अधिकारमा छ । र त्यो सम्मान आफ्ना भक्तहरूलाई नै प्रदान गर्दछ । अन्य स्थानमा आदेश गर्दछ :

﴿ مَنْ كَانَ يُرِيْدُ الْعِزَّةَ فَلِلّٰهِ الْعِزَّةُ جَمِيْعًا ﴾

"जो सम्मानको कामना गर्दछ, (त उसले बुझ्नुपर्छ) कि सम्मान सबै अल्लाहकै लागि हो ।" सूरः अल-फ़ातिर-१०) र आदेश गऱ्यो :

﴿ وَلِلّٰهِ الْعِزَّةُ وَلِرَسُوْلِهٖ وَلِلْمُؤْمِنِيْنَ وَلٰكِنَّ الْمُنٰفِقِيْنَ لَا يَعْلَمُوْنَ ﴾

"सम्मान अल्लाहकै लागि छ, त्यसको रसूलको लागि छ र ईमानवालाहरूको लागि छ, परन्तु अवसरवादी जान्दैनन् ।" (सूरः अल-मुनाफ़िकून-८)

وَقَدْ نَزَّلَ عَلَيْكُمْ فِي الْكِتٰبِ اَنْ
اِذَا سَمِعْتُمْ اٰيٰتِ اللّٰهِ يُكْفَرُ بِهَا
وَ يُسْتَهْزَاُ بِهَا فَلَا تَقْعُدُوْا مَعَهُمْ
حَتّٰى يَخُوْضُوْا فِيْ حَدِيْثٍ غَيْرِهٖٓ
اِنَّكُمْ اِذًا مِّثْلُهُمْ ۗ اِنَّ اللّٰهَ جَامِعُ
الْمُنٰفِقِيْنَ وَالْكٰفِرِيْنَ فِيْ جَهَنَّمَ
جَمِيْعًا ۙ ﴿١٤٠﴾

(१४०) र अल्लाह (तआ़ला) ले तिमीलाई आफ्नो किताब (पवित्र कुर्आन) मा यो आदेश उतारेको छ कि जब तिमी अल्लाहका आयतहरूसित इन्कार एवं उपहास भइराखेको सुन्छौ भने उनीसँग त्यस सभामा नबस, जबसम्मकि अरु कुरामा लाग्दैनन्, किनभने यसबेला तिमी उनीहरूकै समान हुनेछौ,[1] निश्चय अल्लाह द्वयवादी एवं काफ़िरहरू (विश्वासहीन) लाई नरकमा एकत्र गर्नेछ।

الَّذِيْنَ يَتَرَبَّصُوْنَ بِكُمْ ۚ فَاِنْ كَانَ
لَكُمْ فَتْحٌ مِّنَ اللّٰهِ قَالُوْٓا اَلَمْ نَكُنْ
مَّعَكُمْ ۖ وَاِنْ كَانَ لِلْكٰفِرِيْنَ نَصِيْبٌ ۙ
قَالُوْٓا اَلَمْ نَسْتَحْوِذْ عَلَيْكُمْ وَنَمْنَعْكُمْ
مِّنَ الْمُؤْمِنِيْنَ ۗ فَاللّٰهُ يَحْكُمُ بَيْنَكُمْ

(१४१) जो तिम्रो विषयमा प्रतिक्षा गर्दछन्, पुन: यदि तिम्रो विजय अल्लाहको तर्फबाट हुन्छ भने यिनी भन्दछन् कि के हामी तिम्रा साथमा थिएनौं तथा यदि काफ़िरहरू (विश्वासहीन) लाई अलिकति पनि सफलता प्राप्त हुन्छ भने भन्दछन् कि के हामीले तिमीलाई घेरामा लिएनौं र मुसलमानहरूबाट

अर्थात् उनीहरू द्वयवादद्वारा तथा काफ़िरहरूसित मित्रता गरेर सम्मान प्राप्त गर्न चाहन्छ। वास्तवमा यो चरित्र अपमान तथा अनादरको हो, सम्मानको होइन।

[1]अर्थात् मनाही गरेपछि यदि तिमी यस्ता सभाहरुमा जहाँ अल्लाहको आयतको उपहास गरिराखेको छ, बस्नेछौ र त्यसलाई रोक्ने छैनौ भने तिमी पनि उनकै समान पापको भागीदार बन्नेछौ। जस्तो कि एक हदीसमा वर्णित छ, "जो व्यक्ति अल्लाह र आख़िरतको दिनमा विश्वास राख्दछ, त्यो त्यस भोजमा सम्मिलित नहोस्, जसमा मदिरा पिइन्छ।" (मुसनद अहमद, भाग १, पृष्ठ २०, भाग ३ पृष्ठ ३३९) यसबाट विदित भयो कि यस्ता सभा समारोहहरुमा सम्मिलित हुनु, जसमा अल्लाह तथा रसूल सल्लल्लाहु अलैहि वसल्लमका आदेशहरूको मौखिक अथवा कर्महरुद्वारा उपहास गरिंदैछ, जस्तो आजकलको सुसभ्य तथा पाश्चात्य देशहरुबाट प्रभावित धनवानको सभामा साधारणत: यस्तो हुन्छ अथवा विवाह एवं जन्मदिवस आदि समारोहमा गरिन्छ। अत:यसप्रकारका सबै वर्णित सभाहरुमा सम्मिलित हुनु महापाप हो।﴿اِنَّكُمْ اِذًا مِّثْلُهُمْ﴾ को चेतावनी ईमानवालाहरूको भित्र कम्पन उत्पन्न गर्नलाई पर्याप्त छ, यदि हृदयभित्र ईमान छ भने।

يَوْمَ الْقِيٰمَةِ ۭ وَلَنْ يَّجْعَلَ اللّٰهُ لِلْكٰفِرِيْنَ عَلَي الْمُؤْمِنِيْنَ سَبِيْلًا ١٤١

बचाएनौं ? त प्रलयका दिन[1] अल्लाहले नै तिम्रा बीच निर्णय गर्नेछ[2] तथा अल्लाह कदापि काफ़िरहरूलाई मुसलमानहरूमाथि कुनै मार्ग (प्रभाव) दिने छैन ।

اِنَّ الْمُنٰفِقِيْنَ يُخٰدِعُوْنَ اللّٰهَ وَهُوَ خَادِعُهُمْ ۚ وَاِذَا قَامُوْٓا اِلَى الصَّلٰوةِ

(१४२) निःसन्देह अवसरवादी अल्लाह (तआला) सित छल गरिराखेका छन्, र त्यसले उनीहरूलाई त्यस छल

[1]अर्थात् हामी तिमीमाथि प्रभावशाली हुन लागेका थियौं, परन्तु तिमीलाई आफ्नो साथी ठानेर छोडिदियौं र मुसलमानहरूको साथ छाडेर हामीले तिमीलाई मुसलमानहरूको चङ्गुलबाट बचायौं अर्थात् यो कि तिमीलाई प्रभाव हाम्रो दोहोरो नीतिको कारण प्राप्त भयो, जुन हामीले मुसलमानहरूमा प्रत्यक्ष रूपले सम्मिलित भई अपनायौं, परन्तु अप्रत्यक्ष रूपले उनीहरूलाई हानि पुऱ्याउनमा हामीले कुनै आलस्य तथा कमी गरेनौं, यहाँसम्मकि तिमी उनीमाथि प्रभावशाली भइहाल्यौ ।

[2]अर्थात् संसारमा त तिमीले छल-कपटबाट सामयिक रूपले केही सफलता प्राप्त गऱ्यौ, परन्तु केयामतका दिन अल्लाह तआलाको निर्णय ती आन्तरिक विचारहरु तथा स्थितिको प्रकाशमा हुनेछ जुनकि तिमीले हृदयमा लुकाएर राखेका थियौ, यसकारण अल्लाह त दिल (मन) का भेदहरूलाई राम्ररी जान्दछ । अनि त्यसमाथि जुन दण्ड त्यसले दिनेछ, त ज्ञात हुनेछ कि संसारमा अवसरवादी नीति अपनाउनुको कारण अत्याधिक हानिको व्यापार गरिएको थियो, जसले गर्दा नरकका थाई यातना भोग्नुपर्ने छ । أعاذنا الله منه "अल्लाहले हामीलाई त्यसबाट आफ्नो शरण देऊन् ।

[3]अर्थात् प्रभुत्व दिने छैन । यसका विभिन्न भावार्थ वर्णित गरिएका छन् । (१) मुसलमानहरूको प्रभाव प्रलयको दिन हुनेछ । (२) तर्क-वितर्कको आधारमा काफ़िर मुसलमानहरूमाथि प्रभावशाली हुन सक्दैनन् । (३) काफ़िरहरूको प्रभाव यसप्रकारको हुनेछन् कि मुसलमानहरूको धन-धान्यको बिल्कुलै अन्त्य भइहालोस् तथा उनी दुनियाँको मानचित्रबाट नै लुप्त भइहालून् । एउटा हदीसबाट पनि यस भावार्थको पुष्टि हुन्छ । (४) जबसम्म मुसलमान अल्लाहको अप्रसन्नता तथा त्यसबाट निषेध गरिएका कर्महरुबाट रोकिइरहन्छन्, काफ़िर उनीमाथि प्रभावशाली हुनसक्ने छैन । इमाम इब्नुल अरबी भन्नुहुन्छ कि "यो सर्वश्रेष्ठ अर्थ हो ।" किनभने अल्लाह तआलाको कथन छ ।

﴿ وَمَا أَصَٰبَكُم مِّن مُّصِيبَةٍ فَبِمَا كَسَبَتْ أَيْدِيكُمْ ﴾

"र जुन कठिनाई तिमीलाई आउँछ, त्यो तिम्रा कर्महरुको कारण हुन्छ ।" (सूरः अल-शूरा-३०) (फ़तहुल क़दीर)

قَامُوا كُسَالَىٰ يُرَآءُونَ النَّاسَ وَلَا يَذْكُرُونَ اللَّهَ إِلَّا قَلِيلًا ﴿١٤٢﴾

को फल दिने छ ।[1] जब नमाज़मा उभिन्छन् त बडो आलस्यको स्थितिमा उभिन्छन् ।[2] केवल मानिसहरूलाई देखाउँछन् ।[3] र अल्लाहको स्मरण नाम मात्र गर्दछन् ।[4]

مُذَبْذَبِينَ بَيْنَ ذَٰلِكَ لَآ إِلَىٰ هَٰٓؤُلَآءِ وَلَآ إِلَىٰ هَٰٓؤُلَآءِ

(१४३) उनीहरूमध्यमा नै असमंजस्यमा छन्, न पूर्णरूपले उनीतिर न उचित रूपले

[1]यसको संक्षिप्त विवरण सूर: अल-बक़र:को आरम्भमा भइसकेको छ ।

[2]नमाज़ इस्लामको विशेष स्तम्भ हो र सर्वश्रेष्ठ कर्तब्य हो तथा यसमा पनि उनी ढिलासुस्तीको प्रदर्शन गर्दथे, किनभने उनको पनि हृदय ईमान एवं अल्लाहको भय तथा शुद्धतावाट वञ्चित थियो । यही कारण थियो कि ईशा (रात्रि) तथा फज्र (प्रात:काल) का नमाज़हरु विशेषरूपले उनीमाथि भारी हुने गर्थ्यो । जस्तो कि नवी सल्लल्लाहु अलैहि वसल्लमको पवित्र भनाई छ ।

أثقلُ الصلوٰة علىٰ المنافِقين صلوٰةُ العِشآء وَصلوٰة الفجر

"द्वयवादीहरुमाथि ईशा तथा फज्रको नमाज़ सबभन्दा गाह्रो छ ।"(सहीह वुख़ारी मवाक़ीतुस्सलात र सहीह मुस्लिम किताबुल मसाजिद)

[3]यो नमाज़ पनि उनीहरू आडम्वर तथा देखावटीको लागि पढ्दथे तथा मुसलमानलाई धोखा दिन सकून् ।

[4]अल्लाहको स्मरण नाममात्र गर्दछन् अथवा नमाज़ संक्षिप्त पढ्दछन् قليلة الا يصلون الا صلاة जव नमाज़ शुद्धता एवं अल्लाहको भय, तथा एकाग्रतावाट शून्य हुन्छ त सन्तोषले नमाज़ पढ्नमा कठिनाई हुन्छ । जस्तो कि وانها لكبيرة إلا على الخاشعين (सूर: अल-बक़र:-४५) बाट स्पष्ट छ । हदीसमा नबी सल्लल्लाहु अलैहि वसल्लमले भन्नुभएको छ, "यो अवसरवादीको नमाज़ हो, कि वसेर सूर्यको प्रतिक्षा गर्दछ, यहाँसम्मकि जव सूर्य शैतानको दुई सिङहरुको बीच (अर्थात् सूर्यास्तको निकट) हुन्छ भने उठ्दछ र चार चोटि चुच्चोले ठुङ्दछ ।" (सहीह मुस्लिम किताबुल मसाजिद र मुअत्ता किताबुल क़ुरआन)

وَمَن يُضْلِلِ اللَّهُ فَلَن تَجِدَ لَهُ سَبِيلًا ﴿١٤٣﴾

यिनैतिर[1] र जसलाई अल्लाह (तआ़ला) मार्ग-विचलित गरिदिन्छ, त तिमी त्यसको लागि कुनै मार्ग पाउने छैनौ ।

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَتَّخِذُوا الْكَافِرِينَ أَوْلِيَاءَ مِن دُونِ الْمُؤْمِنِينَ ۚ أَتُرِيدُونَ أَن تَجْعَلُوا لِلَّهِ عَلَيْكُمْ سُلْطَانًا مُّبِينًا ﴿١٤٤﴾

(१४४) हे ईमान भएकाहरू ! निष्ठावानहरूलाई छाडेर काफ़िरहरूलाई मित्र नबनाउ, के तिमी यो चाहन्छौ कि अल्लाहको स्पष्ट तर्क आफ्नो बिरुद्ध जुटाऊ ।[2]

إِنَّ الْمُنَافِقِينَ فِي الدَّرْكِ الْأَسْفَلِ مِنَ النَّارِ وَلَن تَجِدَ لَهُمْ نَصِيرًا ﴿١٤٥﴾

(१४५) अवसरवादी त अवश्य नरकको सबभन्दा तल्लो श्रेणीमा जानेछन् ।[3] र तिमी कदापि उनको कोही सहायक पाउने छैनौ ।

إِلَّا الَّذِينَ تَابُوا وَأَصْلَحُوا وَاعْتَصَمُوا بِاللَّهِ وَأَخْلَصُوا دِينَهُمْ لِلَّهِ فَأُولَٰئِكَ مَعَ الْمُؤْمِنِينَ ۖ وَسَوْفَ

(१४६) हो यदि क्षमा माँग्दछन् र सुधार गर्दछन् र अल्लाह (तआ़ला) मा पूर्णविश्वास गर्दछन् र शुद्धरूपले अल्लाहकै लागि धार्मिक कार्य गर्दछन्, त यिनी ईमान भएकाहरू

[1]काफ़िरहरूका समीप जान्छन् त उनीसँग र जब मुसलमानहरूको पासमा आउँछन् त उनीसँग मित्रता तथा सम्बन्धको प्रदर्शन गर्दछन् । प्रत्यक्ष अथवा अप्रत्यक्ष रूपले उनी न मुसलमानहरूको साथमा छन् र न काफ़िरहरूको साथमा र केही अवसरवादी अविश्वास तथा ईमानको मध्येमा असमंजस्यमा परिराखेका हुन्थे । नवी सल्लल्लाहु अलैहि वसल्लमको कथन छ, "अवसरवादीको तुलना त्यस बाखीको समान छ, जुन गर्भवती हुनको निम्ति दुई बोकाको बीच असमंजस्यमा परिरहन्छे । (बाखाको खोजीमा) कहिले एउटा बोकातिर जान्छ, कहिले अर्को बोकातिर ।" (सहीह मुस्लिम किताबुल मुनाफ़िक़ीन)

[2]अर्थात् अल्लाह तआ़लाले तिमीलाई काफ़िरहरूको मित्रताबाट मनाही गरेको छ । अब यदि तिमी मित्रता गर्छौ भने यसको अर्थ यो हुनेछ कि तिमी अल्लाहलाई यो दलील (तर्फ) उपलब्ध गराइराखेका छौ कि तिमीलाई पनि दण्ड दिन सकोस् । (अर्थात् अल्लाहका आदेशहरुको अवज्ञा तथा विरोधको कारण)

[3]नरकको सबभन्दा निम्न श्रेणी هاوية (हाविय:) भनिन्छ । أعاذنا الله منها अवसरवादिहरूको वर्णित कर्म तथा अवगुणहरुबाट हामी सबै मुसलमानहरूको अल्लाह तआ़लाले रक्षा गरून् ।

يُؤْتِ اللَّهُ الْمُؤْمِنِينَ أَجْرًا عَظِيمًا ۝

का साथमा छन् ।[१] अल्लाह (तआला) निष्ठावानहरूलाई धेरै ठूलो प्रतिफल दिनेछ ।

مَا يَفْعَلُ اللَّهُ بِعَذَابِكُمْ إِنْ شَكَرْتُمْ وَآمَنتُمْ ۚ وَكَانَ اللَّهُ شَاكِرًا عَلِيمًا ۝

(१४७) अल्लाह (तआला) तिमीलाई दण्ड दिएर के गर्छ यदि तिमी कृतज्ञ छौ तथा ईमानका साथ रहन्छौ ?[२] र अल्लाह (तआला) अति सम्मान गर्ने पूर्ण ज्ञाता छ ।[३]

---

[१]अर्थात् अवसरवादिहरूमध्ये जो यी चार कुराहरूको प्रयोजन गर्नेछ, त्यो नरकमा जानुको सट्टा ईमानवालाको साथमा रहने छ ।

[२]कृतज्ञताको अर्थ हो कि अल्लाहको आदेशानुसार नराम्रो कुराबाट बच्नु तथा सत्कर्मको प्रयोजन गर्नु । यो अल्लाहको कृपाको कर्महरूद्वारा कृतज्ञता व्यक्त गर्नु हो । र ईमानसित तात्पर्य अल्लाह एक हुनु तथा त्यसको प्रभुत्वमा संसारको लागि अन्तिम नवी आदरणीय मुहम्मद मुस्तफ़ा सल्लल्लाहु अलैहि वसल्लमको रिसालतमा ईमान हो ।

[३]अर्थात् जो उसको कृतज्ञ हुनेछ, त्यसले सम्मान गर्नेछ, जो हृदयदेखि विश्वास गर्नेछ, त्यो यसलाई जानिहाल्नेछ र त्यसको अनुसार सर्वश्रेष्ठ प्रतिफल प्रदान गर्नेछ ।